

1
A Brahán

135 p

HOGY LETT ÁBRAHÁM A HITNEK
ATYJÁ?

B/ A TÖRTÉNET KIFEJLÉSE.

1/ Nimród és Babel. /I.M.10,8-12; 11,1-9./

Ahhoz, hogy egy életet megértsünk, üsmernünk kell az előzményeket és a környezetet. A Biblia, mielőtt Ábrahám életének részletes elmondásához fogna, röviden ismerteti a Nőé utáni emberiség sorát és Ábrahám családját. Két olvadó történeti vonal áll itt előttünk: egy elcsúsztult és egy megvilágosodó. Hogy csak Ábrahámnak és utódainak történetét beszéli el részletekben, arra mutat, hogy a súlyt ezekre az életfolyánokra helyezi. De mert megemlíti Nimródot; mert elbeszéli Babel tornyának építését, arra mutat, hogy Ábrahám története összefügg ezekkel. Próbáljuk meg ezt az összefüggést megkeresni!

Nimród és Babel története azt mutatja, hogy az emberiség tulajdonképp része nem kereste, hanem került az Istent, mint a bűnösök után Ádám, ki a kert bokrai mögé rejtőzött. Az úsvíz utáni emberiség városok falai mögé rejtőzötték s a falakat keres magának menedéket, mint egykor Kain tette. Az ember bizalmatlanná válik embertársa iránt és buvik előle. Városok épülnek egymás után s a városépítők emberiség élére egy férfi kerül, ki a Nimród nevet viseli, mely azt jelenti: "Létszadjunk!" Természetesen Istennek szól a hadüzenet: "Nőében és az isteni Névben jelentkező igazságosságát az olvadó s rablásra hajló emberiség nem tudja elviselni. Nimródról azt jegyzik meg a Szentírás, hogy nagy vadász volt Isten előtt, azaz Istennel szembe fordulva, Istennel szembe dőlve. A vadász szemben a gusztorral később Szamuel és Jákób ellentétében jelenik meg. A vad jellegű kizárja az Istenhez ragaszkodó gyöngéd hajlamokat.

Nimr óban a könyörtelen hódító jelenik meg előttünk, ki embertársait maga alá tapossa.

Az emberiség földrajzi útja és terjeszkedése a Tigris és Eufrátész folyamok közé a Mezopotámia, vizs becsükket; de nem a felső, kisebb folyamokba hanem az alsó folyamok északi részébe, mely az ősi Simeár nevet viselte. Az Ararát hatalmas felföldjáról, hol a bárka megfenskel, az emberiség déli felé indult s nem nyugat felé; így a Perzsia nyugati szélén való keresztülvándorlás után a folyamok déli gőszének északi területeire kellett jutniok. I. e. 10, 10-ben említett Babel, Ereka, Akkád, Kálna a déli folyamokban épültek s ezekhez később csatlakoztak az északi részen épített Ninive, Ucebóbt és Kalá. A történet is ehhez a sorrendhez alkalmazkodák, mert a babiloni birodalom előbb keletkezett, mint az asszir birodalom Ninive fővárossal. Ábrahám idejében az asszir városok még kevesebb jelentőséggel bírtak, mint a babiloniak.

A városok eredete tehát a legrégibb időbe megy vissza s egy hatalmas és hatalmasodó ember hódító útján keletkeztek; az uralkodás és elnyomás törekvései hozták őket létre. Ezek a törekvések tisztán, világosan állanak elénk a babiloni torony építésének történetében. /11, 1-9 Ez ősi városok története összefügg a nyelvek kialakulásával is. Majlandók volnák azt hinnie, hogy a különböz nyelvek kifejlődése természetes szükséglet volt: a bibliai történet arról értesit, hogy Isten különös beavatkozása esinált az eredeti egy nyelvből többet. A nyelv a Biblián szerint nem emberi kitalálás, hanem természetstítmény, a teremtő Isten ajándéka, mint a művészet, a költészet, a tudományos felismerések stb. Ezt már a régiek is így látták s a különböző felfedezéseket, kulturteljesítményeket már a régi pogányok is arra vitték vissza, hogy istenek tanították rájuk őket. Newton nem kikötöktette a nehézkedés törvényét, hanem egy Istenstől adott szellemi felvillandás megmutatta neki. Művészi és tudományos meglátások mind így

születnek! Amit azonban Isten ad, azt vissza is veheti vagy összeszavarnhatja: így tett Babilonban is, amikor az emberek az Isten ajándékát gonosz célra akarták fordítani. A gonoszság abban állott, hogy az ember függetleníteni akarta magát Istentől, s Isten aiesőségét magának tulajdonította. Saját erejéből akart nagy és erős lenni, mikor Isten nélkül egységet akart teremteni és a maga aiesőségét kereste, amikor nevet akart magának szerezni. Került se higgyük azonban, hogy az emberiség egésze egyformán akarta a dolgokat: a vezetők, mondhatjuk: néhány vezető akart főként nagy és aieső lenni és ily szándékkal szervezte meg, illetve készít meg-szervezni az egész akkor élő emberiséget: a tömeg pedig szívesen hallgatta a lelkés szavakat, melyekből neki haszna nem igen volt. Amit Babel tornyának tervezői a Biblia szerint beszélték, az feltűnően hasonlít ahhoz, amit ma propagandának neveznek.

Kezdetben Isten úgy adta a nyelv ajándékát az embernek, hogy az egységes volt, mert egy volt az emberi törekvés és egy indulat töltötte meg az emberiséget. Mert egyet akartak s azt meg akarták egymást érteni, a nyelv és a szavak azonosak maradtak. Ez az egységes törekvés első sorban az építésre vonatkozott. Az emberiség otthont akart magának alkotni, mert szívében ott volt a vágy az elveszett otthon, a paradicsom kertje után. Ez a pálmás volt a város, amelynek falai védelmet és nyugalmat nyújtottak az embereknek. Ezért beszélt az Irás is arról, hogy amint a hegyek közül a síkságra leereszkedtek, hogyan változott meg az építés tudományja. A hegységben kőből építettek, amelyet ott találtak. Mikor a síkságra értek, hol az élet könnyebbnek látszott, a kő elmaradt s ekkor felfedezték, hogy maguk is készítettek követ az agyagtégla kiégetése útján. Fenn a hegyek között a mósszal kevert sár jó kötőanyag volt. Mikor a folyamkés pata rólcsa-viáskéire értek, ott a földi szurok pótolja a mellezt. Az emberi élet tartalma ekkor valami jó az alkotás, építés volt s ezt egy egységes nyelv

/Abrahám.B.S./

szolgált, amelyen az emberek megértették egymás életük megkönnyebbesését várták, amikor keletről, azaz a mai Perzsia vagy Irán nyugati hegylejtéséről lecsúszottak a mezopotámiai síkságra, amelyen a féltudatosság könnyebbnek és kiterjeszhetőbbnek látszott, azaz könnyebbnek /11,2./ Az életmód megkönnyülése, a létért való harc szelídülése nem Isten iránt való hálára indította az embert, hanem a régi sátrai ígéret keresését fűl szívében: "Olyanok lesztek mint az Isten!" Hatalmasok akartak lenni; nevet akartak maguknak szerezni és végzett emberi erőfeszítéssel akarták megőrizni az egységet.

Az, hogy egyáltalában szóba került az egység megőrzésének gondolata /11,4./ arra mutat, hogy miképpen az otthon keresését a himnusz keresésének gondolata váltotta fűl, az emberek egymás között is meghasonlani kezdtek. A himnusz és hatalmat többen keresték s egymástól is elvitatták. A törekvések egymás ellen fordulása lett oka a nyelvi különbözőségnek s ezt a megkülönböztetést előmozdította, hogy Isten egymással szembenálló szellemi hatásokkal zavarta őket össze olyan módon, mint ezt később I.Ki.22,17-23-ban látjuk: Isten magát a gonoszt használja fel arra, hogy kitűszött gonosz szándékától elterelje a gonoszt. A propaganda, az a hamis prófétizmus, egymás ellen fordította az embereket. Olyan zavar támadt, amelyen a Jézus ellen tanakodó hamis tanokban, kiknek vallomással egymást kentették le. Akik előbb együtt Istennel versengtek, mikor olyan temyet akartak építeni, amelynek csúcsa /feje/ az egekben van 4.v.: most egymás ellen fordultak s az Istennel való versengést abba hagyták, hogy egymással versengjenek. Így savarodott össze a nyelvük! Az egyház sokszor szabadt meg az üldözéstől annak következtében, hogy üldözői egymással veszték össze és egymást pusztították. Isten egykor, az apostolok pünkösdjén visszafelé is meg fogja csinálni a babiloni nyelv összekeveredését: az emberek idegen nyelveket fognak megérteni,

adítal, hogy azokat saját nyelvükön hallják beszélni. Istennek nem az otthon, nem a véteséjítés ellen volt kifogása, hanem az eget elérni akará elbisadottság ellen, a lázadó ember areátlan-sága ellen.

A Bibliának egyik sajátos nyelvezeti tünete az u.n. antheopomorphismus, azaz Istennek emberi tulajdonságokkal való képes felruházása. Neha a Biblia magasztos és tökéletes fenségben rajzolja meg Istent, a Biblia régalmozói ezeket a kifejezéseket ugy mutogatják, mint gyarlóságokat. Pedig abban semmi gyarlóság nincs, ha egy felnött s kis gyermekkel ugy beszél, hogy annak gondolatvilágába beilleszkedik. Ezt a leereszkedést gyakorolja Isten Szelleme az emberrel szemben. Istennek nem kell "alájönébb", hogy az emberi téskényiséget lássa; mégis ily kifejezést találunk a 11, 5 versben. Ez a szólásmód egyszerűen az isteni viselkedés megváltozását jelzi. Isten k elzárkózottan él az emberi világtól; ha azt olvassuk, hogy alászáll, az az jelenti, hogy elzárkózott állapotából kilép s beavatkozik az emberi sorba; azt jelenti, hogy nem hagyja az embert a maga útján továbbmenni, hanem belenyul életébe s abban jelenlétét érezteti. Vannak idők, melyekben ugy folyik az élet, mintha nem volna égi Gondviselő s vannak idők, amikor az emberek érzik Isten küszellétét: a kettő kösti átmenetet jelzi ez a szó: Isten alászáll. Népek és egyének történetében egyaránt megkülönböztethetjük ezt a kétféle kort: Isten magára hagyja az embert, mintha nem volna Isten s astán: Isten banyul a népek és egyesek életébe vagy szabadítással vagy itélettel. Mikor Isten beleszól a népek s egyesek életébe, akkor Isten alászáll hozzájuk. A kifejezés igen költői és plasztikus; de csak kép, melyet értelmezni kell.

Kép az is, hogy Isten azért szállott alá égi lakóhelyéről, hogy lássa, hogy az emberek mit építenek, smint hogy kép volt az, hogy Isten-

nek ehhez a látáshoz leszállásra volt szüksége.
 A mindenütt jelenvaló és mindent látó Istennek
 ilyen emberi műveletekre szüksége nincs: ellen-
 ben az emberi műveletek mögött a szellemi világ-
 nak eseményei bujnak meg. Tudjuk, hogy az im-
 merés a szellemi világban életkézségséget jelent,
 mint ezt a főpapi imádságban is látjuk, vagy a
 férfinak a nőhöz való viszonyában. Hasonlóképpen
 a látás a közelebbi kapcsolatot fejezi ki: Isten
 látni akar, az az kilép az elvonultságból és kö-
 zelebbi érintkezést kezd az emberrel, érezteti
 vele jelenlétét. Ezt az emberi dolgokba való be-
 avatkozást nevezi az Irás látásnak. Isten bea-
 vatkozott a város és torony építésébe. A 6. vers-
 ben az okot mondja meg erre Isten: ez az ok az
 építők közt levő különben ártatlan egységnek
 azaz a munkásszerefoglalásnak arra használatára, hogy
 isteni kerület nélkül véghez vigyék, amit kieszel-
 nek /6.v./ Isten valami gonoszának a kezdetét
 látja s elhatározza, hogy mivel az egység határ-
 talan lehetőséget nyújt az embernek bárminek
 véghezvitelére, amit elgondol /aser jázuru la-
 aszóth/: ezt a lehetőséget elvágja az ember e-
 lől; megszünteti azt az álláspontot, amelyben
 az ily eszelekvés lehetősége nincs elvágva /ló
 jibbáccér/. A magyar fordításban levő "semmi sem
 gátolja" kevesebbet mond, mint az eredetiben
 levő "nincs elvágva", mert az előbbi részleges
 ellenállást is jelenthet, míg az elvágás teljes
 megszüntetést. A 7.v-ben ~~kiáltás~~ ~~szó~~ ~~szó~~ ~~szó~~ ~~szó~~
 megismétlődő: "nosza szálljunk le!" felszólítást
 Isten már az 5.v-ben között vajjired után moná-
 ja s ha valóban fizikai alászállásról volna szó,
 értelmetlen volna, mert Isten már leszállott:
 tehát csak szellemi értelmet lehet a leszállás-
 nak tulajdonítani: "nosza, avatkozunk be az em-
 beri eszelekvésbe!" -és a felszólítás nem a Szent-
 hárság többi eseményének szól, hanem Isten
 angyalainak, kik a teremtés munkájában is részt-
 vettek s résztvesznek utóbb a gondiviselés, fen-
 tartás, tovább-alkítás vagy éppen szétrombolás

munkájában is. Utóbbi céllal azonban inkább a tisztátalan angyalok működését szabadítja rá Isten az emberiségre, kik megjelennek nekik, kik az embereket hiúságuknál fogva megragadják és egymás ellen fordítják. Az emberek nem értenek többé egyet, különböző utakra térnek és egymásnak hátat fordítanak. Ezzel szórta szét őket Isten a föld egész színén és így szüntette meg a város építését. /8.v/ A 9.v-ben levő dáráló általános alanyra vonatkozik: neveztek, t.i. a város nevét "Bábelnek". Bábel tehát nem Bál kapuját jelenti, hanem zavarosát, melyet Jahve maga okozott azzal, hogy a tisztátalan szellemiséget kifejlesztes juttatta s az emberekkel hia diosóságvágyuk gyümölcseit etette meg: a versengést, bizalmatlanságot és egymás ellen folytatott háborút. /9.v./

A régiak ajkán a "város" szó jelentette azt a fogalmat is, amelyet ma az "állam" szóval fejezünk ki. Cörögül város polis és a város ügyeit, a polgárjeget és alkotmányt a politia szó jelentette; ha tehát városépítésről olvasunk az államalkotást is jelentett. Augustinus két állama jut eszünkbe, amikor Nimród városalapító-sairól hallunk: a lázadó világ a civitas diaboli-t építi, míg Isten az igazi, szellemi egyházban Isten államát /civitas Dei/. Az őrös állama tisztátalan szellemi sugallatokkal épül, fejlődik ki; de teljes kifejlődését Isten egyelőre akadályozza, sőt olykor el-elyvágja, hogy ez a kifejlés, azaz a lázadás tetőfokra jutása és egyetemes elterjedése az utolsó időkre maradjon, amikor annak életerejét a visszatérő Jézus megérkezése fogja "elyvágni". Bábel tornya folyton épül; újra meg-ujra megakasztja építést az emberek közt levő egyenetlenség és zavar; de mindig újra kezdi annak építését a lázadó emberi szellem. Amikor Nőé utóai városépítéshez fognak, Istennek egy másik város épülése van a szivében és annak a szellemi, Istentől való város-

nak az építésére választja ki, hívja el, állítja munkába Ábrámot, a régi Ur város egyik polgárát. Ábrámnak ki kell mennie városából, hogy egy másik várost pillantson meg, amelyet Isten mutat neki. A körülméte épülő városok között Ábrám látta és várta azt a megalapozott várost, - amelynek építője és alkotója az Isten. /Hb.11, 10./ Ábrám Sáterában lakott, ide-oda vándorolt és nem utánozta a városalapítókat; míg unokáéese Lót, Sédona városába költözött és annak kultúráját élvezte, amíg ennek egy újabb isteni ítélet véget nem vetett. Ábrám életének tehát sötét háttérét képezte az Ábráméval ellentétben emberiség életfolyása: Az Isten nélkül hatalomra és hírnévre törekvő emberiség közepette Ábrám az Istentől építendő város felépülésére várt és ebben a várakozásban elkerülte az emberi utakat és az isteni hatalom kifejtést, kipótoló emberi erőlködéseket.

Isten tehát Babel-Babilon építésének megakadályozása mellett valami mást is tett: egy ellentétes utra állította Hozzá hű gyermekeit s erről számol be a XI. fejezet második fele.

S É M N É V Z É T S É G S. /I.11,10-27./

Sém héberül nevet jelent s hogy egy ember azt kapta névül, hogy "Név" az/ azt mutatja, hogy ennek az embernek feladata, Istentől kijelölt része az volt, hogy az Isten szent Nevének legyen megőrzője, hirdetője, az utókor számára átadója. A Név a régi világban egészen más jelentésű volt, mint a mai világban. Ma csak megjelölje valakinek: régen sajátosságainak; belső valójának, természetének hű kifejezője. Isten Neve: Istenről való ismereteink rövid foglalata, Isten lényegének kifejezője, az Istenről alkotott teológiának foglalata. Sém testvére, Jáfet, helyesebben: Jáfet, nevének jelentése szerint /kiterjeszkedés/ azt a feladatot kapta,

hogy az emberi nemet és annak munkáját, lelki jelentőségét kiterjessze a földön s utódai, mint az különösen az indogermán népek történetéből kintak, ennek a feladatnak meg is feleltek. Chám neve megleget jelent s a név nemcsak a lakóhelyet jelöli, amelyet ennek a fiúnak utódai választottak, hanem a meleggel járó elpanaszolt, lelki erőtelenség vénultságát is. Chám utódai, mint azt Egyiptom /Mierajim/, a kéték, a feniciaiak példája mutatja, nem voltak műveletlenek; ellenkezéleg magas magas műveltségre tettek szert, sőt ezt hamarabb érték el, mint Jefet fiai; de ennek a magasabb műveltségnek elterjesztői nem a kéték, nem az egyiptomiak lettek. Mindaz amit produkáltak, a kényelem, testi kielégülés szolgáltatásban állott, a bujasságot építse. Ezt az irányt jelölte ki már korán Kánaán esuf viselkedése /I.M. 9, 20 s kk/. A nemesebb, szelembb művelődés utörője s elterjesztője Jefet családja volt és Jefet művét nemesítette a rá bízott Isten-Név képviselővel Sém. A világbirodalom első megalakítója, Nimród, ehúmita eredetű; mégis a későbbi világbirodalom megszervezését és fenntartását Jefet utódai veszik át: a perzsák, görögök és rómaiak. Mikor azonban Jefet nem Sém hagyatékát veszi át, hanem Chánét, akkor az állás helyett az útek utját választja. A sémi és ehúmi örökség az emberi fejlődés két eltérő utját mutatja. Szemura, hogy még Sém utódai közül is sokan beállottak Chám követői közé és Sém utját csak egy kicsiny sereg járta ezen a világon. Ezt a fejlődést mutatja az a családja, amelyet I.M. 11, 10-27 tartalmaz.

A Sém családjának története egyenlő csak a nevekben van beleírva. Mellitettan, hogy régen a nevek sokkal többet jelentettek, mint ma. Sém lezámozottainak nevében az isteni vezetés lelt kifejezésre, amely ezt a családot nemzedékről nemzedékre tovább vezette egy rájuk bízott isteni feladat megoldásában. A nevek a szülők egy

adták, ahogy gyermekeik jövőjébe sorában az isteni küldetést meglátták. A nevek fokozódó belátást mutatnak Isten terveibe s kijelentésszerűleg hatnak a nevek viselőire és az Ige olvasóira. Minde-
 nik szülőnek több gyermeke volt; de ezek közül mindig egy volt a kiválasztott, aki az isteni terv hordozója volt. Az egyesek kiválasztása csak Jákóbnál szűnik meg, kinek már mind a 12 fiát kiválasztotta Isten, és ettől fogva nem egy egyén, hanem egy nép a kiválasztott. Hogy a ki nem választott gyermekek lelkiileg hogyan viselkedtek a kiválasztottaknak adott isteni híváshoz, oly kérdés, amelyre a Bibliai nem ad választ. Valószínűleg erősebben ki voltak téve az emberkégen erőt vető pogányosító hatásnak, tehát a vallásos elhajlásnak is. Ennek jó példája Lót, aki ingadozó élet után a kijelentés Istene mellett döntött; utódait azonban nem tudta ezen az uton vezetni. Sém utódai közül Isten kiválasztott Magának egy népet; az emberiség többi részét pedig hagyta a maguk választotta uton haladni. Bizonyos szellemi változatban ma is hasonló történik: Isten a kiválasztott egyház kihívásával és kormányozásával készítéssel foglalkozik, az egész nemzet-világot átívelő ébredések egy következő korszak számára vannak fenntartva. Ma egyéni kiválasztás van, mit volt Sémnél Jákóbig. De akkor egy testi választott nép megszerezésére irányult az isteni munka; ma szellemi választott népet készít a választottakból Isten.

Sém fia, tudniillik az a fia, akit Isten Magának kiválasztott, Arapaksá volt. Arapaksá nevét általánosságban úgy értelmezik; hogy ő volt a kaldeusok őse, az első kaldeus. A kaldeusok származásának mibenléte még sines tisztázva. Külön népfaj aligha lehettek; inkább egy különböző nemzeti-
 ségekből eredő tudós kaszt, mely a kormányzást kezében tartotta az ősi Babilonban. Nabukodonozor is így bálogatta össze a maga kormányzó testületét, melybe még szülő gyermekeket is hozatott s nagy költséggel neveltette őket tudóssákká.

Az elsősr kaszt volt, később úgy tűnhetett föl, mint nép, de semmi esetre sem úgy, mint egy sőtől származó nemzet. A babiloni fogód után a kaldeusok tekintélye mindig alább esussott; végül városi jócsk rangjára mélyedt, kik a mult dienségségséből és hagyományából éltek, ennek a rendnek a megalapítását Arpaksádra vitte, vissza a hagyomány s ennek a hitnek az a tény lehetett az alapja, hogy Arpaksád tudós volt; az isteni Hív titkait kutatta s tanító lett.

Sém azután, hogy Arpaksádot nemsette, még 300 évig élt és más fiaikat és leányokat is nemsette. Világos tehát, hogy isteni kiválasztás működött, mely egy választott nemzetségs emléktét, sőt annak életadatait, évszámait is megőristette az emberekkel oly korban, amikor még nem lett világossá, hogy ez a kiválasztás afelé a választott Hag felé irányul, ki az emberiség reménysége lesz és akinek érkesése élé tekintést a világ legnagyobb bölcsességének kellene tekintenünk. Ez a jövendő Magzat titokteljesen benne rejtőzik abban a Nőben, amelynek vizsgálója Sém volt.

Arpaksád 35 éves korában nemsette Selach-ot s utána más fiaikat és leányokat is nemsette, miá-latt még 403 évig élt. A többi gyermek életkorát nem említi meg az Irás, mert az isteni történetíróst csak az az egy ág érdekli, amely a születés Magot hozza majá el. A kb. féleszerre menő életkor majdnem csak a fele az Szűvik előtti életkoroknak, de ötszöröse a majaknak; ez arra mutat, hogy az emberiség életereje fogyóban volt; de még sokkal erősebb volt a mainál. A halál tehát előrehaladásban volt, hogy az emberre kiterjessze hatalmát.

Selach küldetést jelölt. A nevet Arpaksád adta: a tőle képvilelt tudó szusszeredőnye tehát s volt, hogy Isten a kiválasztott ágnak küldetést adott a földön, amelynek engedelmesskedniük kell. Ebből a küldetéséből lett egy istenes megvalósulás a kiválasztott ág életzorna és lett egy pogány

paródia: a kaldensek tudós iskolája, kik tudásuk révén világszerepre tértek és ezt a törekvésüket úgy valósították meg, hogy mindig az uralmra jutott politikai irányul léptek szövetségre. Selach gyermekei a maguk választotta eszükvés helyett Istenre vártak, mint később Ábrahámról olvassuk, hogy az Istentől épített várost, azaz államot várta /Hb. 11, 14-16/.

Selach 30 éves korában nevezte Ébert, mely szóból a héber név támadt s mely általmenést, átkelést, tulpartiságot, zárandoklást jelent. Árpakád elméleti bölcsesége Selachban gyakorlativá változik, amikor felismeri, hogy a küldetését, amelyet Istentől kapott, kiemelte őt a környező emberiségből, tulpartivá, zárandokká tette, egy messze sze reménység követőjévé, zárandokává. Az isteni küldetés felismerése mindig idegenné tesz környezetünkkel szemben, mely más uton járva, bennünket meg nem érthet és idegenné lesz.

Eber 34 éves korában nevezte Peleget, mely szó elválást, megoszlást jelent. Aki Selachban még csak lelki irányzat volt, amikor magát küldetésénél fogva idegenné érezte, az fiában Eberben tetté változott: a családban szakadást, megoszlást idézett elő a zárandok-lelkület s ez a fájdalmas tapasztalást idézett elő abban, hogy fiát Pelegnek nevelte.

Peleg 30 éves korában nevezte Réu-t. Réu, a réuél rövidebb formája, Isten barátját jelenti. Peleg tehát, amikor fiát Isten barátjának szánta, felismerte, hogy amely fájdalmas emberi oldalon az elszakadás, éppen olyan megeg, boldogító tapasztalás Isten barátjává lenni azáltal, hogy Istenért az emberek barátságát feláldozzuk. A kiválasztott és kiszakított nemzetség tehát belső, megeg kapcsolatba jut a Láthatatlannal és ezt a kapcsolatot épolta.

Réu 32 éves korában nevezte Szérug-ot, mely név összekapcsolást, összekapcsolást jelent. A kivá-

lasztott nezsetség tehát egy Szeseefonódi Isten-
nel, hogy Ő is a téle számaszó sarját már Isten-
től elválaszthatatlannak, Istentől leszakitha-
tatlannak tartja s így adja fiának a nevet.
Sérug élte ezt a szoros kapcsolatot. Ebben a so-
ros Istenhez kapcsoltságban érett meg a gondo-
lat, hogy ami eddig meglátás, életirány volt,
az egy az eddigi életmódot, életkörülményeket
gyökeresen felforgató, minden akadályon áttérő
tette forradalmasodjék:

Sérug a 30 éves korában nezsett fiát Náchórnak, azaz áttérőnek nevezte el. Más magyará-
zat szerint náchór láncogót jelent s ha ezt az
értelmet vesszük, Sérugban már indulatos vágy-
gyá alakult a várakozás arra, hogy Isten a kitű-
zött ígéretet teljesítette. Pedig hol voltak
még attól, hogy az ígéretnek tetteleg élje me-
jenek! A türelmetlen várás igen sokszor főkesé-
dik le s válik habozásá, késedelmezéssé.

Náchor 29 éves korában nezsett fiát Terach-
nak /Tarának/, az az némelyek szerint késedel-
mezőnek, mások szerint állomásnak nevezte el,
vagyis felismerte, hogy a sél még messze van
és csak a hosszú ut egyik állomásig jutottak
el. Az idő előtt való sietség tehát rendszeren
visszaesést, késedelmet szül s ezt Náchornak
tapasztalnia kellett; erre mutat a név, amelyet
fiának adott. Terach vagy sokotabb nevén Tá-
ré csakugyan késedelmet, megáldást jelentett
abban a keresztültörésben, amelyet nem Náchor,
hanem Terach fia, Abrám valósított meg.

Ami eddig elgondolás, beszéd tárgya, vár-
kozás volt és Istenre figyelés, az Téré fiában,
Abrám-ban, kit 70 éves korában nezsett, tette
változott: az áttérés megtörtént, Abrám atyjá-
nak, Terachnak társaságában átlépte az ősi szü-
lévárosnak, Urnak határát; elszakadt családjá-
tól, ősi honától s vándorra, sarándokká lett e
világban, várva a véreut, amelyet Isten fog
majd számukra építeni. Abrám /később lett Ab-

rahám/ fenszónos, magas, magas atyát jelent. A név és a kísérő körülmények lényegesen változóra mutatnak. Terach-Táró késedelemes természetére mutat, hogy míg elődei 30 év körül nemzették első gyermekeiket, addig Terach 70 éves korában jutott el ahhoz. Ha Terach természetét visszahatás volt Néehór lehetetlen-türelmetlen, áttörő jellegével szemben: mondhatjuk, hogy Terach önmagával jutott allanszegülésben későbbi életében, a késedelemesből eszelekvő ember lett. Legalább is a eszelekvő a készség megvolt nála; meg is kezdte a eszelekvést, csak befejezéshez juttatni nem tudta azt. Ha a eszelekvő készség mutatkozott meg nála, amikor az egyik fiát Néehórnak nevezte el; tehát az apjától megkezdett eszelekvő szándékot a névadásal újra magáévá tette; a másik fiát Háránnak nevezte el, minnek jelentése hogyvidéki s e névvel a síkságról, amelyen Ur feküdt, visszafordította szemét a hogyvidékre, honnan a család alászállott civilizáltabb, de Istentől mind jobban elforduló életre; a harmadik fiát Abrahámnak nevezte, magas atyának s e névvel Istennek tervét leplezte le, amelyet Isten vele kijelentésben közölhetett csak: Isten egy népet akart magának szerezni s e nép atyjául, azaz példaképül, testi és szellemi utmutatóul Abrahámot választotta. Hárán élete igen hamar, még az északában befejeződik a földön; azért említi meg az Irás Hárán fiát, ki a későbbi történelemben jelentős szerephez jut. Lót jelentése: burkolat, lepel, elrejtett. Istenhez való viszonyunkban legfontosabb feltétel az őszinteség, az hogy felfedezz arcaal tekintetünk Isten arca. Lótnak mellékutai voltak; ezért kellett neki a szabadulás történetéből kicsernie. Miután ő maga megengedte, leányait nem tudta a szabadulásban végig megtartani; azok rejtett, emberi utakon pótolták, amit Istentől kellett volna kérniük és megkapniuk.

Terach jelentősége. /I. S. II, 27-32./

István vértanú előadásában a következőket olvassuk Abrahámról: "A világosság Istene megjelent atyámnak, Abrahámnak, amikor az mezopotámiában volt, még mielőtt Háránban költözött volna és így szólt hozzá: 'Jőjj ki Babilónról, rekonszolidálj és jér arra a földre, amelyet mutatni fogok neked!' /Cs. 7. 3-3./ Mózes első könyve szerint Isten ezt Terachnak mondta és Terach volt az, aki felvette Abrahámot, Lótot és Szárait a kizent velük - Kanaánt választván célul - Háránig és ott letelepedtek. Terach ott meg is halt. /I. S. II, 31. 32./ A két előadás közötti ellentét csak látszólagos; hasonlít Jézus kötféle családfájának ellentmondásához, amelyet Máté és Lukács közöl. József Jézus adoptív atyja volt és a hivatalos családfája szerint Jézus Józsefben át az összes uralkodó dévidi királyok örököse volt; ezt a családfát közli Máté. Lukács az emberi oldalt mutatja, a valóságos és nem a jogi lezáradást és ezért Mária lezáradását közli, kitől Jézus tényleg született. Hasonlóképpen az Ur-nál való kivándorlásról István előadása a valóságot adja elő, Mózes előadása pedig azt a képet tárja elénk, amelyet az akkori társadalom Abrahám kivándorlásáról nyert. Abrahám kapta a kijelentést, mely a kivándorlást megindította; Abrahám küzdötte ki magában az elhatározást, hogy a parancsnak engedelmességesen: ez volt a valóság! De Terach is kapott kijelentést és ez nevesek abban a hagyományban volt befoglalva, mely Sós óta apáról fiúra szállt: hanem Terach hosszas belső vívdélással annyira magáévá tette mind az atyai hagyományt, mind fiának, Abrahámnak látszatát, hogy az így magáévá tett isteni utántatást lassankint személyes élménynek dolgozta fel. Engedelmeskedése nem volt kis értékű, mert I/ késcélmes természetnek legyőzése neki nehezebb harcot jelentett, mint milyen azoké volt, akiket ilyen természet nem tar-

tett vissza; 2/ a fiának adott kijelentés iránt való engedelmissége és ebben az apa megalkodása az a fiú alá igen széppé teszi Terach döntését. I. M. 11, 31 szerint Terach volt a családkövő személy, aki külső látszat szerint a kíváncsiorlás megindítója, a rendeletek kiadója volt. Terachra nagy hatással lehetett fiának, Háránnak, még Ur városában bekövetkezett halála, mely egy kételkedőket szakitott el, amelyek őt a régi hasához kötötték. Hárán neve /montanus, hegyi/ is a kiköltözési szándékot fejezte ki; de a név inkább az előző hegyekre mutat, amelyekből a család alászállott a síkságra és nem Kánaánra. Hárán halála ezt az emberi szándékot megszeméltette és Terachot arra bírta, hogy a másik, bizonytalanabbnak látszó, mert ismeretlenebb utra vállalkozzék, amelyet Isten mutatott. Hárán fia, Lót, ki magával nem volt tisztában, könnyebben vállalta a kalandos utazást, mint atyja. Így határozta el Terach, hogy harmadik fiától Náchórtól megváljék és elinduljon. Fivel Kánaánba akkor sem egyenesen, a sivatagon át vitt az ut, hanem Szírián keresztül, az Eufrátesz folyomentén történt az utazás arra a földre, melyet Terach valószínűleg megholt fiáról maga Háránnak nevezett el, mert ez is hegyes vidék volt. Az Urban hagyott harmadik fiú, Náchór, később követte atyját, mert ivadékait, Bethuél és Labánt nem Urban, hanem Háránban kereste Eliszér. Terach azonban újra engedelmeskedett habozó természetének s bár nem tudjuk, betegség, öregség, gyengeség vitte-e rá, megállt Hárán földén és nem folytatta az utat. A szülőföldjének engedelmes Abrahám vele maradt; de atyja halála után folytatta a félbe maradt vándorlást. Utján valószínűleg Terach áldása is kísérte, ki maga gyenge volt ugyan, de szívében ott volt a vágy, hogy Istennek engedelmeskedjék. Terachban egyesült az eddigi életem lelke, akik megértették,

hogy Isten merre akarja vinni őket; de akik közül senki sem inált el, hogy a világszűzességnek engedelmessé válnak. A hit első lépését Ábrám tette meg, azért lett ő feleséges atyává, egy kiválasztott nép ősvé. Természetes közzül egyre még nem hívtam föl a figyelmet: Nem látta Ábrám atyásgát biztosítva, mert Szárai Ábrám felesége nevé volt. Ábrámnak ez nem volt akadály az engedelmességben, mert ő nem Szárait nézett, hanem Istenre. A külső látszat tehát az volt, hogy Terach maga engedelmessé vált az isteni hívásnak, ami nem is volt az igazsággal ellenkező; spontaneabb valóság mégis az volt, hogy Ábrám volt a hit által engedelmessé, ki atyját buzdította; ki a hitnek neves harsány megküzdője és abban győzelmes lett.

Abrahám ki vonulása Háránból. /I.M.12,1-5./

Ha István vértanú elbeszélőjét Mózes elbeszélésével összehasonlítjuk, kitűnik, hogy az I.M.12,1 cikkben olvasható elhívás a második isteni elhívás volt Ábrám életében. Isten megvárta Háránban Terach halálát s ezzel elismerte, hogy Ábrámnak atyjával szemben tanúsított kimélete az engedelmessége Nekki tetessé volt. Terach nem volt a hit embere oly mértékben, mint fia, Ábrám; de atya volt s a fiúnak tekintettel kellett lennie atya gyöngeségére. Milyet azonban ez a visszatartó körülmény eltűnt Ábrám életéből, az isteni hívó szó, amelyet egyszer már Ur városában hallott, ismét megszólalt és tovább hívta Ábrámot az eredeti cél, Kánaán felé. Az időpont, amelyben Isten szól hozzánk, nem találatosszerű, nem véletlen, hanem Istentől pontosan kiszámított, szükségünkhöz és a teremtés szükségleteihez hozzáillesztett. Áll ez a megteremtésre való hívásra is: azt sem az elhívott maga, sem az evangéliumhirdető emberileg ki nem választhatják. Terachnak Háránban történt halála után Isten megszólalt.

Hogy minő módon szólott Isten, nem mondja az

Irás; de más esetekből következtetve, gondolhatjuk, hogy látomásban, mely éjjel is, nappal is történhetett. Hogy a látomás alkalmával alakot látott-e Ábrám, nem tudjuk; de hogy érthető szavakat hallott és nem csak gondolatvitésáttak, az bizonyosnak látszik. Ábrám életét átészítették a tulvilági jelenségek. Isten alkalmaskodik hozzánk: angyalai emberakban jelennek meg és emberi idiomán szólnak hozzánk. Ilyen emberi voltakos alkalmaskodó isteni beavatkozás volt a pünkösdi nyelv-ésoda is. Isten leereszkedik Ábrámhoz és emberi körülmények szerint jelöli meg azokat az összeköttetéseket, amelyekből Ábrámot ki akarja emelni: megemliti a földet vagy országot /eree/, a nemzetiséget /móledeth/ és családát vagy házat /bóth ábó/. Ezek a szavak elárulják, hogy az emberiség Ábrám idejében milyen társadalmi formák között élt. Megvoltak a pontosan meghatározott országok, mégha azok háára nem volt is a mai pontossággal meghatározva. Voltak az országokon belül nemzetiségek, amelyek összetartoztak s es így volt még az ósmagyroknak is, akik hazánkba bejöttek. Végül voltak családok, mely egy-egy tekintélyes öreg atya kormányzata alatt együtt éltek és nemesek apából anyából és gyermekekből állottak. A családhoz hozzátartoztak a rabszolgák is, mint azt a magyar-éselég szavak azonossága is mutatja. Ábrámnak ezeket a kötelőket el kellett hagynia, velük a kapcsolatot felbentania. Bizonyos, hogy Ábrámnak árága és kedves kapcsolata kellett elválnia s ezt csak fájó szívvvel tehetteseg. Mány kedves roknának, barátának kellett örök búcsút mondania! De Isten kívánta tőle ezt az áldozatot és annak az elszakadásnak már az östüknél feltűnő gondolata megkönnyítette elhatározását. Még kedves nagybátyjától, Náschortól és annak feleségétől, Mikától is el kellett válnia, kikre Izzék nagykorúsága idején olyan szeretettel emlékezett, hogy szolgáját visszaküldte családjukhoz menyasszonyért.

A meggazdagodott Ábrám. I.M. 13, 1-4.

Ábrám Egyiptomban gazdagodott meg. Ábrám hibás lépését, hogy az inség előtt Egyiptomba ment le s ott félelméből hajba keverte feleségét és magát is, Isten felhasználta arra, hogy nagy vagyonnal lássa el egyébként hiú szolgáját; Isten rosszból is jót hoz ki. A földi, testi gazdagság, csak azok kesőbb áldás, akik azt a szellemi áttisztta világ számára értékesítik, átváltják szellemi valutára. Ragak az anyagi javak senkit sem boldogítanak, csak ha szellemi élel szolgálatába állítjuk őket. A ki az anyagi javakért magukért küzd és szellemi rendeltetés nélkül halmezza őket, megéhesik, kiszárad, boldogtalanná válik. A vak, Isten nélkül élő világ előtt mégis az anyagi javak birtoklása tesz valakit haggya tekintélyessé: így tette Ábrámot is az emberek szemében az anyagi vagyon, a eserdék és nyájak, az ezüst és arany tekintélyessé. A háber kábé szó nem gazdagot, hanem súlyosat, tekintélyeset jelent. Ábrám nem Urból vagy Háránból hozta a nagyobb gazdagságot, hanem az akkori világnak leggazdagabb országából, Egyiptomból. A megtévesztett farag ajándékozta meg vele, ki ilyen módon akarta Istent kiengesztelni. Ezzel az ajándékozással kapcsolatban több kérdés merül fel.

Vajjon idegen istent látott-é a farag Ábrám Istenében? Egyiptomná vallástörténeti fejlődése y világosan mutatja, hogy az egy-isten-hit alakult át lassankint sek-isten-hitté olyan módon, hogy a különbség várossék isten-felfogása megkülönböztetésűdött s később nem emerték fel az eredeti azonos istenképzetet. Más népeknél is így volt ez; erre rengeteg bizonyítékot szolgáltat az elfogallan vallástörténet. Egyiptomban különösen könnyű volt a sek-isten-látástól az egy-isten-látásra áttérni. Krisztus előtt kb. 3000 évvel Ptah-Netep költé csak a natert /isten/ ologeti; népi

népi sirfeliratokon is gyakran látjuk ezt azt egyetemes isten-megnevezést. Egyik faraó vallási ferraradatát csinált és egy istent imádozott; a papi filozófia, mit egyrészt szimbolikusan fenntartotta a sok-isten-hitet, másrészt tudott az isten egyetlen voltáról is. Abrámnak durvább de istenfélelemmel telítettebb körében könnyű volt a faraónak az Abrámet védő Istenben amindnyájuk fölött érkező Istent, az ~~istenfélelemmel~~ Istennek kezét pillantani meg. Ebben az időben a láthatatlan Isten erkölcsi követelése is tisztábban álltak az emberek előtt, mint később, mikor a papi filozófia Istent a természettel kezdte azonosítani. Az Istennek ez az erkölcsi felfogása írta Abrámet. Szélt mondatott el nagy ajándékaival sértetlenül. Késes idejében a faraók nem így tettek volna; a Ptolemaeusok idejében még kevésbé s a mai államvezetőktől legkevésbé: az erkölcs fogy a világból! A fenevad szelleme nő; a magas diplomáciában természetesen a rablás. Hasenliknak össze egy mai diplomatát Abrám faradjával! Pokföld példája mutatja, hogy na a legtermészetesebb, hogy ha valaki a politikai érdekek útjában van, börténbe kerül. Abrám nem a faraó börténében vészett el, hanem gazdagan, nagy tekintéllyel tért vissza téves egyiptomi utjáról.

Egy másik kérdés, hogy Isten hogyan jutalmazhatta meg Abrámet, neha neki a faraóval szemben nem volt igaza; aki súlyosan vétkezett Szárai ellen, amikor őt a faraó kerítésének kesére engedte jutni, hogy maga szabaduljon s ki maga is hitetlenségéből került Egyiptomba? Ugy tünik fel, mintha Isten a megtévesztés mellé állott volna a megtévesztettel szemben. Ne felejtsük azonban, hogy Abrámnak Egyiptomban volt oka félni az erőszaktól, mert Szárait nem megkérték, hanem elragadták. Abrám más erkölcsöt hozott

Uról magával! Ne felejtsük, hogy Ábrám megté-
 veát ugyan a pillanatnyilag a hitetlenség gyászt
 rajta; saive mélyén azonban Istenfőlé maradt és
 Sáraí elrabeltatása után háza a gyásznak és a
 folytonos inádkozásnak helye lett. Hogy tehetett
 volna másként az, aki előbb is, utóbb is eltárt
 eltár után épített Jahve tienteletére?! A farad
 addig semerte el Isten féljebbvalóságát, smíg a
 csapas rajta volt; Ábrám pedig akkor is, smikor
 nagy vagyon birtokában békésen és gondtalanul el-
 vonulhatott. Ábrám szinte kőszönyűnek látszik a
 hatalmas vagyonnal szemben; Kanaán földére való
 visszaérkezése után első gonaja az, hogy vissza-
 térjen oda, ahonnan kárhezeses utjára elindult;
 ahol Istenével uteljára volt egészen rendben:
 Bétél viadkére, ahol kezdetben volt felítve sára-
 ra s ahol eltárt épített Jahvének. Bétél és Ái
 kést volt ez a hely. Eest újra Neven hívta ott az
 Istent, ezen a titekkatos Néven, amelynek értelme
 csak Mózes előtt lepleződött le először a maga
 mélységében: de heesélyes ígéreteként, mint a betle-
 hemí szillag, már Ábrámot is vezette: a Jahve né-
 ven, amelynek jelentése: mindig Ugyanaz, az Oms-
 gához há! Mózes beteljesülését látta már annak,
 smi Ábrám előtt még ígélet volt. Ábrám is semerte
 és tapasztalta a mindenható Isten hatalmát; de az
 ígéletbeníváltó Isten neki még csak ígélet-adó
 volt épen az volt Ábrámban Istennek tetszé, hogy
 nem a látható vagyonban bizott, hanem a láthatat-
 lan Isten akkor még kevésbbé tapasztalt hűségében.

Lót elvállik Ábrántól, I.É. 13, 5-13.

A szent író tudósít, hogy nemcsak Ábrám gazdage-
 dott meg, hanem a vele együtt járó, ét kíséré Lót
 is. Jah-, kőgakenyőja, szarvasmaraja, sátemai
 s bennük rabuzalgi neki is lettek: a farad Ábrám
 társaságában megismerte ét is és mivel arra érde-
 kes annak tekintette, Ábrámmal együtt ét is meg-
 jándékonta. A megajándékozás szemmel láthatóan
 Ábrám kegvéért történt; Lótnak hát annál több oka

volt arra, hogy tisztelettel és ragaszkodással tekintsen föl nagybátyjára: ennek azonban éppen ellenkezője történt, mert Lótból a nagyon szűkös és a nagyvárosi törekvéseket váltott ki. Ahhoz elég istenfélő és finomlelkű volt az unokája, hogy ezt maga ki ne mutassa Ábrámval való érintkezésében; de szolgálói észrevették ezt a hajlandóságot benne s mint es a szolgálóknál lenni szokott, asszerint viselkedtek. Ok nem voltak olyan finom lelkek és olyan istenfélők. Ábrám rabszolgáival eléggé érezte, hogy az addig közösen használt legelő kevés a két urnak. A szolgálók versengésével Lót nem igen terődött. Akkoriban szolgáló és ur sokkal közelebb állott egymáshoz: mint a magyar embernél is: a szolgáló a családhoz tartozott. Ábrám szolgálói tehát elpanaszolták bánatalmait a gazdának s Ábrám megtudta ebből, hogy Lót szíve merrefelé hajlott. A cívásra a pásztorok között alkalmat adott egy-egy közös kut használata, közös szarvasvadászatok legelő-terület, mely ugyan senkinek sem volt még magántulajdona; de mint Cippóra esetéből tudjuk, az erősebb volt az erősség s a gyengébbé a többi fűrészség /II. 2, 17-/. Hárónban minden esetre még szelidebb szokások uralkodtak, mint később Közép-Keletrében az arab törzseknél /I. 29./.. Ugy látsszik, hogy már Ábrám idejében megrentőlag hatott az erkölcsökre az Egyiptomhoz való közelség. Lót rabszolgái is onnan valóak voltak s Lót nem tanította őket más erkölcsökre. Ábrám pásztorainak vezetői még Hárónból származtak s ezek megőrizték az új szolgálókban ébredő vad hajlamokat. Erősebb, hogy a civilizáció, a magasabb értelmi műveltség, mely Egyiptomból áradt, nem tette a lelkeket igazán finomakká és nemesebbé, inkább növelte bennük az éhséget és könyörtelenséget. Lót újdonsült pásztoraik nem voltak még szívé, jóskaró emberek.

Ábrámot mélyen bánította ez a tapasztalat és elhatározta, hogy a szeretetlen jeleneteknek véget fog vetni.

Másképp ez nem történhetett meg, mint úgy, ha különválnak a nem együtt legeltetnek az ő pásztorai és Lót szolgái. Ábrám nehéz szívvvel tette a dolgot szövé éesse előtt, mert szerette őt s mert tudta, hogy voltaképen az is szereti őt. Lót lelkét valami elhomályosította s ez a valami a vagyon volt. Ábrám ajánlata jól jött neki s azonnal elfogadta azt. Amit tett, hasonló volt a tékozló fiu tettéhez, kit a vagyon önálló élvezése csábított el atyja házából. Lodaeni a tapasztalt Sereg vezetését és gyámkodását: ez a fiatalság kísértése s Lót is ebbe a kísértésbe esett bele. Lót nem volt már egészen ifju s tapasztalása is elég volt arra, hogy önállóan tudja kezelni vagyont; nem is szegényedett el rügön, sőt tisztelt és megbecsült személy lett a pogányok között; annyiban sorsa még volt, mint a tékozló fiué; de amikor a pogány környezetet utolérte Isten jogos büntetése, Lót is elveestetten mindenét és csak puszta életét menthette meg: annyiban sorsa ugyanaz volt, mint amit Jézus a tékozló fiunál vázolt. Am a földi vég mégis eltérő volt: a tékozló fiu otthont, vagyont talált; Lót életére alkony borult. A különböző befejezés annak az ellentétnek következménye, amely a Jézus előtti reménység és a Jézus nyújtotta reménység között van. Jézus földi megjelenése fellebbentette a függényt az isteni kegyelemről, amely akkor is nyújthat boldog véget, amikor a földi körülmények ezt megtagadják. Jézus előtt az emberek még nem számították az "Atyát", akihez Jézus lett az út. Ez annak a különbségnek oka, amely az ó- és az újtestamentumi befejezések között van. De az őtestamentum maga is ut az újtestamentumhoz és így az őtestamentumi véget nem szabad a végső végnek tekintenünk. Lót tehát rálépett a boldogságot ígérő, de boldogtalanságot hozó hazug útra, amely a földi kinevezés képrázatával esalja maga után az Istenben meg nem szilárdult lelkeket. Igen tanulmányos est az elválást tanulmány tárgyává tenni.

Hogyan váltak el Lót és Ábrám? Látszólag Ábrám indítványozza az elválást; valósággal Lót kívánja azt és Ábrám nem kívánja. Ábrám nem is azt mondja: váljunk el; hanem azt: Ne legyen elvadás köztem és közötted s ami ezzel egy értelmű: pásztoraim és a te pásztoraid között! Lót erre azt is felelhetette volna: Nem leszt elvadás; majd ráneha szedem férhatetlen pásztoraimat! /Mde Lót nem est feleli; sőt nem is felel; hanem rügtün a szétválás megvalósításához fog. Pedig Ábrám a javaslatot olyan módon indokolja, hogy Lót-nak azonnal jobb belátásra kellene jutnia. Először azt mondja: "Kert testvérek vagyunk!" A testvérek szó itt közeli vérrokonot jelent. A fiu szó sem jelenti mindig a legközelebbi összeköttetést; jelenthet unokát, sőt ükunokát is. Lk. 3, 23-38 szerint Jézus az egész Ádámiq terjedő családfa minden tagjának fia volt s Ádámon keresztül Istené /mint "ember fia"/. /Az egész családfán át betársult "ez" névűsök önkényes betoldások, melyek az eredeti szöveg értelmét meghamisítják. / Igy vagyunk a "testvér"szóval is. Lót unokáscse volt Ábrámnak, mégis testvérnek számít; a testvér szó itt a közeli rokonságot mutatja. Testvérekhez nem illik a elvakodás. A testvéri köteléket Lót lazította meg; ő szakított a majdnem széjjel, nem Ábrám, azzal, hogy tárte pásztorainak gonosz viselkedését. Hogy ebben a szétszakadásban Ábrámnak szami része nincs, mutatja a nagylelkű ajánlat, amely Lótra bizza a választást: Lót választja kedvezőbb földet, vagy tájéket, Ábrám megelégszik a kedvezőtlenekkel. Mikor Lót hallja, hogy ő választhat, azonnal fölemeli szemét, hogy a jobbat biztosítsa magának: nem a testvéri kápos megörzésén van a gondja, hanem a földi vagyon növelésén; míg Ábrám nyugodtan s könnyen mond le arról. Milyen vaknak kellett Lótnak lennie, amikor ilyen atyai rokonot dobott el magától! Mily hitványság volt az, amit nyert és mily érték volt, amit elvesztett! Az elbeszélő a 13.v.-ben, hogy a Lóttól

választott vidék lakosai igen gonoszok és Jahve ellen vétkezők voltak. Lótnak e pillanatban csak a vagyon volt a fontos, nem a lélek épsége, melyet az istentelen környezetben a legnagyobb veszély fenyegetett. Ábrám nem a kövérebb földet kereste, hanem Isten közelségét, kinek mindenütt oltárt épített, hogy jelenlétét magának biztosítsa. Valósággal ugyan nem ezekkel az oltárokkal biztosította Isten jelenlétét, hanem a mindenütt jelenvaló Istannak személyes kapcsolatát szerezte meg magának, tehát Isten jelenlétéhez bizonyosságát. Ennek a jelenlétnek tudata volt számára mindennél drágább és fontosabb. Lót ebből a jelenlétből távozott el, amikor Sodoma és Gomora közelét választotta. Ebben teljesen megegyezett a tékozló fiuval, ki az atyai házat az idegennel cserélte fel, amelyben egy volt biztos: hogy tévöl lesz az atyától. Lót is tehernek érezte Ábrám jelenlétét, mióta külön vagyona lett és menekült ebből a közelségből. Ábrám Istent jelentette neki. Lót olyamire készült, amihez társul nem kellett a lelkiismeret.

As a hely, ahol Lót és Ábrám között ez a megbeszélés lefolyt, olyan pontja volt a Szentföldnek, amelyről minden égtáj felé jól el lehetett látni s amelyből igen jó kilátás nyílt arra a térségre is, amelyen ma a Holt tenger terül el. Ilyen hely volt Bétél és Ai tájéka; helyesebben Bétél fekvése. Bétél a Juda hegységének északi nyulványán, fensíkon terül el s így délfelé, kisé keletre belátható a Jordán legalsó folyása és a mai Holt tenger; északra a hegység alább száll, tehát jó kilátást nyújt és mivel keletre is, nyugatra is alacsonyabb vidék terül el, minden irányban látható az a föld, amelyet Isten Ábrámnak ígért. Először Lót néz körül erről a helyről, keresve a legjobbat, hogy azt válassza magának; utóbb, Isten felszólítására Áram fog körülnézni s akkor Isten tudatni fogja vele, hogy az egészet neki szánta, neki, aki azt nem kereste, nem küvette magának! Az a tájék azonban, melyet ők

akkor láttak, az a Szentírás határozott állítása szerint nem felelt meg annak, amit ma mi láttunk erről a helyről. Akkor a Holt Tenger vidéke nem súlydát még el a rajta lévő régi városokkal együtt s nem lett az akkor bővizű, termékeny, sötét-zöld terület a világ legőletlenebb vizének tengerfenekévé, az átok, amely elsüllyesztette ezt a vidéket, később hangzott el. Akkor a Jordánnak nem kellett még olyan mélyre lesszállania s így szelidebb folyó volt, mint ma, amikor gyors tengertől délre a völgy folytatódik a Vörös Tenger akabai öble felé; akkor a Jordán nem halál tavába folyt le s nem volt a halál jelképe, mint ma, Lótból a kapzsiság pillanatnyilag minden szemérmét kiölt; félretéve a szerénységet, ezt a vizes, legeltetésre kiválóan használható völgyet választotta, nem sejtve, hogy az élet itt hallálá fog válgosni, mert a vétek büntetése a halál. Ábrahámnak nem féjt a vagyoni veszteség; de féjt szívvel hagyta menni kecsét a maga választotta, uton. Lót pásztorai diadalmas örömmel terelték a nyájukat alá a völgybe, amely oly szép volt, mint smilyen valaha Isten kertje lehetett, melyet a Tercató a büntetlen embernek alkotott. Lót ép úgy felelte a szép és gazdag táj Alkotóját, mint egykor az első ember-pár. Hogy Ábrám és Lót nyájakkal ilyen szabadon közlekedhettek ezeken a helyeken, az azzal is magyarázható, hogy ez a vidék akkor magasabb kultúrájú volt s így a lakosok városiakok voltak, nem legeltető nomádok, mint Ábrám és Lót. Látni fogjuk, hogy Lótot mind jobban vonzani fogja a városi élet, talán az urí emlékek támadtak fel benne; Ábrám ellenben tanult Egyiptomban és maradt kevesebb kényelemmel nomádnak. A világi műveltség magasabb foka nem jelenti az erkölcs magasabb fokát is; sőt éppen az ellenkezőjét.

A 10. versben olvassuk ezt a mondatot: "Mielőtt Jahve elpusztította volna Sodomát és Gomorát, Jahve tehát elpusztítja náha amit teremtett vagy alkotott. Ez a közlés, mely az özvizet

épen úgy a teremtő Istennek tulajdonítja, mint a mostani világ végét hozó tűzzel való megégetést, nem mondja azt, hogy Isten szörzavart /görögül chaos-t/ teremthet. Vannak ugyanis irásmagyarázók, akik azt tanítják, hogy Isten már az ember teremtése előtt is chaosz eszénelt a földön. A héber tóhu szó, amelyet a görög hitregék chaos fogalmával azonosítanak, azok a biblísmagyarázók, kik különös vonszalmat éresnek arra, hogy a Biblia tiszta fogalmi közé pogány fogalmakat és képzeleteket ocsmpészenek be, nem szörzavart jelent, mint chaos, hanem nyers, szervezetlen, fél nem dolgozott állapotot. Ha Isten elpusztítja a földet, nem chaosz eszénelt, hanem nyers, újraépítésre alkalmas állapotot. Isten elpusztítja a hasznavehetetlen edényt, hogy újat alkosson belőle; de a "zavarosban" nem halásozik. A chaos Sétánnak és tisztátalan angyalainak műve. Az emberi élet is, ha Isten nyul belé, elgyengül, elpusztul; de az emberi test, lélek vagy szellem zavaros állapota sötáni beszakozására mutat, "megszálottságra", amelyből jogocan kérhet az ember Isteni szabadítást, ha sötánnak a szállás minden tekintetben fölmondani akarja. Ha Isten maga akarja testi életünk fonalát elszetszeni vagy erőnköt gyöngíteni, azt megadással kell fogadnunk. Sodomát és Gomorát Isten kiégette a földről: az eredmény nem gonosz szörzavar lett, hanem a korábbi fertözéstől való megtisztulás. Ha egyszer tűz fogja elpusztítani a teremtést, a bün nyocmai éznek ki vele a világból, hogy egy új tiszta világ eszül lessék a régi világ helyén. Ahol ellenben sötán benyul a teremtésbe, ott szörzavar támad: összezavarodik az elme, az értelem- és akaratvilág, a testi szervek működése, fogság, bénulások állanak elő. Az ilyen szörzavart megszüntetni jött Jézus erre a világra.

Azt a vidéket, amelyet Lót mohó vágyyal megpillantott Bételtől Kikkár-nak neveszi a héber szöveg. A szó forgással, keringéssel tehát a körrel függ össze a jelent kerekéget, kerületet, a talantum köralakú tünbjét, kenyeréveknit. Szép hossz szukáskor kerek alakot mutatott az a kép is, amely

Lót látott; rajta feljette szemét, elfelejtette Ábrám Istenét, ki az ő Istene is lett volna. Csak amikor a szép kerek vidék mérge, a bűn kezdte gyé-
térni lelkét, akkor fordult vissza, mint az ótes-
tamentum tékoszó fia, Istenhez. Mert Sodoma és Go-
mora férfiai igen gonoszak és vétkesek voltak
de ezt a szép tájék Bételtől látva nem mutatta meg.
Ábrám tovább is a kanániaiak földét lakta, az-az a
kevésbé termékeny hegyvidéket, ahol a lelkiismer-
et nyugodtabb lehetett; ahol Melkiesdek is lakott,
az igazságosság királya.

Lót helyett Mahve. I. E. 13, 14-18.

Ábrám fájdó lelket a szakítás után csakhamar vi-
gasztalást kapott: Isten megszólította őt. Ez az
isteni látogatás mutatja azt a gyöngéd figyelmet,
amellyel a mindenek Teremtője kicsiny teremtményei-
hez leereszkedik és őket a szenvedett igazságta-
lanságért kárpótolni igyekszik. Lót "véinné" ment
el, azaz az Ábrámmal való együttesből, Ábrám tár-
saságából. Ábrámnak fájt ez a kiszakadás; Lót a
nem remélt nyereségen való örömben egyelőre nem
érzete a szakítás fájdalmát. Isten azonban másho-
vá fordítja Ábrám tekintetét is, el Létről és az
együtt töltött multról: "Meld fel szemedet és
láss észak, dél, kelet és nyugat felé!" Előbb már
vázoltam, mily messze láthatott Ábrám erről a
helyről, a magasabb hegyek közé beszülyedő Jerussa-
lemből nem nyílt ilyen kilátás. "Meld fel szeme-
det... mert ezt az egész földet észak, dél, kelet
és nyugat felé neked akarom adni és magodnak örök-
re!" Igen, de Ábrám e pillanatban nem volt még
magva és kilátás sem volt rá, mert Szárai neddő
volt. A föld pedig a kananeusok kezén volt; annak
legtermékenyebb és legszebb legelőit pedig éppen
Lót készült használatba venni. De Ábrám hitt!
Boldogabban, megbékültebben és biztosabban hall-
gatta Isten szavait, mint Lót végezte a Kikkár
birtokba vételét. Az "örökre" szó nem végnélküli-
séget, hanem folytonosságot fejez ki, hosszabb

időre való biztosítást. De azonban nem sárja ki bizonyos értelemben a vég nélkülséget, mert Ábrám szellemi utódai, hitének fenntartói az Új Jeruzsálemba a testi utódok nevével elnevezett kapukon át mennek be, mert Isten kijelentését Ábrám testi utódai őristék meg számunkra, ők a kapuk. Minden Ábrámnak adott testi ígéret egy-egy szellemi ígéret rejtője. Csak a szellemi utódlás magyarázza meg igazán Ábrám magvának meg nem számolható voltát de nem vonható kétségbe, hogy a testi utódok száma is igen sokra növekedett az elmúlt évszázadokban. Ábrám nem volt rendelve a tisztán szellemi öröklés gondolatának elviselésére, azért járhatja be vele Isten hosszában és szélességében az ígéret földét. Az ország kézzel épített városai azonban Ábrám lelkében mind jobban helyetk fognak adni a nem kézzel épült városnak, melynek Alkotója Isten. Ábrám ekkori életének két jelvénye van: a sátor és az oltár. Még nem kapott maradandó lakhelyet; de mindenütt bizonyosságot tett arról, aki nem változik meg soha: Jahvéről.

Jahve hűsége, mely épen akkor bizonyosodott meg újra előtte, mikor a testi rokonban csalódott, betöltötte Ábrám lelkét: Lót helyébe Jahve lépett, a mulandó ember helyébe az örök, változatlan Isten. A szomorúan kezdődő nap fényben és örömben zárult: Kikkár elvesztése Ábrámnak nem volt veszteség: Lótot ellenben a lélekbe mélyen benyúló szálak kapcsolták ahhoz, ami elmulásra volt ítélve. Vajjon ki volt itt a vesztes és ki volt a nyertes?!

Négy király, ött király ellen, I. N. 14, 1-18.

Mint amilyen kitérést tett a könyv mikor Nimród foglaltsait vagy a bábéli nyelvzavart beszélté el a világbirodalmi gondolatkiépülésének megfigyeltetésére, olyan eslu kitérés következik most is a négy és ött király harcának leírásában. Apa kitérés épen ugy az Isten kiválasztottai történetének megértését szolgálta, mint szolgálja most és.

A történet főhősei most is Ábrám és Lót, a "világtörténelem" ennek a történetnek van alája rendelve. Az iakoláinkban tanított történelem szemléletnek - épen fordítva - a világtörténelem kifejlődése a fontos és a szent történet a mellékes. A történetírásnak ez a kétfelé ágazása két vég felé irányítja figyelmünket. Ez a két vég itt még homályban burkoltan várta magára; a prófécia azonban le fogja vonni a leplet és akkor megértjük, miért szól a Szentírás oly részletesen a néhány kiválasztotttól és miért van el oly röviden a hatalmas világtörténelemmel és uralkodóikkal. A világi történetnek azonban még az ily rövid elbeszélése is érdekes marad.

A 4 és 5 királynak egymáshoz való viszonyából arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az egyiptomi hatás alatt fejlődő nyugati-déli népcsoport és az emberiség ősibb hagyományát őrző keleti-északi csoport egymással már ebben a korai korban szemben állott és versengett. Később Babilon, Assíria, második Babilon, Média-Perzria fordult újra meg újra fegyverrel nyugat és dél ellen és szembe találkozott egy másik fajta műveltség hordozóival, amelynek leghatalmasabb képviselője Egyiptom volt; a most tárgyalt korokban a Palesztinát lakó népek képezik az átköző pontot, melyek közül egy egész eszmét emlit meg az Irás. Perzsa a filiszteus névből származó Palesztina név későbbi időből származik; itt csak földrajzi megjelölésre használtam. Kostani történetünkben azt látjuk, hogy az északi-keleti csoport volt hatalmasabb és annak sikerült 12 év óta adófizetésre kényszerítenie a nyugati-déli csoportot. Ez ellen a hűbéri viszony ellen azonban az utóbbiak füllécszédtek és azt levetni készültek magukról; az adófizetést megtagadták s egy évet, a tizenharmadikat adófizetéstől mentesen töltötték. A 14. esztendőben a keletiek legtekintélyesebbje Kedorláómer összegyűjtette a keleti szövetségeseket és hadjáratot indított a déli-nyugati csoport ellen.

A támadás végező elője a Sziddim völgye volt, a Holt Tenger vidéke; míg azonban oda előérkezték, utban eső vagy utba ejtett kisebb városokat és népeket kellett legyőzniük és szolgálatba hajtaniok. Hogy milyen mélylyé vált a hasadás nép és népesoport között és a szakadás milyen tartós maradt, arra nézve jellemző a Kelet és Nyugat mai ellentéte s a Jelenések Könyvének egy jóslata, amely egyik legutolsó eseményként a keleti királyok fölvonulásától kezdve meg a történelem vezető országait. /31.16.18./ A világi birodalmaknak ez a meghasonlása hosszú tartosik annak az isteni bölcsességnek művéhez, mely a lázadó /nimród!-lázdjunk!/
emberiséget egyensúlyban igyekszik tartani s ilyen módon a népek lelkében zúborgó vad indulatokat leküti addig, amíg a kiválasztott nép kifejlődik; későbbi hivatására megéri és kinevelődik. Míg a sátáni befolyás alatt lévő emberiség egymást pusztítja s a világban dúló pusztító erőket ezzel leküti tartja, addig Isten népe békességet élvez. Most ezt a kiválasztott népet Ábrám és családja képezi. Ez a helyzet a történelem folyamán gyakran meg fog ismétlődni, feltéve, hogy a választott nép Istenre bizza magát és nem világiasodik el.

Ekor erre a Bibliában lefestett képre rátekinthünk apró népek, városállamok vagy inkább városban tömörülő emberesoportok hullámzó tömege áll elénk, melyek közül találomra emelkedik ki a négy és az öt király állama. A népek hullámzó tömegeiben ezek voltak az erősebbek akkor, nem zárva ki, hogy néhány évtized múltán más népek kerülnek majd a helyükre s válnak jelentősebbekké. A négy király közül némelyikben később is hatalmas népek képviselői állanak előttünk; az öt király azonban népével együtt eltűnt azóta az isteni ítélet tüzeiben. Így kezdődött az emberi történelem: hullámzó tengerhez hasonlított az emberiség, nem szilárd szárazföldhöz. A Jelenések könyve később is beszéli a népek szárazváros tengeréről, de az nem a kezdet nyers állapotát tükrözi már, hanem az összeesavardott emberi-

ség sűrűsítését, /a chaos-t/. Fig. I. 14. a városokban és városok körül keletkező népeket úgy mutatja be, mint egy keletkező és folyton változó tengert, a jelenések kényve a népeknek egy másik alakzatát is említi a tenger mellett: a "szárazföldet". A sűrűsítés népből, azaz az állandósult, megszervezett emberiségből száll ki majd a kor teljességre jutásakor a hamis próféta, aki a fenevad uralkodóak propagandistája lesz. A szervezethez az azzal járó elméleti propaganda I. 14-ből még teljesen hiányzik; a nyera erő mozgatja a népeket emeli föl, buktatja alá őket. Ebből a hullámzó tengerből fog azonban kialakulni a későbbi világbirodalom. Ezzel mellett élő népekből, hogyan fejlődik ki, hogyan emelkedik fel és hogyan szerveződik meg a világbirodalom: arra mutat rá ez a fejezet. B. ahogy ehhez a fejlődéshez Ábrám állást foglal, az mutat próféciaként arra rá, hogy Isten népe, előbb a testi, majd a szellemi nép, az egyház hogyan fog a világbirodalommal szemben viselkedni. Ezért nevezetes és tanulságos ez a fejezet és abban Ábrám szereplése.

Ha azokat a népeket vizsgáljuk, amelyek ebben a történetben szerepelnek, állapotukban körülbelül három fokot különböztethetünk meg. A négy király népeiben friss, harsa kész, aránylag roslatlanabb népeket látunk, amelyek egymás szomszédságában lakván szövetkeztek a hatalmukat a környező királyságokra és városokra is kiterjesztették. Sine-árban Babilont a uralkodójában a híres Hamurábit vagy Hamurábit ismerjük fel. Tőle északnyugatra a Folyamokban /Ezopotámia/ az asszír katonai hatalom még alszik, hogy majd századok múltán vezető hatalommá válják: egyelőre egy nagy békés birodalom létét derítették ki az asszírök: Mál tudományos és kereskedő szerepét. Ettől a birodalomtól északnyugatra részben a későbbi asszír földön, részben azon túl a már ekkor vándorló népek lakódó helyén /ilyen vándorcsalád volt Táré a Ábrám családja is, majd a Btúráé/, Damaaskusz téjéig ott találunk egy nemzetesportosulást,

mely a "nemzetek" nevet viselte; ezt a nevet még az Újtestamentumban is visszonthalljuk, amikor a szent író - idézve az ótestamentumkzost - a "nemzetek Galileáját" említi /Mt. 4.15; v.8. Jhs.12,23/. A Galilea szó a régi Cilicéi városnévből, helyesebben vidéket, környéket jelentő szóból ered, melynek eredeti jelentése: kör. Ennek a vidéknek ez a keverék népsége szülte azt a Nátánéltól hangostatott közmondást: "Galileából támadhat-e valami jó?" É Ábrám idejében nyers pásztornépek laktak még itt, melyeknek hangulatát igen jól festi a Biblia, amikor Btúél s Lában hozatják s Jakóbnak kut-élményét írja le. Hogy a bibliai "nemzeteknek" /gójim/ mi köze van a föld alól kiűzött serepos, még nem döntötte el a tudomány. A négy király közül a harmadik szintén a Folyamkésben, Sineertel délkeletre uralkodott s országát vagy városát Szászárnak mondja az Irás. - A negyedik uralkodó egy nyers, vad nép fejedelme; fővárosa, Szusa, később nagy szerepet játszott Dániel történetében. Ez a harcias nép, az eláni, keletre lakott Sineár s Szászár földétől s ekkor e királyságokkal szövetségbe volt. Ha vadak s erőszakos hódítók voltak is ezek a népek; ha keresték is a könnyű zsákmányt, de a romlottságnak s erkölestelenségnek attól a fokától, amely a Sziddim völgyében levő öt király városát jellemezte, távol voltak.

Az öt király történetéről, művelődési viszonyairól alig tudunk valamit, mert városaik mindentől elpusztultak; tekintve azonban a kéták vagy shittiek megmaradt emlékeit, írástudását, Egyiptommal való viszonyát; tekintve a városépítésnek másutt található emlékeit, melyeket a föld alól a tudósoknak sikerült elővarásolni: feltételezhetjük, hogy az öt király városai részben talán még magasabb fokon voltak, mint az őket támadó királyok népe s gazdagságuk nagy vonsó erőt gyakorolt ezekre, azért is jettek

ezek rabolni és az állandó adózat végett az elpuhult, jómódu sziddim-völgyi lakosságot maguktól állandó függésben tartani. Az is bizonyos, hogy az elpulultság temelte ki az öt város erkölcsi állapotát; mire a természet vadabb fiai még képtelenek voltak, az öt város kifinomult népe megettette: természetellenes módon elégitette ki neki vágyait. Ez azonban Isten ítélését hívta ki: egyelőre arra voltak ítélve az akkori világ es erkölcsi felelői, hogy az erkölcsileg tisztább s vad népeknek zsákmányai legyenek; később egyenesen arra, hogy elpusztuljanak s a földön nyomuk se maradjon. Sulyos vád terhelt Ábrám unokáját, Lót, hogy a város erkölcsötlenessége nem riasztotta vissza, mint visszariasztotta Ábrámot; Lót mind közelebb ment a városi élet kényelmének élvezésére végett Sodómához; végre be is költözött a városba, sőt részt vett annak kormányzásában is, mert később az ítélet angyalai a város kapujában találták, mi akkor a városháznak felelt meg.

A harmadik fokozaton azokat a népeket találjuk, amelyek az előbb tárgyalt gazdag és magas műveltségű öt várost körülvevők, amelyek a későbbi ammonita, móbita és edomita népek területein laktak; de úgy látszik, az öt várossal együtt vesztették el jelentőségüket, új népekbe beolvadtak. Ezek a népek az öt város népénél vadabbak, műveletlenebbek voltak s inkább a nyera erőre támaszkodtak, mint ezt nevik, amelyet bizonyoslag maguk választottak maguknak, mutatja: elnyúltak, vagy óriások, erősek, fettegettek. Lehetetlen, hogy az öt városhoz, amelynek gazdagsága s műveltsége hatalmas tekintélyként emelkedést fél előttük, valamilyen közelebbi viszony nem kötötte volna őket. Közeliükben laktak s kiszolgálták őket, miért természetesen szoldot kaphattak. Ha a Sziddim völgye, a Kikkár az Iris szerint olyan volt mint Istennek kertje, akkor itt gazdag, elbájoló tonyésszatnak kellett lennie; míg például Szíer vad, száklán, kiszáradt vidéke

csak pástor élet lehetőségét adta meg. Az őri-
 asok, erősek és rettegettek is csak nomád pás-
 tor-emberek lehettek; hogy ez a vidék erre volt
 teremtve, azt Kuben, Gád, fél-Manassé törzsének
 az a kérése is mutatja, hogy nyájaikkal itt a-
 kartak maradni. Hogy az öt várossal ezek a népek
 asszekettetésben voltak, azt az a tény is mutat-
 ja, hogy a négy királynak, mielőtt az öt várost
 megküszelítették volna, azekkel a népekkel kel-
 lett leszámolniuk és csak ezeknek leverése után
 támadhattak meg a gazdag kikkári városokat. Az
 öt város a maga rumboló, erkélestelen hatását
 ezekre a vadabb népekre is kifejtette, azért
 voltak e népek e nevük ellenére oly gyengék,
 hogy a négy király seregével szemben az ellen-
 állást alig kísérelhették meg. Csak e népek meg-
 hódolása után kényszerült az öt város népe ar-
 ra, hogy, hadba kiálljon; perze elpuhultságuk
 következtében azonnal megfutottak vagy foglyoké-
 ké lettek. Hitvány, gyáva s hátlen jellemüket
 eléggé szemlélteti az a körülmény, hogy uralko-
 dók a futásban magukra maradtak s ügyetlenségük
 következtében azokba a szurokgyűrűbe estek
 bele, amelyek ezen a vidéken akkor találhatók
 voltak s a vidék vulkanikus jellegét bizonyí-
 tották.

Ezek a szurokgyűrűk isteni figyelmeztetést je-
 lentettek Sodoma, Gomora, Ázma, Ceboin és Csár
 népeinek. A füstölő, fortyogó szurokforrások
 veszedelméről beszéltek; de a természetnek ezt
 a beszédét az erkélestelen lakosság nem vette
 figyelembe. A gazdagság elpuhulttá tesz, a pu-
 haság könnyelművé és kősznyéssé s a könnyelmű-
 ség eltorpítja a lélek belső érzékelő szerveit:
 Sodoma és Gomora népe nem hallotta meg Isten
 szavát. Abból, hogy ennek a két városnak kirá-
 lya pusztult el legelőször, az látszik követ-
 keztetni, hogy e két város az öt város szövetség-
 ében vezető szerepet vállalt; hogy e két király-
 viselte a városok gonoszságáért elsősortban a

felelősséget; tehát őket példaképpen büntette előre
 az isteni Gondviselés. Így fog előre elpusztulni
 a kőnköves, tüzes mosásba esni a fenevad és ha-
 mis próféta még az 1000. évek uralkodás előtt,
 előbb mint Sétán, a Rágalmazó vagy a Halál. /vi. 19.
 19/ Az emberiség vezetőin igen nagy felelőség
 nyugszik a míg az emberi ítélőszékek sokszor meg-
 kímélik a leggonoszabbakat, az isteni ítéllet kér-
 lelhetetlen, ahol az isteni Irgalmat, a Bárány
 vérére a gonosztevők megvetik. Saj azoknak a hívők-
 nek is, akik a földi királyokért és kényelemért az
 ilyen fenevadak árnyékában helyezkednek el! Isten
 irgalmát azonban Ábrahám imádsága még rajta tartotta
 Létón. Rendkívül eleven, élethű érdekes az a
 kép, amelyet az a 14. fejezet ez ókori állapotok-
 ról fest. A szakkönyvre lecsapó vad királyok, kiket
 a városok királyai fényes lepkéként vonz a tűzfélé,
 mely majd őket is megégeti; az élvezetekben, kéj-
 be elmerülő gonosz uralkodók, kik még nevek válasz-
 tásával is kéjelegnek abban az isten-megvetésben,
 amely előbb Nimrodot jellemezte; /Nimrod neve-
 sadjunk! Sodoma királyának neve: Bera-ben ra-
 gonosság fia; Gomorra királyának neve: Misa-ben
 resz-elvetemlőség fia. / a szinte gyermekesen ne-
 vekkel ijesztő pusztai törzsek: mind együtt egy
 sokféle és sokrétű társadalom képét mutatják, mely
 annyira valószínű, hogy igazságában semmi okunk
 nincs kételkedni.annyira vérszegény és valótlan
 ezzel az eleven bibliai képpel szemben az a társa-
 dalom-történet, asszonyuralommal és Freud-féle el-
 torzult nemiséggel, amelyet irászatlan mellett u.n.
 tudósok gondolnak ki a melyet szinte vallásos ih-
 lettel úgy emlegetnek, mint kétségtelen tekintélyű
 "Tudományt!" A való történet csak olyan lehetett,
 amelynek a Biblia rajzolja: egyik oldalon gyorsan
 meggazdagodó, magukat gyorsan kiélő, mert ké-
 jelősnek adó népek gyorsan jutnak a történelem
 súlypontjába; középső jelentéktelen, gyorsan
 felmorzsolódó népek megjelennek, eltűnnek történe-
 lem nélkül. Ezt a képet az élet szélte, nem tollat
 rágó, mesétköltő "tudós" gondolta ki. A ókori nép-
 ben mintha a sivataglakó arab jelennék meg, a

pásztor népek köze.

A négy hódító király Késennél megáll: Egyiptomnak nem mernek neki menni; csak a határon lakó népek verik meg, melynek földjén később Amalek fog lakni; ez a nép az emóri. A homok-sivatagra még a pálmák pompázó hűse sem esőbitja rá a hozzá nem szokott hódítókat: Raconon Témárnál, a pálmás homok-sivatagnál visszafordulnak. Egyiptom megindulva marad; félnek is tőle. Csak a királyok későbbi utódai merészkednek tovább vinni hódító fegyvereiket. A világbirodalom nem egyszerre született meg: Nínrod még csak a szomszéd városokat igázta le; századok kellettek, míg a hódítás messzebb levő országokra kiterjedt s ekkor még tübben szövetkeztek, hogy a távoli gazdag népeket adófizetőkbe tegyék. Csak később lépett a több hódító helyébe egy hódító s lett annak tanácsosa áttitobb és vakmerőbb. Ekkor sok egymástól távolieső országból egy jól megszervezett birodalom lett. Ez lett az igazi világbirodalom. Ettől a megszervezett világbirodalomtól még nagyon messze esik Késennél a hódításnak és tárcainak hódítása; de az út készül a későbbi világhódítóknak; az események fejlődésének iránya a világbirodalom s ami ezt a fejlődést elősegíti, előre hajtja: az a hatalomvágy, a rablás vágya, a világ adta dicsőség. Annak a hámas kísértésnek, amellyel sátán a názáreti Jézust hódolójává akarta tenni: a kenyér, a dicsőség és a hatalom kísértése készítette a világbirodalom útját. Lótót is megölyölte a világ ígérete; ő azonban nem volt hódító; Lót nem a négy király, hanem az öt király elvét vallotta: békeességben ülni s élvezni a természet gazdag ajándékát. Lót nem hódító volt, hanem szőlőművelő, miként a lombha öt király népe.

Abrám a szabadító. I.É. 14. 15-16.

A 4 király nagy zsákmányt vitt magával a Sziddim termékeny völgyéből s ez a zsákmány állatokból, arany-, ezüst-kincséből, ólelemből és lelkekből,

azaz rabszolgának elhajtott, addig békés lakosokból állott. A kiméletlen rablásra az ösztö-
 nözte őket, hogy az öt király népe az adó megta-
 gadása miatt fányítást érdemelt. Az uralkodók
 cselekedeteiért már ekkor a népet tették felelős-
 sé. Lót ugyilátszik nem vett részt a csatában, ha-
 nem a rabszolgaságba hajtott városi lakosok kö-
 zött volt. A földi királyok előtt nem, de Isten
 előtt volt különbség Lót és a sodomai nép között.
 Sodoma népe erkölcsileg romlott volt s bár bizony-
 nos, hogy romlása a vezetőktől indult ki, mert
 az erkölcsi romlás mindig a gazdagabb néposztá-
 lyok fiainál kezdődik: de önként ment a gonosz
 vezetők után s ezzel érdemessé tette magát, sőt
 igazságos lelkét napról napra kinozta a bűn, a-
 melyet látott /II. Pt. 2, 7/; Lót megkísértett
 volt, de az aljas és elvetemült bűnök kísértésé-
 nek lelkében ellene állott. Ezért Isten megkö-
 nyörült rajta s megtörtént az a sajtóságos ese-
 mény, hogy érette Sodoma és a többi város elhur-
 colt népe is kiszabadult a rabló hódítók kezé-
 ből; Isten azoknak is időt adott a megtérésre.
 Ez a Lótért gyakorolt kimélet később nem ismétlő-
 dött meg. Ez alkalommal Lót bizonyágtétele nem
 volt egészen hiábavaló: ha nem tértek is meg rá
 a sodomabeliek; mégis mivel Lót lelke Isten mel-
 lett maradt azzal, hogy gyötörje a polgártársak
 elvetemültsége: Isten is Lót mellé állott azzal,
 hogy érte a népet kiszabadította. Lótnak fájdal-
 ma volt a megmentője. Sokszor ostromolják gonosz
 sugalmak lelkünket: ha fájnak ezek, az lelkünk-
 nek, megszabadulunk tőlük.

A négy király rabul vitt foglyai közül egy el-
 szabadult; futva ment Ábrámhoz és az ősz pátriár-
 kának így értesült öccsének szomorú sorsáról. A-
 mit Ábrám akkor tett, tanulságul szolgál mai ke-
 resztyénségünk oly tagjainak, akik állami s kü-
 dönösen katonai állásokban helyezkedtek el.
 Azonnal cselekedett! Cselekvése férfias volt és
 határozott. Ez a férfias határozottság azonban
 nem ekkor kezdődött. Olvassuk, hogy Ábrám harci
 szövetséget kötött lakóhelyének tisztességesebb

szomázésával, három testvérrel: az emóri Mamréval, Sekollal és Anérral. A testvérek szerényebb neve volt, mint a Jordánon túl lakó törzseknek: Mamré termékenységét, Sekól szőlőgereszdet, Anér /naar?/ ifjat, legényt jelent. A nevek az életfenntartó munkára mutatnak, nem az élvezetre, még kevésbé az Istennel dacoló elvetemültségre. Ábrám a szorgalmas munkásokat látta bennük, a vincelléreket és a megbízhatatlannabb, vagy éppen gonosz törzsek ellen való védekezésre szövetséget kötött velük. Mellett saját embereinek egy részét is fegyverfogásra tanította, úgyhogy 318 kiképzett harcosa volt azokból a rabzsolga-gyermekből, akik már házában születtek s így a családdhoz tartozván, megbízhatók voltak. Ábrám tehát előre is készült arra, hogy esetleg harcolni kell megvédenie övét és a vagyonát, amelyből családja élt. Ablókkal, s gyilkosokkal szemben a fegyver használatát a Biblia sohasem tiltotta; sőt Jézus maga mondta, hogy az Ő védelmére ruhája eladásával is vásároljon kardot az, akinek még nincs. Igaz, hogy akkor ezt a kardot visszadugatta Péterrel; de amikor az ég felhőivel vissza fog térni a földre, a szájából kijövő karddal fogja verni ellenségeit. Ablókkal szemben Ábrám egy pillanatra sem habozott, hogy kardhoz kell-e nyulnia vagy sem.

Ábrámnak talán 6-700, legfőljebb ezer körüli emberanyag állott rendelkezésére, amikor gyors menetben a szákmánnyal lassan haladó négy királyt Dán későbbi törzsi lakóhelyén, tehát a héber haza északi határán utóérte. Mi volt ez a négy király hódító seregéhez képest! Ábrám azonban nem tekintett gyengeségére, hanem arra az Istenre, ki neki az ígéretet tette s akinek volt hatalma arra, hogy a nagyot a kicsiny lábához alázza. Ábrám különben igen egyszerű haditervet dolgozott ki. A négy királynak sejtelme sem lehetett arról, hogy ilyen gyenge s ki-

csíny csapatokkal valakinek bátorsága lesz őket megtámadni. Mivel pedig nagyobb hadi erőről nem tudtak a környéken, kellő vigyázat nélkül telepedtek éjszakai nyugalomra. Abrám éjjel támadt a gyanútlan táborra, és pedig úgy, hogy csapatát több részre osztotta a több oldalról egyszerre érte a nagy tábor a támadás. Így a négy király nem tudhatta, honnan jön az ellenség és micsoda erő támadt rájuk. A sötétség, a meglepetés fel-nagyította a valóságot; riadt embertömegek indul-tak mozgáshoz; az ellenséget nem lehetett megkülönböztetni saját csapataiktól. Ily körülmények között egész kis sereg megszavart, sőt futásba kergethet sokkal nagyobb tömegeket. Ez történt! Isten segítségével Abrám futásba verte a rablókat a a felriasztott ellenségek, zsákmányát hát-ra hagyva menekült. Abrámnak csak annyi kellett! A zsákmánnyal és a kiszabadított foglyokkal meg-indult hazafelé, miután - hogy új támadására össze ne szedhessék magukat - időig üldözte a rablókat. A négy király serege oly érzékeny o-sz-pást szenvedett és annyira erőt vett rajta a csü-gedés, hogy új támadásra gondolniok nem lehetett. Abrámnak meg nem volt szándékában a hódítás vagy bosszúállás; napvilágon meg is járnatta vol-na vele. Visszatért kiindulása helyére, annál inkább, mert a visszahozott zsákmány és foglyok között lét is ott volt, a támadás célja. Mert nem a sodomi nép megmentésére vonult ki, nem is az elrabolt vagyon visszaszerzésére. Abrámot a rokonai hűséges szív indította, az atyai barát hűsége a könnyelmű rokonhoz.

De akámi indította is Abrámot, annyi bizonyos, hogy az eredmény több volt, mint amiért a haro-ba indult. Addig kevesektől észrevéve, magános pásztorként élt szerényen az ígért földön: össze, lét nagyobb feltűnést keltett, amikor no-mádból városi lakóssá emelkedett. Most egyszerre Abrámra irányult a figyelem. A megrémült kanaáni lakosság közt futó tüsként terjedt el a hír, hogy a rettegett ellenséget egy kicsiny,

jelentéktelen pásztor verte szét. Most már nem volt jelentéktelen.

A szabadítás hatása. I.M. 14, 27-24.

Ábrám visszafelé nem haladhatott oly gyorsan, mint ahogy a támadásra ment; hiszen állatokat, meggyötört foglyokat kellett magával vinnie. Természetes, hogy a hír sokkal gyorsabban járt, mint ő s a megmentett sereg. Mire a későbbi Jeruzsálem tájékára ért, már tudtak támadásáról és annak fényes sikeréről az ott lakó népek. Két fejedelmet érintett ez mélyebben. Az egyik Sódoma új királya volt, talán fia annak, aki a szurokverembe esett. A király úgy hitte, hogy Ábrám a zsákmányt saját tulajdonának fogja tekinteni s azért igyekezett jó alkut kínálni neki: adja ki a Sodomából elhurcolt foglyokat s tartssa meg az elrabált kincseket. Ekkor tűnt elő Ábrám igazi jelleme: a hédító mindig azonos joga szerint megtarthatta volna a kincseket s még fel is ajánlják neki. A király arra is számított, hogy a vakmerő pásztor Sódoma védelmezőjéül föl is fogadhatná. Ábrám azonban keményen és határozottan utasít vissza minden kapcsolatot Sodomával. Még egy fonál, még egy sarukötő szíj sem kell neki abból az átkozott kincsből, amelyhez annyi tisztétalanság és vér tapadt! Ábrám viselkedése Sódoma királyával szemben némelyeknek kíméletlenségnek, sőt szeretetlenségnek tűnhetik föl; de én hajlandó vagyok azt mondani, hogy ez a legnagyobb szeretet volt; mert Sódoma királyának és Sódoma népének a legnagyobb szüksége az igazságra volt, arra az igazságra, hogy amit ők a legtöbbször becsülnék, az a tiszta istenes embernek a legutálatosabb s legvisszataszítóbb borsalm. Ábrám szeretete kilátszott abból, hogy Sódoma népét vagyonával együtt elhozta. Természetesen Ábrám csak saját személyére nézve mondhatta le a katonai zsákmányjogról; szövetséges társainak részéről nem mondhatott le s azok va-

lőszíndűleg nem is voltak olyan finnyások, mint Ábrám, hanem elvitték, amit hadi jog alapján őket megillette. Levonta továbbá Ábrám a visszahozott hadi zsákmányból azt, amit az ő legényei az úton s a harc alatt megevettek. Saját magának azonban semmit sem kívánt; sőt - olvassuk - előre esküvel fogadta, hogy egy fonalat vagy egy sarukötőszíjjat sem fog elvenni sodomi vagyonból. Vajon mikor tette Ábrám ezt a fogadalmat? A hadba indulás előtt aligha, mert akkor még a vállalkozás kimenetelére felől sem volt biztos tudomása. A harc befejezése után egyéb dolgokkal volt elfoglalva, mint hogy Sodoma királyával foglalkozék. Legvalószínűbb, hogy a fogadalmat megtétele a Király-völgyben történt, ahol nevezetesen és többszörös találkozó ment végbe. Ez a Király-völgye II. S. 18. 18 szept. ott volt, ahol Absolon még életében emléket állított magának; ezt az emléket a hagyomány a Kidron vagy Jósafat völgyében tudta s ez az emlék ma is áll. Ábrám tehát azon az úton ment haza Hebron vidékére, amely Jeruzsálemtől, az akkori Sálemtől a Juda fensíkján haladt. Epen Jeruzsálemtől, a Kidron s Hinnon völgyének közös folytatásában ágazik el Ábrám útjától a Holt Tengerhez vivő út, mely akkor nyilván Sodoma útja volt. Sodoma királya ezen a völgyben jött fel, hogy Ábrámmal találkozzék s tőle a sodomabeli foglyokat elkérje. Az út épen Sále városánál ment el s annak király, Melkicédek is tudomást szerzett Ábrám érkezéséről. Mélyen megindította a csodálatos győzelem s mint istenfélő férfi, mint Isten próféta, nem állhatta meg, hogy az Ábrámmal való találkozást elmulassza. Lejött tehát a hegyről a völgybe, amelyen Ábrám vonult el s így valószínű, hogy hármas találkozó volt a völgyben, a bibliai elbeszélés, amelyben Ábrámnak Sodoma királyával való találkozását ez elbeszélés megszakítja a Melkicédekkel való találkozás. Sodoma királyával ezeket előbb találkozott Ábrám s a vele való tárgyalás végett megállott a Király-völgyben. Ezt

az alkalmat használta fel Melkiocédek is arra, h
 hogy Ábrámmal találkozzék; úgyhogy ez a második
 találkozó közékelődött a Sodoma királyával va-
 ló beszélgetés közé. Ábrámra kellestlen hatás-
 sal volt ez a találkozás és megkönnyebbült, mi-
 ikor azt megszakitotta a Melkiocédekkel való érint-
 kezés. A Melkiocédekkel való meglepő és Istentől
 sugallt beszélgetés alatt törhetett ki Ábrám
 megkínzott lelkéből az az eskü, hogy Sodoma kie-
 rályával minden érintkezést megtagad és tőle a
 legkisebb ajándékot sem fogadja el. Mikor Melki-
 céektől újra Sodoma királya felé fordult, ak-
 kor biztosította arról a gonosz uralkodót, hogy
 vele a legisebb közösködést is megtagadja s ezt
 nyomban meg is mondta neki, hogy a további be-
 anzólgetésnek elejét vegye. Melkiocédekkel való
 beszélgetése tehát isteni szabadítás volt, mely
 őt a sodomai király ~~iránti befolyása alól~~ isteni magas-
 ságba emelte. A sálemi király iránt érzett há-
 la indította Ábrámot arra, hogy mendenből, amit
 hozott, hódolatképen tizedet adjon az istenes
 lelki királynak és ezzel a tizeddel annak fe-
 jebbvalóságát elismerje. Mert mindig az alatt-
 való fizet tizedet, azaz adót a fölöttesének
 és mindig a nagyobb alkja meg a kisebbet. Á-
 brám a Melkiocédek áldásával a lelkében tudott
 Sodoma királyának egész szívével, szíve feltét-
 len elhatározásával elleneállni s magát annak
 hatása alól kiszabadítani. Ilyen határozott lé-
 pésre ~~iránti befolyása alól~~ öccse, Lót még most
 sem volt képes: Istannak Lótot tizen át kellett
 ez alól a hatása alól kiszabadítania, de akkor
 már a szabadítás részben későn jött. Ábrám hit
 által tette ezt a lépést, amely Sodoma fényé-
 nek, gazdagságának megvetését és Melkiocédek
 áldásának megbecsülését foglalta magában.

Az a mód, ahogy Ábrám a világi politikába, a
 négy és öt király háborújába beavatkozott; az
 a lépés, amellyel elszakította magát Sodoma

büvkörétől a odacsatlakozott Sálem királyának áldó hatása alá: olyan bizonyágtétel volt, amely az akkori világban, Ábrám környezetében mélyreható befolyás nélkül nem maradhatott; Ábrám egészen másként oszlekedett, mint amint a világban tenni szoktak az emberek. Ábrám Sodoma gazdag, tekintélyes királya helyett a természetlenebb földön uralkodó, tehát szegényebb Melkiódek barátságát választotta, kinek nem igen lehetett sok hódolója. Ábrám nemcsak őt választotta barátul, hanem azzal, hogy tizedet adott neki, maga fölé emelte és igen megtisztelte. Ez a tiszteletadás nemcsak Sálem királyának szólt, hanem? sőt sokkal inkább annak az Istennek, akinek Melkiódek szolgálatában állott. Melkiódek a mai Jeruzsálem helyén levő régi város uralkodója volt, melynek nyilván a benne uralkodó állapotokra való tekintettel - Sálem, azaz békesség, épség volt a neve. Ez a békesség annak volt a következménye, hogy a király szigorú igazságosságot valósított meg a városban; ezért nevezték a királyt Melkiódeknek, aminek magyar jelentése: igazságosság királya. A város neve nem lehetett nagyon régi ez időben, mert a király személyével függött össze. A Héber Levél is megjegyzi, hogy előbb volt Melkiódek igazságos király, csak azután lehetett a békesség városának királya /HB.7.2/. Békesség csak olyan emberek között lehetséges, akik az igazságosságot teljes mértékben megvalósítják. A Szentírás kétféle igazságosságról beszél: a törvény és a szeretet igazságosságáról; előbbit a rideg kötelességtudás vezényli, utóbbit az irgalom. Ábrám két tárgyalófele közül Melkiódeket a szeretet hozta alá, hogy Ábrámot megáldja; Sodoma királyát a merő önzés hozta el a Király-völgybe, hogy alkut kössön a győztes Ábrámmal. Sodoma és Sálem királyában a merő igazságtalansággal a meleg szeretet állott szemben, mely buzdítani jött a testvért, hogy tovább haladjon a megkezdett úton. A testi arany és a szellemi arany között kellett Ábrámnak választania s ő a szel-

lemi kínosot választotta. Sódoma királya nemcsak alattvalóit, hanem aranyát, vagyonát is magával vihette, amikor a Király-völgyéből eltávozott; de magával vitte az elutasítás keserű érzetét is, ha ugyan e kiégett szívből volt hely a szegény számára. Valószínű, hogy gonyos mosollyal vette tudomásul az ostoba pásztor idegenkedését Sódoma aranyától. Az eredmény az lett, hogy Sódoma és a többi négy város, amely a Kikkarban élt, továbbé haladt a gonoszságban s megérett az isteni ítéletre, amely az Istentől kitűzött órában rá is zuhant erre a külsőleg gyönyörű területre, melyet lakói gonosz gyönyörűségeikre használtak.

A környéknek azonban voltak más városai és más lakói is; bizonyos, hogy ezekre más hatást is gyakorolt a hármass királytalálkozó híre, mely elterjedt azon a vidéken. Erről a hatásról közvetlenül nem beszél az Irás; de a bekövetkező tényekből nem nehéz következtetni rá. Az a szíves módor, ahogy Ábrám Sara sírhelyéről később volt szövetségeseivel tárgyal, azt mutatja, hogy megbecsülték Ábrámot, ennél fogva istenfélelmét is. Hogy ezt a népet Sódoma pusztulása után csak mintegy 400 év múlva érte el Isten ítélete, azt mutatja, hogy Ábrám bizonyosságtétele nem volt hiábavaló. Sálea város lakóinak késő utódai pedig még a Héber honfoglaláskor is megkimélve maradtak. Csak Dávid indított ki hadat a város ellen, ő is csak a város keleti kisebb halmát vitta, a templom s királyi paloták későbbi helyét: Melkiódek éldott uralkodása s Ábrámmal kötött szövetsége tehát megteremté győzelmesét. Az Ábrámmal barátságos viszonyban élő népek romlása lassabb volt; bukásuk később következett el. Ez Ábrám s Melkiódek szövetségének közös hatása volt.

Volt az emberi történelmi hatás mellett azonban e király-találkozásnak még egy rejtélyes, titkos eszenvilági hatása is, melyről a Héber Levél szerzője szemel be. Melkiódek evilág történelem-

azemlélete szerint nem volt jelentékeny uralkodó, mert a nép jötevője volt csak és nem volt népeket leigázó hódító. E világ történet-írói az emberiség jötevőivel nem sokat foglalkoznak: nekik a véres kezű hódítók érdekesekek. Melkiócédekről csak a Bibliából tudunk, más emlék nem maradt meg róla azon az egyen kívül, hogy még a város mai neve is őrzi uralkodásának emlékét, mert Jeruzsálem a béke városát jelenti. É semmibe vételnek azonban nevezetes következménye lett. Melkiócédek származásáról semmit sem tudunk: apa, anya nélkül úgy lép a szent történelembe, be, mintna a szellem világ meglepetése volna /Hb. 7, 3 ssk/. Titokszerségével előképe lett annak a nagy Királynak, aki földi apa nélkül, nem e világból kivéve lépett be az emberi történelembe. Melkiócédek hasonlóvá tétetett a felkent Jézushoz, Isten emberi alakban megjelent Fiához. Nem Melkiócédek fellépése alakította az ember Fia történetét, hanem az Isten Fia földre küldésének isteni elhatározása szülte Melkiócédek titokteljes fellépését. A felséges, irgalmas isteni gondolat földi képeket keresett. Isteni intézkedésből született a Melkiócédek-epizód. Melkiócédek áldott hatása, mely elsőik között Ábrám életének egy nehéz szakaszát vont be isteni derűvel, még amazokig éreztette hatását azáltal, hogy visszatartotta a romlást, feltartóztatta az isteni ítéletet. Ilyen hatása volt Melkiócédeknek saját népére s a szomszédokra is. Ezt a hatást azonban az Isten Fiát földre küldő isteni elhatározásra kell visszavezetnünk, mely Melkiócédek a világba beállította; a felkent Jézus előre földre küldött sugárát kell benne látnunk. Melkiócédeken át a Krisztust földre küldő isteni Szeretet hatott. Ez az isteni Szeretet jelentette ki magát Melkiócédeknek és rajta keresztül azoknak, akik Melkiócédek hatása alá jutottak. A szent Fiu szeretetének ez előzetes sugárát ismerte föl Ábrám is. Mielőtt a Fiu megszületett volna, a benne megjelenő isteni Szeretet már beragyogta az emberi bűn éjszakáját. Melkiócédek allegorikus alak volt; az olyan allegória, mely a földi

világ valóságához tartozott. Abrám a tizedet valósággal ennek az isteni Szeretetnek adta; Azt semerte el magáná följebbvalónak. Abrám meghódolt az isteni Szeretetnek, mely őt áldotta tette, áldása embertársai számára, szabadítóvá. De Melkiódek titokszere megjelenése elérulta Abrámnak, hogy az őt vezető s megegyítő Áldás egy titokzatos forrásból származik, amelynek egyik oszlopja volt Melkiódek. Abrám s tizeddel az életében újra meg újra megjelenő isteni Gondviselés iránt fejezte ki pillanatnyi hódolatát és hűlőjét. Az Abrám ügyében levő későbbi lévita papság, mely egészen már természetű volt, mint Melkiódek papi közbenjárása, alája rendeltje s allegorikus hódolója volt annak a papságnak, mely Melkiódekben úgy jelent meg mint égi napsugár. A pap közvetítő Isten s emberek között: Melkiódek Isten áldását közvetítette.

Melkiódek papi mivoltát és jellegét igen szemléletesen teszi annak az áldásnak szövege, amelyet a hazatérő Ábrámnak a szövegmondó mondott. Az áldás kötfelé szólt: áldott volt Abrám és áldott Isten. Abrámot nem a maga áldottjának nevezi Melkiódek, hanem a "magaságos Isten" /El Hljón/ áldottjának; saját magát tehát Melkiódek csak az isteni áldás közvetítőjének tartja s ez épen a papi tiszt jellege. Isten Melkiódek az ég és föld szerzőjének mondja, tehát sem az eget, sem a földet nem tartja öröktől fogva valóznak, hanem isteni teremtménynek. Többet azonban nem látunk tudni erről az Istenről; megváltó, helyreállító munkásságáról nem beszél. Szem az azt jelenti, hogy ilyen dolgokról nem volt sejtése, hiszen az isteni helyreállítás ígérete még a paradicsomi kertben elhangzott; hanem azt jelenti, hogy az áldás forrásaként a teremtő Istent jelölte meg; tehát oly áldást mondott ki, amely amely Abrám földi, evilági létét biztosította. Ez mindjárt kitűnik az áldás további szövegéből, melyben Istent áldja azért, mert Abrám ellenségeit Abrám kezébe fogja adni. Az áldás s részé-

ben Ábrám képviselőjeként jelenik meg Isten előtt, mert az Ábrámot érő isteni gondviselés a hála tárgya. A pap tehát Istent képviseli az ember felé s az embert Isten felé. Melkicódek papi fellépése azt a meggyugtatást hozta Ábrámnak, hogy nem Sódoma gazdagsága, hanem Isten gondviselő segítsége a valóság s annak isteni jeladása van, mint Melkicódek papi fellépése, akit Isten állított Ábrám utjába. Melkicódek megjelenése úgy hatott Ábrámra, mint társuszi Saulusra hatott a damaszuszi úton a megdicsőült Jézusnak Saulusz elé állása. Csakhogy Melkicódek csak az árnyék volt, míg Jézus a valóság. Melkicódek nem szólhatott úgy mint Jézus: Aki engemet lát, az Atyát látja. Ennek a különbségnek oka az, hogy Melkicódek a teremtő Istent vihette csak Ábrám életébe, míg Jézus a szerető Atyát vitte be Saulusz életébe; az árnyéktól a valóságot a golgotai áldozat különböztette meg, mely Ábrám idejében még földi szemek előtt rejtve volt. Ha Melkicódek és Jézust összehasonlítjuk, rájövünk hogy a papság fogalmában fejlődés volt az emberi történelemben; de a fejlődést nem az emberi felfogéi képesség biztosította, hanem az az isteni kijelentés, mely előbb az árnyékot, Melkicódekot küldötte, azután a valóságot, a beteljesedést, a testet magát, mely árnyékát Melkicódekben előre vetette. Isten Fia az örökkévalóságban előbb volt, mint Melkicódek: Isten Melkicódekot mutatta be előbb: ezért lett Jézus Melkicódek rendje szerint való Főpappá. A rendet vagy rendszert Melkicódekben előbbismerte meg az emberi nem, mint Jézusban. Az ég szemlélete azonban más, mint a földé.

Ábrám látomása. I.M. 15,1-6.

Isten nem elégedett meg azzal a buszítással, amelyet Melkicódek fellépése jelentett Ábrámnak, hanem maga is megjelent látomásban /machaze/ neki. Isten a szívek vizsgálója, nagyon jól tudta, hogy Kőste és Ábrám között egy "elintézetlen

Ugy" van. Isten ugyan a maga részéről régen elintézte a dolgot; de a jövőbe nem látó ósabaya nem látta ezt az elintézést. Az ígéret meg volt, de a tények hiányoztak és Ábrám nem ösmerte a módot, hogy mikép adhatja Isten "neki és savának" /13,15/ ezt az országot, amikor neki nincs gyermeke. Volt Ábrámnak egy igen megbízható, istenfélő rabszolgája, akinek még neve is arra utalt, hogy Isten a segítség forrása, mert Eliezer azt jelenti: Isten segítség. Ezt a szolgát Ábrám igen szerette s benne feltétlenül megbizott. Többször elgondolta, hogy ha neki gyermeke nem születik, ezt a szolgát teszi mindenének örökösévé; annak magvát fogadja el saját magva gyanánt. De a gondolat embi volt és nem meggyugtató. Ez az ivadék mégsem lett volna az övé s az isteni ígéretteljesítése ilyen módon nem lett volna igazi; mert az ígéret kifejezetten Ábrám magváról szólt. Ábrám keresve kutathatta, hogy mi lehet oka annak, hogy Isten nem adta meg azt, amit ígért neki: a gyermeket. Lót volt korábban az, akit fiaként hordozott magával; de Lót ott hagyta őt s oly társaságot választott, amelyet Isten helyeslése jóvá nem hagyhatott: fájo szíivel kellett Ábrámnak őt elejtenie. Így csak Eliezer magvára számíthatott. Mikor Lót bajba jutott, Ábrám azonnal segítségére sietett; ki is szabadította abból a fogságból, amelybe a gazdag Sodomával való öszetartozása szerzett neki; de Lót újra elhagyta őt és Sodoma királyával tartott; igaz, hogy ott alapított családot és oda várta őt a családi fészek. Most, hogy Lót be is házasodott Sodomába, még kevésbé várhatta Ábrám, hogy vissza fog térni hozzá s örökösévé teheti. Léttuk, mily vigasztaló volt Ábrámra nézve a Melkicódekkel való találkozás; hogy tagadott meg minden közösséget az istentelen sodomai királlyal; mily vigasztaló volt hallania, hogy ő Isten áldotta s mily szívből mondta Melkicódekkel együtt, hogy áldott az Isten, az az Isten, aki neki a győzedelmet

adta. De amikor Melkišadek visszament saját városába a Lóttól, ki Sodoma királyát kísérte tovább, újra elválni kényszerült; amikor lassan kapcsolódott seregével a betlehemi úton a folytatta újját Juda fensíkján Hebron felé, eszébe jutott az üres otthon, amelyben gyermek szava nem várta. Mikor Lóttal beszélt, be kellett látnia, hogy Lótnak gyermeki között van a helye: és neki hol van a helye, akinek gyermeke sincs? Ábrám a győzelem után még árvábbnak érezte magát. Ime Lót, aki letért az istenkeresés útjáról, gyermekeket kapott Istentől, ő meg gyermektelenül járta a földnek útjait. Igen rá nehezedett ez az áldás-hiány. A csatából kivásvet, zsákmányt hozott haza: de kiéi lesznek ezek a kincsek?! nem talált bennök semmi örömet. Nagy diadal után gyakran jönnek a lehangoigtság keserű órái: Ábrám ostiggedtebben ért haza, mint ahogy a diadalmas utra elindult; sokkal vidémbbabbak voltak azok, akiket megszabadított; sokkal örömteljebb volt Lót hazatérése!

Hazaérkezése után /"e dolgok után/ egy éjjel látomást látott Ábrám; abban Isten jelent meg neki. A "látomás" azt jelenti, amit Ábrám látott, nem valóság volt, hanem Ábrám észlelő lelkében előhívott álomszerű kép; de azt is jelenti a "látomás" hogy ezeket a képeket egy valósággal jelen hatás-keltésre képességük van. Ez esetben nem egy angyal, hanem közvetlenül Isten keltette föl Ábrámban a látomás képeit, vagy az ugynevezett "Isten angyala", ki Istent ily esetekben helyettesíteni, képviselni szokta. A találkozás tehát valóságos tény volt; csak éppen "szentől szembe", a maga lényegében nem láthatta Ábrám az Istent, mert a "rész szerint való" nem képes fölfogni az isteni-valóságot. Mondhatjuk így is: Istennek le kellett fokoznia erejét és dicsőségét, hogy Ábrám elviselhesse Ot, mint ahogy a régi petróleum-lámpát lecsavartuk, ha a beteg szemét kirozta a fény. Különbőn is itt a hang-

suly két dologra esett: 1/ Abrámnak azt a bizonyosságot kellett bírnia, hogy Isten szól hozzá; 2/ az isteni szónak kellett érthetőnek lennie, mely őt vigasztalni készült. És a két szükséglet pedig fedezve volt: Abrám teljes bizonyosságot kapott arról, hogy Istennel találkozott s megértette Isten szavát. Abrám "hitt Jahvének", rábista magát Isten szavára.

De az isteni szó igen rövid, de igen határozott és félreérthetetlen volt: Abrám örököse nem Eliezer lesz, a rabszolga, hanem egy olyan fiú, aki Abrám szülötte lesz és ettől a fiutól akkora nép szaporodik el, amekkora nép a csillagok népe az égen; aki ezeket megismerlélhatja, csak annak lehet fogalma az Abrámtól származó nép nagyságáról! Isten nem azonnal mondta ki az ígéretnek ezt a szavát, hanem előbb arról biztosította Abrámot, hogy ő Abrám számára oly védelmet lesz, amilyent egy páisz nyújt ellenségeivel szemben, azaz Isten a fenyegető népeknek támadásai elől eltakarja, elrejté Abrámot, ahogy eltakarva, elrejtve Lót sohasem lehetett Sodomában. Arról is biztosította őt, hogy Isten maga lesz Abrám bére, jutalma. Igen, de Abrám szíve most a Lóttól folytatott beszélgetés után legjobban a gyermekáldást várta s ezért azt kérdeste Istentől: Mit akarsz nekem jutalmul adni, mikor én gyereket várok? Mikor aztán a beszélgetés során Abrám szívéből kibuggyant a bánat, akkor hangzott el az isteni ígéret, hogy nem a rabszolga fogja Abrámot örökölni, hanem Abrám saját testéből jó elő az, aki örökös lesz. Istennek ez az ígérete olyan volt, mint egy Unnepélyesen tett, jogi kötelezettséggel ellátott végrendelet, vagy épen szerződés, melyben egyik fél Isten, a másik az a lény, akinek Isten az ígéretet teszi. A szerződésnél igen fontos, hogy annak szavai félreérthetetlenek, igen világosak, pontosak körülírtak legyenek. És a félreérthe-

tetlenség és világosság meg van azokban a szavakban, amelyeket Isten most mondott Ábrámnak. E íme Ábrámnak elegek voltak a szavak, mikor értelmük felől meggyőződött és kész volt rájuk bízni magát, miután a szavak Istentől valók voltak.

A héber nyelv a hívést egy igen sajátoszerű szóval fejezi ki. A szó /ómen/ első jelentésében ajtókeretet, ajtófélfát jelent, amely az ajtó számára a biztos forgást, működést lehetővé teszi. Ilyen biztosíték kell az embernek is, amikor bízni, hinni akar. Ezt a biztosítékot Isten szava adja meg, amelyen úgy csüngünk rajta, mint az ajtó az ajtófélfán. Ajtófélfá nélkül az ajtó, isteni szó nélkül a hit nem mozoghat. Ábrám most ezt a keretet, ezt a biztosítékot kapta meg és vidáman kezdett rajta forogni. Az egész lelki lefo-lyásnak titka az volt, hogy hűnek tartotta Istent /hemin/, ki neki az ígéretet adta. Isten pedig ezt a hitet igazságosságuk fogadta el. Ábrám igazságos volt Isten szemében; de nem azért, mert minden tette megfelelt Isten szent követeléseinek, hanem azért, mert azért, hogy Istenre függesztette magát, biztosítva volt Isten akaratára szerint való járásra és cselekvésre, beilleszkedett az isteni igazságosság világrendjébe. Aki Istenben kapaszkodik, azt Isten vezérli. Ebben az Istenfüggésben benne van az emberi ígéret: Tied leszek!

A szövetségkötés. I.É. 15, 7-11.

Asután, hogy Isten éjjeli látomásban Ábrámnak megjelent, elkövetkezett a virradat és a nappal, egy nap, amely nagy álmányokkal lesz terhes. E napon Jahve újra, meg újra meg fogja keresni Ábrámot, hogy kettőjük közt biztos és szétszakíthatatlan szövetséget létesítsen. Ennek a szövetségkötésnek alapja az az isteni cselekvés, hogy Ábrámot Isten már az őshazában, Ur városában kiválasztotta, kihívta e egy földre vezette.

amelyet neki akart adni örökségül, azaz örök birtokul. Isten kegyelmet kegyelem fejében, kegyelem ellenében és /Jn.1,16: omnia anti charitas/: tehát a régebbi isten-élmény mindig alapja, fundamentuma az újabbnak, a későbbinek. Szemem kell tartanunk Isten korábbi megnyilatkozásait s a későbbieket azoknak alapján vizsgáljuk, azokra ráállva illesztetünk be lelkünk kínosai közé. Ábrámnak maga elé kell idéznie, hogy ő Isten kiválasztotta, kihivottja, tehát Istennel az élete összekapcsolódott, összekorrot. Nem új dolgról van szó, hanem csak a régi összekötés felújításáról, megszilárdításáról. A megszilárdításra nem Istennek van szüksége, hanem a gyöngye embernek, Ábrámnak, akinek lelkéből az újabb élmények kinossak, kitolják a régebbi élményeket. Isten hangot adja, hogy már akkor, amikor Urból kihívta őt, azért tette ezt, hogy a megígért földet örökös birtokul adja neki. Ábrám nem tagadja ezt a régi szövetséget; azonban most egy kéressel lép elő, amely kérdésbe van öltöztetve: Miről tudhatom meg hogy örökös birtokul kapom ezt a földet? Miután még nem kapta meg, mivel még várnia kell az ígéret teljesítésére, Ábrám biztosítékot kér, hogy szemét a nyert biztosítékon rajta tarthassa. Isten megadja a biztosítékot s ez a biztosíték nem egyéb, mint egy formális szerződési szertartás, amelyet ember emberrel szokott tartani, amikor egymással szerződni akarnak.

Ez a "Miről tudhatom meg?!" többször elhangzott az emberi történelem folyamán, amikor Isten valamire elküldte az embert és ígéretet adott ahhoz neki. Ezt kérdezte Gideon és Zakariás pap, amikor Gábrriel angyal János születését ígérte neki. Gideonnál Isten minden szemrehányás nélkül megadta a biztosítékot: Zakariásnak büntetést hirdetett az angyal, hogy megnégnél addig, amíg az ígéret teljesül. Ha azonban ezt a büntetést jobban szemügyre vesszük, rájövünk, hogy a büntetés áldás volt, mert visszatartotta Zakariást

attól, hogy kikiabálja a reábizott isteni titkot a világnak. A názáreti Jézusnak oszondben kellett születnie s mindent a szent isteni oszondnak kellett elboritania, elfelednie, ami Jézus születésével kapcsolatos volt; mert halálra kereszték a szent gyermeket. Ábrám nem kap semmi megrovást azért, mert biztosítékot kér. Nem Istemben való kételkedés ez a biztosíték kívánás, hanem olyan emberi gyarlóság, mint mikor az ember megcsipí magát, hogy ébren van-e vagy talán alszik, mert oly hihetetlen, hogy a magasságos Isten egy gyarló emberrel szövetségre lépjen. Isten szívesen látja ezt a kérdést: Miről tudhatom meg? mert ez azt mutatja, hogy szerződő fele teljes bizonyosságra törekszik és nem elégszik meg az örök dolgokkal kapcsolatban a "talán"-nal, amivel a legtöbb ember meg szokott elégedni. Zakariás pap büntetése, amely a oszond s Istemben elmélyülés üdítő idejét hozta el a pap számára, figyelmeztetés volt arra, hogy a paptól Isten elvárja, hogy az égi küldetést felismerje, hiszen azért pap, mert ismernie kell Istent is, az embert is.

Az sem ellenkezett Isten helyesléssel, hogy Ábrám első elhivatása után évtizedekkel keresett biztosítékot: mert ez azt jelentette, hogy most mélyebben akart behatolni Isten lényébe. Ábrám törekvése tehát Isten tetkezésével találkozott: az emberi gyöngesség vagy gyarlóság nem bűn az Isten szemében; csak azok szokták a gyarlóságot a bűnnei összekeverni, akik az engedtlenséget és Isten ellen való lázadást szeretnék a gyarlóság leple alá rejteni, hogy aztán könnyebb ítéletet kapjanak. Pál gyönyörködött gyengeségeiben azaz gyarlóságaiban; de nem gyönyörködött, amikor ezt mondta: A vétkesek közt első én vagyok! Ábrám a kísértővel szemben kérte Isten segítségét: Adj biztosítékot, hogy a szon szememet rajta tarthassam!

A következőkben egy Ábrám korában szokásos, ünnepléses szerződés szertartásához szükséges lépéseket találjuk: kettévágott áldozati állatok közt a szerződő felek átmennek; ezzel jelképesen a halál birodalmába belépnek; vagyis életüket attól tessék függővé, hogy a szerződést megtartsák-e. Hogy az állatok többfélék, azt jelenti, hogy az egész élő világot tanul hívják maguk mellé. A kicsikny állatok szétdarabolásától eltekintenek. A halálba való betekintés ébreszti fel a szerződők szent komolyságát s azt a tudatot, hogy a szerződőkért életnek kellett kiadnia, másoknak kellett életüket odaadniuk, hogy ők az életet élvezhessék. Az áldozat halála helyettesítő halál. A szerződés az élet és halál meggyéjén köttetik tehát: egyik szerződő fél egy életet fizet oda a másikért. Az áldozat az emberrel egykoru. A Biblia szerint Kain és Ábel áldoztak; szüleiktől kellett ezt eltanulniok, kikért Isten állatnak életét fizette oda, amikor a paradicsom melegéből a hideg környező tájra kivették. Azóta az áldozat komoly szerepet játszott az ember életében s az embert minden útjára elkísérte. Áldozattal kezdték később a napot és azszal fejezték be: ez volt a mindennapos áldozat, amely sohasem szünhetett meg. A főpap az áldozat vérével ment az engesztelés nagy ünnepén Isten elé. A vétkező áldozattal engesztelte a szent Istent és halálját, élete odaadását az egészen égő áldozattal fejezte ki. Mindennek Isten jelenlétében kellett történnie, s szerződésnek is és Isten jelenlétét az áldozat biztosította, mert vér nélkül Istenhez közelíteni nem lehetett. Ábrámnak ezt tudnia kellett, amikor magával Istennel készült szövetséget kötni. Életnek kell elvesznie, hogy az ő élete megmaradjon, hogy utódaira nézve érvényes legyen az isteni ígélet. Az áldozat nem lehet értéktelen semmiség, mint a pogányoknál olykor; az áldozatnak má épnek kellett lennie: Isten a legjobbat kívánta,

amit az ember Nekí áldozhat. Így készült elő lassanként az emberi tudat arra az isteni követelésre, hogy a legjobbak, legértékesebb a-
dassék az emberért a halálba. Ábrám egy szent titokba készült belépni, amikor Istennel szövetséget kötött. Szent remegéssel állott a halál titka előtt. És még egy volt szükséges: virrasztania kellett, hogy az áldozat tisztátalan madaraknak lények zsákmányává ne válják; a ragadozó tisztátalan madarak a megáldozott állatok testétől távol kellett tartania. Semmi tisztátalannak nem volt szabad abba behatolnia, ami Ábrám közt és Isten között most történni fog. Ábrám a második éjszakát készült eltölteni az Istennel való közösségben, mely most egyszerre a halál gondolatát hozta közel a vivődő ősatyához. Ragadozó madarak csapdostak le a dögre: evilág tisztátalansága, a környező embervilág bűne leselkedtek; az ítélet réme fenyegetett s Ábrámnak virrasztania kellett!

Jahve eljövetele Ábrámhoz. I. - 15, 12-21.

Mikor a nappal bemenni készült az éjszakába, Ábrámot rendkívüli álmoság fogta el: mély alom szállott rá s az eszméletét vesztő lélek tovább nem tudott virrasztani. Ez emberi gyöngegség, a gyarlóság lenyomta a kizdő lelket. S íme, amikor az emberi készség felmondta a szolgálatot; amikor az ember már semmit sem tudott tenni magáért: eljött a láthatatlan Isten, a hűséges, magát meg nem tagadó Jahve: a mánedeket teremtő, mindeneken uralkodó Ur, hogy az alvó Ábrám mellett egyedül maradjon ébren és egyedül osezekedjen. Ábrám szelleme álomban is megérezte Isten jelenlétét, mint Erzsébet méhében a magzat János megérezte Jézus közeledését. A Jahve jelenléte felébredő nagy reszketés fogta el; egyszerre nem látott semmit: sűrű sötétség borult rá, mint a Golgotára,

amikor a halál titka közeledett. Ábrám átélte látszott a Golgota titkát. Ebben a sötétségben eggy tudás maradt tisztán, tisztán értetten Ábrám lelkében, hogy Isten ott van és szól hozzá. Evilágból minden eltűnt, minden elhallgatott; ami Ábrámól értő maradt, azt Isten tartotta ébrenlétben. Kinteljes és gyönyörteljes volt ez az éjszaka; rezgéssel és diadallal teljes. Olyan, mint mikor Jákób küzdött az ismeretlennel és legyőzte őt a hitével. Amit Ábrám ekkor hallott, az oly mélyen értelmébe vésődött, hogy soha el nem felejtette. Jahve szólt: Jól véd tudatodba: Egy olyan földön, amelyet én nem nektek szántam, lesz jüvevény a te magod a ott az idegenben én tőlen távol nyomorgatni fogják. Négyven évig fog ez a nyomoruság még tartani. Az isteni jóslat tartalma ez volt: En a sötétségbe szállok alá: Engem sötétség fog körülvenni: de ez a sötétség rád is rád száll és magodat is még 400 évig fogja beborítani. A szenvedések éjjele borít be engem s borít be titeket is. Halálba szállok én és szálltok ti is és a szenvedésben és halálban egyesülünk egymással. Ezt prédikálja az áldozatok megölt teteme s a halál félelmes közelsége. Műneitek választanak el titeket Tőlen s e bűnöket csak a halál tudja kivenni közületek és én közülem. Az áldozat a vétkekért hal meg, a tisztátalan embernek Isten elé kell azokat vinnie Ábrám tehát azon a sejtelmes éjszakán a Golgotát élte át! Mialőtt Isten ígérete megvalósulhatna, a szenvedés éjjelének kell eljűnnie! A Golgotán Isten nemcsak az áldozatot követeli a meghalásra ítéltben; hanem az áldozat végrahajtóját is megítélni készül. A szerződés felek a halálban talál-
nak egymásra. Sok jüvendő szenvedés sejtelve sürűsűdött benne ez éjszakán; de Ábrám maga nagyon megzavagodva fog ebből a halálközösségből kimenni. Ez a sötétség azonban sora azonban Ábrám örögségét nem fogja megzavarni: későn, jó örögségben fog eltakarodni; utódai fognak belejutni s

szenvedésbe, melyt már eddig is eléggé kószalt vándor élete alatt. A lecke tehát, melyet Ábrám a gyönyörteljes rettenésben tanult, ez volt: Szenvedésre van szükség! Nem azért késik az igérettel, mert nem akarja teljesíteni; hanem mert még nem vagyunk készen az igéret elfogadására.

A régieknél volt egy törvény, amely szerint, ha a gazda a felesége szolgálójától gyermeket kapott, az nem a szolgáló volt, hanem az asszonyé. Így lehetett a hiányzó gyermeket pótolni. Ez egy más gondolkozású világba vezet be bennünket. Ha az ilyen gyermeket a lelenházba adják, mert nem a gyermekszülés a fontos, hanem a a férfi élvezet. Vannak anyák, akik gondoskodnak arról, hogy a családba tiszta, egészséges cseléd kerüljön. A régi világban az volt a szokás, hogy ha az asszony odaadta szolgáját a férjének, a szolgától született gyermek által az asszony "megépiült", vagyis gyermekhez, utódhoz jutott. Ha bűnnek számít ez, ami akkor természetes volt. Eltérés van abban is, hogy az ilyen szolgát akkor megbecsülték, ha pedig a gyerekekkel együtt kilörik. Melyik volt az erkölcsösebb világ, a mai, amikor az egynejliséget a pogányokra is rákényszerítik, vagy a régi? Eből nem következik a többnejliség hirdetése. A régi szokása az emberek keménységére miatt jött létre, de ez a keménység ma sokkal erkölcsösebb, mint a régi volt. Nem Ábrám kívánta a viszonyt, ő nem kívánta meg Hágárt, hanem Szárai adta őt Ábrámnak, hogy Hágár testén keresztül gyermeket kapjon. Ábrám ekkor 85 éves volt. Mikor Hágár látta, hogy teherbe esett "nem volt becsülete az ő asszonyának ő előtte". Lenézte, mert a régi világban az asszonynak dicsőség volt, ha gyermeke született. De ez megengedett, tiszta viszony volt, mert az így használt rabszolgánál a családba tartozott és megkapta a maga tisztességes helyét a családban. De a szolgáló-urnó viszony továbbra is megmaradt. De az, hogy gyermeket kapott Istentől, gögre adott okot Hágárnál a lenézte idősebb asszonyát. Nem féltékenység volt ez, hanem női gög. Ha valaki azért, mert jól főz büszke, Istennel szemben áll ki vetéltáranak, mert az Isten ajándékát úgy kezeli, mintha az az ő képessége volna. Ha valaki jól tud írni meggyaradni, egyházat kományozni a ezért elismerést vár ugyan-

csak vetélytársa Istennek, mert elrebolja Isten dicsőségét. Nincs mérgezőbb testvéri közösségben, mintha valaki többnek nézi magát, mint a másikat. Szárai Abárámot vádolja, pedig Abám nem tehetett róla, hogy Hágár gögőssé lett. Hozzá tartozik az ember büszkesége az is, hogy az ember szentebb, tisztább akar lenni, mint az Isten Igéje. Ilyen igazságtalan tud lenni egy asszony. A nő lélek sokkal hajlamosabb az igazságtalanságra, mint a férfié, mert a férfi lélek a természeti világban tárgyilagossabb, mint a nőé. Vannak kivételek is, oly nők, akik megszégyenítik a férfiakat, mint pl. Deborah Bérakot. De általában a nő kevésbé tárgyilagosa, mint a férfi. Ezért van az, hogy a nő alá van vetve a férfinek. Ezért a világon, ma rettenetős lázítás folyik, amikor a nők egyenjogúsítására hivatkoznak. Szellemi, égi vonalon teljes egyenjogúság van, nincs különbség férfi és nő között, de földi dolgokban nem egyenjogu a férfi és nő, aki a ma divatos jelszavakat magáévá teszi, oly büntetést kap, amelyet kapott a női társadalom akkor, amikor a jelszavaknak beugrott, mert teresebb lett a sorsa, mint akkor volt, amikor az otthont építette és a férfi eleget keresett ahhoz, hogy eltartsa. És az a nő, aki otthon a családot építette, nagyobb megbecsülésben részesült, mint az a nő, aki ma a fia kegyelért kell, hogy szaladjon. Azelőtt a nő királynő volt, aki választott az udvarlók közt, ma pedig férfi után szaladgáló semmi lett belőle. Ez a bibliai rend felforgatásának következménye.

Szárai megvádolta Abárámot. Az a kívánság jogos volt részéről, hogy Abám fenytse meg Hágárt gögőse viselkedéséért, de azért Abárámot hibáztatni nem volt jogos. Szárai rendelkezett szolgálója felett, de amit neki kellett volna megtennie, Abárámtól követelte, de hamis megokolással. Az Istentől kapott ajándék szentelenebbé tette Hágárt, tehát büntetése jogos volt, de Abám nem volt vétkezes ebben. Szárai megségyenítette a többi szolgáló előtt Hágárt ahelyett, hogy megmondta volna: "te vétkezel, nekem hatalmas van veled szemben eljárni, de én várok rád"

Khelyett Szárai íltékenységet mutatott, holott Hágár nem volt vétélytárs, hiszen rabszolga volt. De az örök nemesnyi felébredt Szárai szívében. A következmény az lett hogy Hágár megszűkött a házól.

Vannak férfi gyengeségek is. Mindenki vigyázzon arra, hogy a maga gyengeségével hogyan száll szembe. Mikor már nem lesz különbség férfi és nő között azok a nők, akik alázatosan, magukat férjüknek alávetve éltek, több jutalmat fognak kapni. A szolgáló nő tulvilági nagyságot építi. Mert "aki magát megalázza, felmagasztaltatik". Mikor elbírakodottan felemeli magát, megbontója lesz a keresztény társadalomnak.

Angyal visszatárlja Hágárt. /I. J. 16:17-16./

Az Ur angyala megjelenik Hágárnak egy forrásnál a pusztában. Hágár tisztelettel beszél az angyallal, megmondja a valóságot úgy, ahogy van. Csíve felfuvalkodott, de amikor megaláztatott és a nyomorúságot érezte, ószinte lett. A nyomorúság az egyik embert ószintévé teszi, a másikat pedig még naugabbá. Ne gondoljuk, hogy akik nem tartottak a kiválasztott nemzettséghez, azokat Isten kiküszöbölte, elhagyta. Sok embert, akik nem tartoznak külsőleg Isten népéhez, Isten megkeres. Az a felfuvalkodott beszéd, ahogy Isten gyermekei beszélnek a "világról", teljesen hamis. "A világi" emberek életébe is belenyúl Isten.

Hibázott-e Szárai, mikor oly keményen bánt Hágárral, hogy annak menekülnei kellett? Hibázott, mert ha Szárai igazán Isten útján járt volna, elviselte volna Hágár felfuvalkodottságát és többre ment volna. Isten angyal mégis úgy beszél Hágárral, mintha Szárai nem hibázott volna. Mert Szárai e világ szerint uradje volt Hágárnak. Isten angyala nem fogadja el azt az egyenlőséget, amit e világ kitalált. Az isteni rend: legyenek feljebbvalók és alárendelték. De Isten királyságában nincs különbség ur és alárendelt közt. Isten Igéje körül ülve nő és férfi közt különbség nincs, de ha in-

nen felállnak, már van különbség. Hágárt arra utasítja az angyal, hogy menjen vissza uraórájához, de szavával rogtón meg is simogatja, mert ilyen az Isten! Keményen bánik velünk, de meg is vigasztal minket.

Imael-Isten meghallgat. Nem is gondoljuk, hogy amikor reménytelenül szenvedünk, Isten megsegít minket. Imael pedig "vadtermészetű ember" lesz. Kicsapogó, vad, szabólatlan. Tehát a vad, felelőtlen embereken is rajta van Isten keze. Örök harc közte és az emberiség többi része között. Ezek azok a vad arab törzsek, amelyek abból éltek, hogy folytonosan támadtak, fosztogattak.

El Rói-látás Istene. Hágár nem abból indul ki ami láthatatlan, hanem abból, amit látott. Ábrám nem látott és mégis hitt. Istennek vannak olyan teremtményei is, akik a látásból indulnak ki és ezeket sem hagyja el. Nem mindenkit a hit útján vezet Isten. De ez az alsó, a földi út. A hit urja magasabb út. Lakhai Rói-az élő, aki lát engem. Különböző foku megtérések vannak. Aki alacsonyabb fokon tér meg, nem jut el odáig, mint az, aki magasabb fokon tér meg, a hit útján. Tehát különböző lesz az emberek sorsa a testi halál után. Nem úgy lesz, hogy az egyik a kárhozatra meg, a másik pedig az üdvösségre, az emberek eljutnak a testi halál után valahová, ahol rendkívül különböző lesz a sorsuk. Még a "vadtermészetűeket" is szereti az Isten és hozzájuk is lehajol.

Ábrámból Ábrahám lesz. /I.M.17:1-11/

Hetvenöt éves korában ment be Ábrám Kánaán földére. Azóta 24 év telt el. Ábrám 99 éves. Negyedszázadot töltött el úgy, hogy Isten ígérését azóban bírta, valósággal azonban nem. Mivel a várakozási idő ilyen hosszú volt, Ábrám többször azt gondolta, hogy nem értette meg jól Istent és hogy Isten más úton neki magot támasztani. Erre több lehetőség látszott. Gondolhatta, hogy talán Lótot jelölték ki örökösének, vagy Eliéért. Minden nagybir-

tokosnak volt egy vesztő rabszolga, aki a gazda helyett az egész vagyont kezelte, felügyelt mindenre. Ilyen sáfár, cikomosos volt Elizer is. Ugy látszik Elizernek felesége, gyermeke is volt, ezért gondolt Ábrám arra, hogy Elizer tessai örökösévé. Szórainak jutott eszébe egy másik megoldás: az, hogy Hágárt feleségül adja Ábrámhoz és a születendő fia az ő fia, tehát fogutója lesz. Ez volt a harmadik megoldás, ami kidőlt az 24 év alatt. Ezek a dolgok mutatják nekünk azt, hogy mi is sokszor milyen emberi uton próbálkozunk Isten ígéreteit megvalósítva látni. Lajjebb engedjük az igényeinket Istennel szemben, könnyítünk Isten dolgán, emberi lehetőségekhez nyulunk. Ez a hit devalvációját jelenti vagyis az isteni hatalom kevésre becsülését. Nemél merészebben várjuk, hogy Isten ocseládni fog annál igazibb, Isten dicsőítőbb a hit, amellyel Istenbe belekapaszkodunk. Istennel szemben nem az alacsonyabb, hanem a magasabb fokokat kell keresnünk. De Isten leereszkedik kis hitűnkhez is, nem haragozik meg, hanem megpróbálja hitűnket magasabb fokra emelni, mint ahogy ezt Ábrámnál többasári megjelenésével tette. Mikor Ábrám Egyiptomból visszajött a Bétél és Ai közt a hegyerincon megállt és lótnak engedte Kikkár bőviszú réteit, Isten megjelent neki és megáldotta. Mikor hasajött a négy király leveréséből, Isten újból megjelent és megígérte, hogy Sárától témaszt neki fiat. Isten újra meg újra megpróbálta Ábrám hitét magasabb fokra emelni és ez nem volt hiábavaló, mert Ábrám mindig újra hitt Istennek és ez a hite igazságossággal számított be neki. Isten tehát hitűnket magasabbra akarja emelni. Egészséges kerestyén életet akkor élünk, ha Istennek ez a hitzevelő munkája életűnkben sikerül. Ha azonban megelégszünk egy alacsonyabb fokkal és ezen megmaradunk, ez a "szerénység" Isten bűnnek számítja be nekűnk. Az ilyen szerénység Isten előtt gyűlöletes azért, mert az ember nem a maga dicsőségéből enged le valamit, hanem Isten dicsőségéből. Mert a hit Isten hatalmától vár valamit. Est jól gyezeszük meg, mert egyszer az ilyen hitatlanság nagyon keserű gyámölcsök közt fog beszémitatni nekűnk. Ha valaki hitben alacsonyabb fokot

választ, nem szerény, hanem hitetlen. Mert a hit Istent meglegeli, nem saját magát. /Ha magunkat mérlegeljük és úgy szállítjuk le igényeinket, ez helyes./ Kinek-kinek a tulvilági helye osztályozódik itt a földön. Most dőlnek el olyan dolgok, amelyeket később helyrehozni már nem lehet. Ezért igen fontos az, hogy a hit útját választjuk-e, vagy nem. "En a mindenható Isten vagyok!" Isten a Bibliában több néven fordul elő. Legtöbbet jelent a Jahve név. Ezt a nevet a Szentírás csak akkor adja, amikor Isten is előfordul és ez a szó emberre alkalmazva is előfordul. pl. Áronnak Mózes volt Isten gyantája, vagyis ő vezette, kormányozta Áront, meg van írva: Istenek vagytok, mondja a szoltériró. Ez a név Istent úgyjeleli, mint egy magasabb, felsőbbrendű lényt, akiben sokrétűség van, azért van többeszámban. A Biblia Istene éppen ellenkezője annak, amire a pogány bölcselet, Platon eljutott: nem egy pont, hanem minden gazdagság férőhelye. A harmadik név: "El" fordul elő a legtöbb tulajdonnévben. A Jahve szó is előfordul neveken pl. Zakariás, Esaiás nevében /Josajáhu, Zakariáhu/, de a legtöbb tulajdonnévben mégis az El szóval találkozzunk. /Eliézer, Dániel, Szamuel, Israel/ Az El jelenti az Isten magasabbrendűségét, mert az El-lel kapcsolatos Ige felfelé szállást jelent, tehát a magasabb Istent jelenti. Nagyarra: Mindenható Istennel fordítják. Ami Ábrám életében eddig történt, a mindenható Isten műve volt. Ábrámnak megmutatta Isten hatalmát. Mint Mindenható mutatta meg eddig magát. A Jahve szóban az van benne, hogy Isten mindig ugyanaz, ígéreteihez hű, nem változik. "Járj énelőttes és légy tökéletes". Az, hogy Ábrám hitt Istennek, csak akkor volt Isten előtt elfogadható, ha csatlakozott hozzá az előtte járás. Tehát nem emberi követelményekre figyelt, hanem arra, hogy Isten mit kíván tőle. Ha az ember az életét úgy irányítja, hogy az emberek mit kívánnak tőle, a hit útjáról letér. Ha arra figyel, hogy Isten mit kíván tőle, akkor ezáltal a hitét gyakorolja, mert Isten kezét fogva, próbára teszi az Istent, hogy megadja-e őt oly úton, amelyet az emberek nem helyeselnek, csak Isten helyesel. "Légy tökéletes" az az

est az Előtte járás hiány nélkül csinálta, ne csak meg annal, hogy emberekre is figyeljen, meg Istenre is, hanem csak fém figyelj és én utánam jöjj, Tehát a hit tettek nélkül holt dolog. A hit csak akkor él, ha tettekben nyilvánul. A hit abban áll, hogy az ember ily utat választ amelyben kipróbálja Istent, hogy hűségese hozzá. Ha velem rábeszélésre azt mondatják: hiszem, hogy Isten megbecsült, szűrnű visszahívás a lelkész részéről, mert a hitnek az ilyen utánamondáshoz semmi köze nincs. Abban légy tökéletes, hogy Előtte járasz és ráfigyelsz, hogy merre vezet téged.

"És megkötöm az én szövetségemet". A szövetséget Isten újra meg újra megkötöi velünk. Több olyan mély, igaz keresztyén volt, akivel Isten szövetséget kötött. Ilyen volt pl. Oberlin lelkész Elzászban, vagy Jung Stilling. Az ember egyszer eljött ahhoz, hogy odaadja magát Istennek és azt mondja: Én a Tied akarok lenni tökéletesen! Ilyen teljes odaadásra szükség van az életünkben. Mert ha az ember csak úgy jár az üszéjvetelekre és ez a szövetségkötés nem történik meg, akkor azok közé tartozik, akik egykor azt kapják majd feleletül: Sohasem ismertelek téged, goncszszágnak cselkvője. Edel Jenő a németországi pünkösdi mozgalom egyik vezetője /Németországban a pünkösdi mozgalom teljesen más, mint nálunk/ magyarázta egyszer azt a történetet, amikor Eliséer elment, hogy megkérje Izsák számára Rebeka kezét. Ő használta először azt a kifejezést: "völlige Hingabe"-teljes odaadás. Akkor értettem meg, miben áll a keresztyén élet. Akkor kezdődik el, amikor az ember teljesen odaadja magát Istennek és nem a saját feje szerint jár. Enélkül keresztyén élet nincs. Ábrám arora borult Isten előtt. Miért? Hódolatot fejezett ki ezzel. A porba tette arcát, kifejeste, hogy a porban van a helye, Isten előtt. De ez is volt benne: Uram, itt vagyok, rendelkezél velem! Az írá kifejezésre jutott, hogy semmit sem lát a világból, csak Isten áll előtte. Abba élte magát bele, amit Isten neki mondott. Sekkor Isten egy nagy változtatást hozott Ábrámmal való viszonyában: új nevet adott neki, Ábrahám! Ábrahám magasztos atya, vagyis, aki mint példakép az utódai felé emelkedik. Ábrahám-sok

élves. Belső jelentősége: az ember azért, hogy Istennek élhessen, egy csond világi élvezetről lemond, megszükiti a földi, testi élvezetek te-
 tületét. Tehát bizonyos Ésmagtadással meg-
 resztül ezen a világon és ez hozzátartozik ahhoz
 a vigyáshoz, amellyel órássuk Isten szövetség-
 gét, vagyis arra figyelünk, amit Isten kíván és
 nem arra, amit a világ kínál. A szövetség jele
 Isten és ember közt az, hogy az ember a világi
 élvezeteket szűkre méri, hogy azok ne uralkodja-
 nak rajta, hogy mindig szabad legyen Isten akara-
 tónak teljesítésére. Aki úgy rendezi be életét, ha-
 hogy a testi kívánságok ne uralkodjanak rajta, az
 a körülmetélés jelét viseli, akár férfi, akár
 nő. Mert a körülmetélés példázat, mely azt a szem-
 lelt, lelki irányt mutatja, merre mennünk kell.
 A másik dolog az, hogy ha párt-vagy kasztrend-
 szer és elnyomó rabszolgaság lett volna ott, ak-
 kor a körülmetélés szent jegyét nem alkalmazták
 volna a rabszolgákra is. Hogy őket is bevonták
 a népközösségbe, azt mutatja, hogy egy családot
 képezték. A szolgaság akkor sokkal családiasabb,
 megértőbb volt, mint ma. Az emberek közötti vi-
 szony ott lett durvább, ahol a világbirodalmi
 eszme megvalósult. A világbirodalommal együtt a
 hidegség, köszönyült az emberiségre. Ahol a vi-
 lágbirodalom eszméje helyett a népeszme volt meg,
 mint a hébereknél, ott a szolgaság családias
 volt. Tehát melegebb állapotból jutott az emberi-
 ség hidegebb, köszönyösebb lelki állapotba. A
 nagy birodalom a testvéri szeretet úste ki az em-
 beriségből. Ahol mosolygó arccal lehet millió-
 kat megöletni és úgy tenni, mintha semmi sem tör-
 tént volna, ott a mosolygó arc mögött hideg, ke-
 gyetlen szív lakhatik. Amit az u.n. történelm-
 tudósok kitaláltak, hogy a szentesonttal hadako-
 só Csaberből állott elő a mai finom, művelt em-
 ber, egy szó sem igaz. Az a hatalmas szörte em-
 ber most támadt, nem az emberiség hajnalán.
 Vadabb, köszönyösebb, a másikkal kevésbé törődő
 embert sehol sem lehet találni inkább, mint a

világvarosok előkelő hoteljaiban. A jószágos, szerető Isten képét félretették és helyette a bajlókhoz, varaslókhoz fordultak, akik aszáltal segítettek emberhársaikat, hogy megrontották ellen-ségeiket. A keresztényenség temelte ki est a felfogást a kösépkeorb an. A keresztényenség bossorkány-üldöző vallású, majd inkvizicióvá lett. A korábbi szeretetteljes, meleg vallási felfogásból gonosz, az embert megrontó vallási felfogás lett. Isten diosóságára égették meg a bossorkányokat és ölték meg a keresztény vértanúkat. Maddon est jól megértette, mikor az emberiség utolsó jelenetét a vad eskinők életében látta, tehát az emberiség teljes elvadulását helyste a történelem végére. Tehát az a felfogás, hogy az emberiség a vadságból, durvaságból emelkedett fel, haszúság. A fejlődés iránya pontosan az ellenkező. Az a durva, hideg érséketlen kereskedő aki bár a legelőkelőbb szőlodában lakik de csak a pénzen át megköszülhető, miben különbözik a vadembertől, aki megessi embertársait? Hiszen az is megessi, csak lassabban eméssti fel. A Szellemtien kieszorul az ember lelki-világából és az anyag foglalja el a helyét. Mindennek magyarázata a materializmus. A civilizációt egyé tették az anyagi jólét fokozódásával. E hamis civilizációval rontották meg az emberiséget. "Ha testi egészség van, akkor randben van minden "szokták mondani". Az ilyen felfogás sodorja az embert a vadember-állapotába. Mire megy el az idő, az erő? A technika kiszolgálására. Nagy tömegek vannak egybekapcsolva s az a világbirodalmi eszeme. Franciaország jó példa arra, hogy a világbirodalom eszméje hogy tette tönkre boldogságukat. Ott támadtak az első pénzügyi eszerek, akiknek az volt a rendeltetésük, hogy minél több pénzt szaroljanak ki a népből, hogy az udvar fényúsését biztosítsák. Ez robbantotta ki a francia forradalmat. A világbirodalmi eszeme, melynek himród volt az előharosza, mérgezte meg az emberi társadalmat. Tehát az uralkodás eszméje. Milyen átkos az, ha egy társaságban, vagy közösségben némelyek uralomra törekkeznek.

Tehát a körülmételekkel Abraham családja a rab-
szolgákkal megévezkedett, azokat is a család tag-
jaivá tette. Isten a körülmételekkel új életirány
mutatott Abrahamnak és ez a harmadik dolog. Ez az
erősítette azt, amit Mózes és Áll. közt, a hegyte-
sén tett. Megelégedett Istennel, nem tördőtt az-
nogy lát a szebbet és jobbat választotta. A körül-
mételek nem egyéb, mint leráncni magunkról a
testi világ kísértéseit, melyekkel magához akar rú-
tani. /Szép ruha, jó étel, football stb/ A körülmé-
telek lényege: ne a testet élold, életed irány
legyen szellemi.

Próbáljuk meg összehasonlítani a körülmételekkel egy
másik esertartással: a keresztiséggel. Mi az egye-
ző és mi a különbség a kettőnél? Utóbbi teljes ha-
lált hirdet, előbbi csak a tulburizációt végje le.
Szippórándi Kőnennél sokkal több lett, mint Abra-
hámnál volt. A seide néptől csak annyit kért,
hogy fokozza le az testi igényeket. Az Ur János-
követőitől azt kívánja, hogy a halálba küvessék.
Eljegyzés, de a halállal. A keresztiség általában
egy szerepel, mint az egyháza való felvétel jele.
Pedig a Krisztussal való halállos egyesülés jelké-
pe. A keresztiség a teljes halálbemenést hirdeti
Krisztussal együtt. Ha a halálba kell mennem, ak-
kor is hi lesznek Krisztusban. A lényegét I. Pét.
3:20,21 fejezi ki. Ami a halálra adatott, az lett
a megmentő. Allegória, jelkép, képmás gyanánt tart
meg az, ami másoknak halálra szolgál. Ennek jel-
képe a vízcsón, mely az egész emberiségnek a ha-
lálalt okozta, nekünk szabadulást hozott. Ott,
ahol kétely merül fel, hogy valami istentől elszá-
kít-e vagy megtart, az ember a halált vegye köve-
tendőnek, vagyis mondjon le, csak ha egészen szün-
gött, jó lelkiismerettel tudja megtenni, akkor
vegye meg. Ahol emberek véleményében bírdik meg az
ember, ott nincs lehet a lelkiismeret, de ha Isten
Igéjével telik meg, akkor tisztá, Viktor Béna Es-
talin attól tette függővé a lelkiismeretét, mit
a papok és apácák tanítanak, rossz volt a lelki-
ismerete, de mikor Isten Igéjére hallgatott, nyugodt

lett. A Szentsszellel helyébe odalép az emberi parancs, így hamisítódik meg a lelkiismeret. Jó lelkiismeret keresése nem más, mint Isten Igéjében való megfürdés napról-napra. Akkor csupán egy kérdés marad színmorra: mit kién tőlem Isten? Róma 12:1,2... "élsz áldozatul", tehát halálra. "Ne szabjátok magatokat e világhoz", ez is halált jelent, szakadatok el teljesen e világtól, A keresztség tehát nem újtestamentumi folytatása a körülmetélkedésnek, hanem egészen más életnézet. Mindent odaadni! Ugyanaz, mint a régi tized és a tized mai keresztén felfogása. Mindent adj oda, de ne a papnak, hanem Krisztusnak. Ez azt jelenti, hogy a papnak szót kell adni arról, hová tette adományomat. Ha valami adományt ad, Isten előtt felelős, hogy kinek a kezébe tette le. Mert ha valaki odaadta a tizedet, a többivel elmegett mulatni. A pap is megkapta a magaszt és a hívő is a szabadságot. De a szellemi tizedadás azt jelenti: mindenért felelős vagy. Ha olyan papnak adod adományodat, aki a maga cséljára használja fel, akkor úgy emlékeznek meg arról a menyben, mint egy csaló akományáról. Ha bibliai keresztén életet akarunk élni, akkor nem olyan életet kell élni, amelyen a kereszténység romlott, hanem állandóan vissza a Bibliához. Örök reformációra van szükség! Így lesz az egyház emberek egyházából Krisztus egyházává. Isten szövetsége az emberrel "örökkévaló" szövetség. Mde az örökkévaló az ebben az esetben nem jelent végtelent, hiszen a körülmetélkedést felváltotta egy más isteni rendelkezés, a szív körülmetélése, vagyis a Szentsszellel fenytő hatalma, Aki visszatart attól, ami Istentől elszakít, és megszentel bennünket.

A körülmetéletlen ne azért vessék ki, mert egy szertartást mulasztott el, hanem azért, mert így a szertartás értelmét gyalázta meg, amely az, hogy az ember a vágyait /péncz, nyugalom, stb, utáni vágy/ lementszi. Olyan dolgok ezek, amelyek magukban véve nem helytelenek, mégis körül kell

metélni őket, vagyis Isten szolgálatába állítani. Ez a kísértés ma éppen úgy megvan, mint akkor volt. Ha az isteni célt valaki földi céllal cseréli ki, Isten azt kiirtja népe közül.

Szárai helyett Sára. /I.M. 17:15-27./

Sára-fejedelemnő. Többet jelent, mint Szárai. Ha tehát Isten a feleséget uralkodónőnek nevezi, ebből következik, hogy a feleség nem szolgálja a férjnek, hanem uralkodótársa, a családban. A hitleri Németországban minden zsidónőnek fel kellett vennie a Sára nevet, hogy így ráismerjenek. Hogy felismerte a Sára név jelentőségét a hitleri gondolkodás! A nő helyzete akkor, amikor nem uralkodott, hanem magát alávetette a férfinek, mennyivel megvecsültebb volt, mint ma. Amikor a nő aláveti magát a férfinak, azt a helyet foglalja el, amelyet Isten jelölt ki számára. A lányokra éppúgy vonatkozik az alávetettség, mint az asszonyokra. Ekkor kapja meg a Sára nevet a nő, és nem akkor, amikor a férfit akarja tolni és magát függetleníteni. Ilyenkor közönséges szukává lesz az emberek előtt. Hogyan beszél Pál azokról a nőkről, akik a férfi jegyét nem viselik a fejükön! Azt mondja: olyanok, mint a parázna nők, akik megnyirják fejüket. I. Kor. 11-ben azt mondja Pál, hogy az angyalokért kell, hogy a nő alávesse magát a férfinek. Azt a nőt nem tudják az angyalok a gyülekezetbe bevenni, aki a férfit félre akarja tolni, és ezt nem lehet helyrehozni azzal, ha valaki fekete kendőt tesz a fejebujjára. Ezt Pál idejében még nem viselték, hanem csak később találták ki. Nincs utálatosabb nő Isten gyülekezetében, mint aki független. A nő jelleme gyenge lett azáltal, hogy Éva gyengeségből engedett a kigyónak. Férje nélkül intézkedett és beengedte a kigyót a Paradicsomba. Azzal, hogy Ádám nélkül határozott, zuditotta az emberiségre azt a csapást, hogy az angyalok a hideg földre dobták ki az embert. E könnyű lépés kapta meg a

a bosszuját abban, hogy a nő ma is alávett. Sárától királyok, uralkodók születnek. A férfinak engedelmes nő milyen magasra emelkedik! /Hogy beszélt egy gavallér egy hölggyel 50 évvel ezelőtt és hogy beszélnek a mai fiatal emberek a lányokkal?!

Az első aki nevetett Isten azon ígérten, hogy Ábrahámnak Sárától fia születik, maga Ábrahám volt. Sok esetben, amikor bölcsnek képzeljük magunkat, egyszerűen hitetlenek vagyunk, mert úgy gondolkodunk, mintha e világ fölött nem állna a Mindenható Isten. Emberi mértékkel gondolkodunk. Csak a mindenható gazemberben hiszünk, de nem a mindenható Istenben. Ábrahám látszólag szerény, de a valóságban hitetlen, amikor azt mondja, megelégszik azzal, ha Ismael lesz az utóda. Sok minden alázatosságnak látszik, ami alantaság és hitlenség és úgy könyvelik el, mint szerénységet. Sok emberi gyengeséget is szeretetnek mondanak. Az emberi erkölcs más, mint az isteni. Pl. a hírnév keresés az emberi erkölcsben erény, Istennél utálatos.

Ismaelnek földi áldásokat ígért Isten, mert a test gondolta ki érkezését. Isten az u.n. hitetlen világba ad áldásokat azoknak, akik azt kérik, de általában csak testieket. Ha valaki kint a világban imádkozik Istenhez, Isten sokszor meghallgatja. "Az én szövetségemet azonban Izsákkal állítom fel".. és nem Ismaellel. Ismael nem Isten szövetségese. Kap testi áldást, de nem szövetséges. Mikor elvégezte Ábrahámmal való beszédét, "felmenne az Isten Ábrahámtól". Ahogy Jézus az Olajfák hegyéről felfelé ment, éppúgy Isten is felfelé ment, vagyis alkalmazkodott az ember fizikai világról alkotott képzetéhez, holott a szellemi világban nincs fel és le. Ez anthropomorfizmus, mintha Istemnek felfelé kellene mennie ahhoz, hogy a saját helyére jusson. Nem mindig írja ezt így le a Biblia. Pl. a karácsonyi történetben egyszerűen csak megjelentek az angyalok a pásztorok előtt. Az a komolyság, amivel Isten a körülmetélés jejét Ábrámnak átadta, azt mutatja, hogy Isten sze-

reti és sokkal szigorubb mértékkel méri gyermekeiket, mint a világ fiait. Ha valaki világi létére önző, magát dicsőítő, Isten előtt elcsuszlik, de ha Isten gyermeke állítja magát a központba, tervez földi dolgokat, azt Isten büntetése éri utol. Isten a maga gyermekeit sokkal szigorubb bünteti, mint a világ fiait. Isten szövétsége-"vérszövétség". Még nem állottatok ellent vérig mondja a Hébererekhez irt levél. Az embernek vérig kell ellenállnia, még a saját földi érdekeit is fel kell áldoznia. Nem azt kell keresnie, ami ebben a világban előnyös, hanem amit Isten kíván, még ha életét is kell ezért oda áldoznia, vagy az egész földi pályafutását föláldoznia. A körülmetélés tehát azt jelenti, hogy az ember vérig álljon ellen az Istentől elszakítani akaró kísértéseknek.

Ábrahám vendégei./L.M.18.1-15./

Vajon sejtette-e Ábrahám, kik azok, akik sátra előtt elmennek, hogy azt a nagy tisztességet tette nekik? Ábrahám már régen szokva volt az angyal látogatásokhoz. Éppen ezért ébredhetettek benne sejtések, melyek megmutatták neki, hogy azok, akik jönnek, nem közönséges emberek, Mint ahogy Keresztelő János megmozdult Erzsébet méhében, amikor Jézus Mária méhében közeledett, úgy Ábrahám szívében is megmozdulhatott valami, mikor az Ur közeledett feléje. A sejtés azért is ébredt, mert akik jöttek, csodálatos alakok lehettek, akik nem hasonlítottak az arra különben eljáró vándorokhoz. Tehát látott is és sejtett is valamit s így tudjuk megmagyarázni ezt a csodálatos festői jelenetet, amikor az öreg 99 éves aggastyán kimegy és az erőteljes, fiatal férfiak előtt meghajlik. Az arramenő vándorokban valami olyan méltóságjeljes fenségnek kellett lennie, amely Ábrahámot meg kellett hogy ihlesse. Akkoriban a legelső, amit avándoroknak nyújtott a vendéglátó gazda, a lábmosás volt. Hiszen abban az időben vagy mezitűb mentek, vagy sarut hordták, a föld pora tehát egészen ellepte a lá-

bat. Azután egy "falatka" kegyeret és egy "kicsinyke" húst ajánl fel Ábrahám, de egy csenő pogácsát és egy egész borjút hoznak. Tehát amit nyújtani akar, azt egészen alacsonyúll és nem dícséri, vagy dícsérteti azt, amit készített. Tehát rendkívül szerényen viselkedett. Akkor ez volt az előkelő. Ma az előkelőség azt jelenti, hogy az ember dicsekszik azzal, amit ad, mutogatja, pompát csinál belőle. Ábrahámban ez az előkelőség nem volt meg. Oly kicsinynek mutatta magát, mint milyen vagy a valóságban volt. Amit az Ur a meghívásra mond neki: "megoszináthatod" az annyi méltóságot rejtett magában, amennyi csak egy fejedelen szavában lehet, mert nem megköszönte, hanem elfogadta, mint szolgáló hódolatot. Pontosan az ellentéte Ábrahám viselkedésének. Pedig az angyal fiatal volt, Ábrahám pedig ősz öregember. Az angyalok leülnek a maguk fenségében és ez a két különböző viselkedés vonja meg a határt a menny és föld, Isten és a teremtmény Ábrahám között. Mindamellett annyira bizalmas volt a közzelét, hogy Ábrahám szabadon beszélhetett és adhatta elő véleményét. Példát ad arra, hogyan imádkozhatunk. Közvetlenség és mégis őriani különbség aköz, akihez imádkozunk és aköz, aki imádkozik. Az is érdekos, hogy a három angyal evett, holott erre szükségük nem volt. Tehát az angyalok az emberi testet valósággal magukra állították, azután levált róluk az emberi test, az anyag nem egyrangú valóság a szellemele, hanem a szellem teremti az anyagburkot magának és azután az anyag leválik a szellemele. Isten lehajolt Ábrahámhoz és úgy viselkedett, mint egy vándor. Az egyszerűségnek és a fenségnek ez az összetétele: Isten! "Legyetek eszesek, mint a kígyók és egyszerűek, /vegyitetlenek, átlátszók/ mint a galambok," mondja az Ur Jézus. A fenség éppen ebben az egyszerűségben jelenik meg. Azok, akik a módorukra, beszédükre, templomi szolgálatukra mindenféle sellangot akasztanak, azok pojácák. Ahhoz, hogy az ember Istenhez imádkozzék a legnagyobb egysze-

rűség és a legnagyobb hódolat kell. Ábrám ott áll és vár, míg a vendégek esznek a terpentinfű alatt. Ábrahámnak meg kellett fordulnia, mikor kérdezik: "hol van Sára, a te feleséged?" Honnan tudták, hogy Sára kicsoda? Mikor a tanítványok elmennek halászni és megjelenik a parton Valaki, nem ismerik fel, de szívében ott van a sejtés, hogy az Ur van ott. Ábrám is ott van a sejtés és amikor azt kérdezik, hol van Sára, már tudja, kivel áll szemben. Istennek ez a megjelenése mutatja, hogy Ő sokszor úgy közeledik hozzánk, hogy nem vesszük észre, hogy Isten jön, csak lassanként bontakozik ki. Nem minden igehirdetés való arra, hogy az ember meghalja. Az egyik élesen vágja a gondolatokat a másik pedig ügyetlenül összekavarja. Nem lát világosan, csak beszél. Az ember nem ismeri fel rögtön, hogy valakiben Isten az szól, csak lassan kezd kibontakozni előtte. Így volt Ábrám is. Lassan megtudta, kivel áll szemközt. Az angyal tudta, hogy van Sára, hogy a függöny mögött áll, de azt is tudta, hogy hallgatódzik. Az Ur azért szólította Sárát, hogy hagyja el az öregséget és viselkedjék úgy, mint fiatalasszony, aki akarja, hogy gyermeke legyen. Isten megindított valamit, de a ránk bizott részt nekünk is el kell végeztünk. Ábrám és Sára megértik ezt, mert azon gondolkodnak, öreg testükből hogy jöhet gyermek? Itt most hitben cslekedni kell, mintha fiatalok lennének. "Vénségemre lenne-é gyönyörűségem?" Ez a házastársi érintkezésre vonatkozik. Ábrám előbb nevetett, mint Sára. Az ember kételkedését Isten elnézi és lassan emeli hitre övét. Ezért a nevetést nem feddi meg, Sárát a pillentése miatt feddi. A fogamzás és a beszélgetés közt három hónap telik el. Ezalatt készül el Sára és Ábrám, hogy hittel várják az Urtól a gyermek fogamzását. Ehhez három hónapot ad az Ur s mikor hisznek, megtörténik a fogamzás.

Abrahám közbenjárása Sodoma és Gomoráért. I.M.189

16-33.

Miután az angyalok ettek, elindultak Sodoma felé. Abrahám velük megy, ők pedig nem veszik bizalmaskodásnak, mert tudják, hogy Abrahámnak beszéde van velük. Abrahám megy a mindenható Isten képével az együtt az uton és tudja, kivel megy. Közelség és mégis óriási távolság. Ez jellemzi ma is az igazi imádkozót. Abrahámot Isten kiemeli az alacsonyásból és felemeli királyi magaslatra. Ugy beszél vele, mint barát a baráttal. Az ember lehet Isten barátjává, de azért a nagy különbség megmarad Isten és az ember közt. Milyen jó az egyszerű szív mert abban van benne az igazi aróma. Abrahám ebben az egyszerűségben tudott felemelkedni Istenhez. Ha mindenféle emberi dologgal, erőlködéssel kicsinosította volna magát, mint némelyek ezt teszi, hogy pl Isten kedvét keresve tartják meg a szombatot, meritkeznek stb. ilyenekkel tele aggatják magukat és utánozzák a misszionáriusokat isteni küldetés nélkül akkor bizonyára nem találkozott volna Istennel, mert aki tele aggatják magukat mindenféle emberi erőlködéssel, azok Istennel nem találkoznak. Binde Erigyesnek van egy könyve: Heilige Einfalt. "Szent egyszerűség. Két egymással viaskodó férfi áll szemben egymással, akik, amikor összetörték egymást, megtalálták az Urat és egymást. Az ember érzi, hogy annak a vajnak, amit Abrahám feltálalt, az ize igazi volt és Abrahám szive olyan volt, mint a vaj. Sodomaslatos egyszerűség és mégis oly fenség tűnik elő e történetből, amit az ember a mostani világban nem talál meg.

"Tudom róla, hogy megparancsolja"... Nem arról van szó, hogy szelíden, alázatosan tanítani fogja fiait, hanem megparancsolja nekik. Ezt nem akarja befogadni a mai világ, mert mindenki parancsoni akar. De ezt Isten nem adta mindenkinek. Isteni adomány kell rá. Az egyik kegyelmi ajándék az, hogy valaki tudjon parancsolni /kübernózia/ és azok tudnak a legkevésbé parancsoni, akik en-

gedelmeskedni nem tudnak. Pedig minden gyülekezetben kell, hogy legyenek olyanok, akik parancsoni tudnak. A gyülekezet akkor megy tönkre, amikor felveti fejét a lázadás, az engedetlenség. A sátán hatalma ma leginkább abban nyilvánul meg, hogy itt is, ott is lázongás tör ki. Ma az emberek lélektanához tartozik, hogy sértés az, ha nekik valaki parancsot ad. A régi világ azon épült fel, hogy a pátriárka parancsolt a gyermekeknek és unokáknak. Milyen tehetetlen volt Iót gyermekeivel! És mi lett a moabitákból pedig Mózes, Dávid, Salamon, Ezékiel, Dániel stb. származott azért, mert Ábrahám megparancsolt a gyermekeinek és unokáinak, hogy Isten utjaiban járjanak. Az, hogy parancsolni lehessen és a parancsot elfogadják, mindjobban hiányzik a világból. És mennél jobban hiányzik, annál jobban megyünk az Antikrisztus uralma felé. A vas és cserép keverednek. A vad nem tudja erejét kifejteni, mert közben a cserép, a demokrácia, az Istentől uralkodásra nem termett emberek külön akarata. Ezért nincs gyűlöletesebb Isten előtt, mint a függetlenségre való törekvés, mely maga felett urat, vezetőt elismerni nem akar. ³⁶⁷Ma az ember megtagadja engedelmeskedni, ebben van az igazi boldogság. Ábrahám a 99 év alatt sokszor próbált más uton járnival, de megtanulta, hogy Istent az Őtőle mutatott uton kell követnünk és nem magunk kigondolta uton. Isten azokkal, akik neki engedelmesek, titkait tudatni szokta és Isten titkai ismereténél csak egy nagyobb ajándék van: a szeretet ajándéka. Ezután mindjárt a bölcsesség ajándéka következik, amely nem más, mint Isten titkainak ismerete. A tanítás ajándéka az Isten utjainak ismerete. A bölcsességet az öregek, a 99 éves Ábrahámok nyerik el, nem a fiatalok.

Miféle kiáltást hallott Isten Sodomából és Gomorából? A bűnnel való dicsekvést, a lázongás a meztelenség stb. kiáltását. De volt egy másféle kiáltás is. A tisztátalan szellemeknek akik mindezeket a dolgokat intézték az örömkialtása diadalukban. Ezt mi nem halljuk, de Isten hallja. "Alémegek". Miértmondja ezt? Kellott neki lenen-

ni? Hogy megtudja, megérett-e az ítéletre Sodoma és Gomora. Mikor a két angyal-mert az Ur nem megy le-megérkezik, a sodomaiak, mint kiéhezett fenevadak csapnak le rájuk, hogy vétkezzenek velük, mint frissen érkezett férfiakkal, úgy, hogy Lót-nak kellett segítenie és még a házat is ostrom alá vették. A két angyalon mutatja meg Sodoma a maga romlottóságának mélységét. Ezért megy a két angyal oda.

Nézzük meg a különbséget aközt, ahogy Abrahám bánt az angyalokkal és hogy a sodomabeliek bántak velük. A két frfi ment Sodomába, az Ur pedig Abrahámmal maradt és ketten beszélgettek együtt. Abrahám most már azt is tudja, miért jöttek az angyalok. Miért gondolja Abrahám, hogy Sodomában van 50 igazságos? Mert feltételezi, hogy Lót bizonyosságot tett és 50 embert legalább szerzett az Urnak. De Lót, mivel az engedetlenség utján járt, nem tudott szerezni 50 igazságost. Ebből látszik, mit jelentenek az igazságos emberek egy városban. Milyen kevés ember kell ahhoz, hogy a jó diadalmaskodjék a rosszon. Kevés embernek a hite is győz. De ha az a meggyőződésünk, hogy a gonosz oly erős, hogy rajta győzelmet venni nem lehet, az nem más, mint a Sátán hatalma előtt való hódolás. Hol a hit, ha a bün hatalmát nézzük és nem Isten hatalmát? Oly tanítók és vezetők kellene, akik nem arra tanítanak, hogy meg kell hajolni a gonosz hatalma előtt, hanem azt hirdetik, hogy Isten meg tud szabadítani.-Abrahám egy pillanatig sem emelkedik fel. "Noha por és hamu vagyok"mondja. Ez az, amit az Újtestamentum alévetettségek mond. A nőnek a férfikez való viszonyát is ezzel a szóval jelözi. Akkor lent marad az asszony és nem érzi magát felemelve, akkor tud hatni. Amikor felemelkedik, akkor elveszti hatását. Abrahámnak mindig fegy a hite Sodomában és mindig nő a hite Istenben. Mindig többet vár Istentől és mindig kevesebbet Sodomától. Mennél kevésbé hiszünk emberekben, annál inkább hiszünk Is tenben. A hit növe-

kedése a tiznél megállt és Ábrahám elvesztette a csatát. Mehetett volna tovább, de nem volt több hite és Sodoma elpusztult. Isten nem megy a két angyal után az ítéletvégrehajtást rájuk bizza, de a hívőkkel való érintkezés nagy dolog, azt maga intézi. Ábrahámmal az Ur marad. A hívőt Isten nagyon magasra becsüli. Isten nem a vezetőn át áldja meg a gyülekezetet, hanem azokon át, akik oda adják megukat Istennek. Tehát az egyszerű hívőn át adja Isten az áldást és nem az előkelő predikátoron keresztül. Nekünk a hívőkön kell gyűggnünk és nem a vezetőkön.

Halál angyala kétféle van: 1/ gonosz, akiről a Jel, könyve azt mondja, hogy fakó lovon ül és megy szét a földön pusztítani. 2/ tiszta halálangyal, aki elmetszi az életet. Ilyen volt e két angyal. Van egy középkori szindarab: "Jeßermann" Mindenki. Ebben a halál angyala tiszta angyal. Ilyen tiszta angyalról beszél Jung Stiling is. A tisztátalan elviszi az elitét, a tiszta kitaszítja. Ez a kherub. A kherub adja az életet és osztja a halált. A tisztátalan angyalok olyanok, mit a pribékek, akik elszállítják a börtönökbe az elítélteket.

A két angyal Lótnál. /I.M.19:1-11/

Az angyalok viselkedése különbözik Ábrahámmal és Lóttal szemben. Ha valaki a bűn útján jár, annak sokkal nehezebb az angyalokat engedékenységre bírni. Sokat kell vergődnie, míg Isten bétér hozzá. Nem mindegy, hogy valaki a bűn útján jár-e vagy az engedelmesség útján. De Isten kereső szeretete Lóttal szemben éppen úgy megvolt, mint Ábrahámmal szemben. Csak Isten kinlódni engedte Lótót. Az angyalok először Isten haragbó képét mutatták meg Lótnak s csak azután szerető képét, mikor látták Lót vágyódását. Az Ur Jézus is ezt csinálta, mikor elment két emberrel valahová s úgy tett, mintha tovább akarna menni, pedig ott akart maradni. Isten sokszor tesz

egy, mintha nem akarna meghallgatni, de már régen el van határozva, hogy meghallgat.
"Hozd ki azokat, hogy velük háljunk". Emiatt nevezik sodimizmusnak azt a bűnt, amikor nők nőkkel, férfiak férfiakkal vétkeznek. A legundorítóbb bűnre kivánták a férfiakat. A régi világban ha valaki el volt jegyezve, úgy számított, mintha feleség lenne, de még a házasság nem volt megkötve. Ezért említi az Ige vóket és hogy Lót lányai férfit még nem ismertek. Lót felajánlja lányait, hogy a két angalt megmentse. Valószínűleg Lót is megsejtette, kik azok a férfiak, mint ahogy Ábrahám is megsejtette. A sodomabeliek felháborodtak azon, hogy Lót nem adja ki nekik a férfiakat, holott ő egymaga jövevény Sodomában. Mikor a két angyal megérkezett, a kapuban találták Lótot, amely a bíráskodás székhelye volt. Lót tehát "tanácsstag" lett. De most elfelejtik erényeit és rögtön piszkolják, mert odaállt az igazság mellé. Sokszor történik velünk az, hogy amíg egy véleményen vagyunk a világgal, felmagasztalnak, de mihielyt megmondjuk az igazat lenéznek és ellenünk forúlnak. Azok a férfiak, akik Lót házáat körülvették, nem voltak ugyanazok, mint akik a kapuban együtt ültek vele. A két férfi érkezését hírtül vitték a városba, így jutott a csócselék fülébe és az gyűlt össze. Mert csócselék minden városban van. És amint Jókai "Lélekidomár" című regényében elmondja, nemcsak a legpiszkosabb vagányfajta tartozik a csócselékhez, hanem olykor a grófok is. Ott is a kanális vezére egy gróf volt, aki más nevet viselt, mint a süpredék vezére és más nevet, mint gróf. De minkét helyen ott volt, ma is vannak, akik a legundorítóbb emberfajtaival együtt járnak, a régi világban pedig a legelőkelőbb társaságok hívei voltak, de mindkettővel az összekötötést fenntartják.
Isten nemcsak gyógyít, hanem meg is betegít; Van tehát betegség, amely Istentől származik. Az a fel fogás, hogy minden betegség a Sátántól származik, nem igaz e hely szerint.

A két angyal azért jött Sodomába, hogy elpusztítsák. Aki az életet elmetszi Isten tiszta angyala, mert Isten ítéli meg ki meddig élhet. Jóbra vonatkozva Isten azt mondta a Sátánnak: a teste a tied, de életét nem veheted el. Isten tiszta angyalai nem foglalkoznak azszal, hogy a tisztátalan halottakat őriznek, hanem tisztátalan angyaloknak dobják oda, hogy ezeknek a hatalma alá kerüljenek. Tehát ha valaki Istennek akarataiból úgy hal meg, hogy nem emelkedetik fel Istennel, hanem tisztátalanokká válnak közt jelöli ki Isten a helyét akkor az tisztátalan angyalok közé jut és ezek oly szellemet árasztanak magukból, amely gyöttrásokat, akik köztük vannak. Isten nem kínz odaát senkit, hanem a hozzánk hasonló emberek vagy tisztátalan angyalok kínznak odaát. Olyan levegőt árasztanak magukból, amely a kint, amely a lelkiismeretfurdalás okoz, még elviselhetetlenebbé teszi. A gazdag embert is a visszaemlékezés gyöttri és az, hogy semmi megértést sem tapasztalt az őt körülvevő tisztátalan szellemek részéről. Ekkor szívében igen erős vágy támadt, hogy egy tiszta lélekkel beszéljen. Emért összpontosította figyelmét Abrahámra és így jutott abba a túlvilági lehetőségbe, hogy Abrahámáék meglátta Isten kegyelméből. A túlvilágon lehetséges messze látás, messzeérzés ma is jelentkezik némelyeknél. Ami ma kivétel, akkor és ott a túlvilágon szabályszerű lesz. Odaát a lelkek állapota változik és a nagy közbetetésből nem következik, hogy soha nem fogják egymást meglátni. De az, hogy odaát nincs kárnozot, örökös álláspon. Ha Isten beteggé tesz addig hagy benne, amíg erre szükségünk van, asután kivess belőle. De az lehet, hogy jön a halál tiszta angyala és elmetszi az életet. E történetből világos a következő: Lót azért, hogy meggazdagodjék a világban, Sodomában polgárjogot és megfizetelő állást foglalt el. A cél az volt, hogy Sodoma gazdagságából neki is jusszon. Abrahám ezt megvetette. Mivel Lót élete oájjául tizte ki, hogy kivége a részét Sodoma gazdagságából és azok

életközösségét elfogadta, oáy lelkiállapotba jutott, melyben többé nem tudott különbséget tenni nemes és nemtelen között. És ezért, amikor arról volt szó, hogy két vendégét a sódmabeliek gonosz indulatától megmentse, azt képzelte, hogy két leánya tisztességét fel kell áldoznia e célért. Gonosz, alantas dologgal akart segíteni. Jette tetténél gonoszabb volt e tett. Lót tehát ki akarta használni arra Sódmat, hogy meggazdagodjék és ezért odafizette a tiszta látását. Ha Isten társaságában marad, egy percig sem kételkedik, hogy Isten szeretete a két angyalon kívül két leányát is megfogja segíteni. Látása tehát elhomályosult. Aki a bűnösök társaságában él, egy idő múlva bűnnel gyógyít. A bűnt használja fel jótéteményre. Ez a hazug, tisztátalan ut vona maga után Lót két leányát, akik apjukkal termékényítették meg magukat és így született Moáb és Ammon. Tehát bűnnel munkálták a jót. Ez ugyanaz, mint mikor azt látja valaki szerettenek, hogy a bűnös bűneit fedezze akkor, amikor a bűnös még nem tért meg. főleg vezető személyiségeknél látjuk ezt gyakran. Tehát valaki igazságosságra törekedhet, de alantas eszközökkel. Lót meg akarta menteni a két angyalt, két leánya igazságosságot akart, hiszen egy-egy nép anyja akartak lenni és Isten szolgálatába állni, mert Isten akarata volt, hogy a földet betöltse. De Oly alantas, sötét klímában éltek, mely nem tudott bizni Isten ragyogó utáiban, ezért sötét emberi utakat kerestek, hogy véghezvigyék, amit jónak láttak.

Tehát azok közt, akik Isten igazságosságára törekcszenek különböző nívók vannak. Vannak napfényes, ragyogó és vannak sötétebb, homályosabb rétegek, melybe emberi gondolatok keverednek és vannak egészen sötét rétegek, melyekben a bűnnel való cimborálást is megangedik, aszerint hogy valakinek a lelke milyen hatás alatt él. Ezért igen fontos, hogy az ember a tisztátalan környezetből meneküljön. Mert ebben az alacsony, sáta-

ni szférában csak alacsony, esetenként eszközökkel tudja Istent szolgálni. Erre mondja Pál: mindenki alapra épít, de az egyik aranyat, ezüstöt, drágakövet, a másik fát, szénát, pozdorját épít és aki éghető, vagyis ítéletre való dolgot épít, annak építménye meg fog égni és a győzedelmesek közül kimarad, ha tűzön át meg is menekül, mert Lót utját követte, aki meg akart gazdagoni és ezért elviselte a sodmai légkört. Látjuk tehát, hogy Isten gyermekei igen különböző szinteken élnek. Az a kérdés, hogy valaki milyen szintre emelkedik. Ha az igehirdetéssel valakinek a szívében hitet, reménységet és szeretetet keltek, azt magammal viszem, de ha csak tudást, ha csak ügyes biblíamagyarázó vagyok, akkor az, amit építek elvész. Milyen jó lesz, ha odaát egy csomó ember azzal fogad bennünket, hogy ekkor és ekkor segítettél nekünk, már elvesztettük bizalmunkat és te segítettél.

Az Ótestamentum 11 versében milyen gazdagság van elrejtve! Milyen világosság tesz ki a versek azt, hogy különböző szférákban élünk. Vannak keresztények, akik gyilkosok, tolvajok, szeretetlenek közt élnek csak azért, hogy földi hasznuk legyen. Ezek elvesztik világos látásukat, mint Lót. És vannak, akik lemondanak a nyereségről azért, hogy Isten gyermekeivel jobban épolhassák a közösséget. Akik ezt teszik, magasabb légkörben élnek. Milyen fontos, hogy az ember milyen helyet válasszon magának a világban és hogy ne befolyásolja a helyválasztásban az, hogy hol fizetnek többet. Különbséget tesz az is, hogy mit hallgat az ember!? Az Újszövetségben olvassuk, hogy Lót igazságos lelkét gyötörte azok beszéde, akik közt élt. Oly emberekkel élt együtt, akikkel arról kellett beszélnie, ami gonosz volt, és emiatt lelke folyton szomorkodott, de az el kellett viéselnie. Tehát oly társaságot válasszunk, amely Istenről beszél! Nemcsak a pénzkeresés, meggazdagodás vágya vihati az embert rossz társaságban, hanem az emberzöldés is, vagy a társadalmi elégedetlenség. Az elégtelenség oly téma, mely

mely az embert szerencsétlenné teszi és oly emberekkel hozza kapcsolatba, akik megértik az elégtelenséget, de elszakítanak Istentől. A mai állapot soha sem következett volna be, ha nem lettek volna emberek, akik elégtelenségre biztatják a többi embert. Ebből leszadás lett. Ha látták volna, hová vissz, nem álltak volna az elégtelenség közé. Imádkoznunk kell Istenhez és várni a szabadítást. Mert aki az elégtelenség közé áll, elveszti hitét, hogy Isten szabadíthat és oly szférába jut bele, amelyben nincs többé remény-sége. Az elégtelenség szelleme, ha bejut a szívünkbe, sötét állapotba vezet, szívünk elsötétül. Ha valaki mindenen ragaszkodik ahhoz, hogy igaza van, mindig nagyobb homályba jut bele.

Lót menekülése, Sodoma és Kérvára elpusztul.
/I.M.19:12330

Mit jelent az, hogy "ezek kiáltása",? Az ember elindul egy bizonyos irányban és a gonosz, amiben előre megy, mindig gonoszabbá válik, úgy, hogy Istennek a fülében mind hangosabban szól bele az, amit az ember csinál. Ez emberi elképzelés, de mi csak emberi nyelven tudjuk kifejezni gondolatainkat. A sodomabeliek gonosz-sága mindig nagyobb lett s mindig hangosabban követelték Isten angyalait, akik a földi történetet vezetik, hogy Isten büntetése érje el őket. Isten angyalai úgy kiáltanak, mint ahogy az oltár alatt levő lelkek a Jel.könyvében, hogy akadályozza meg Isten azt, hogy a gonosz uralkodjék. Ez a kiáltása gonosz-sággal együtt nő és Isten fülébe behatol. Ha mi nem hallunk is semmit ebből a kiáltásból, azért az folyton szaporodik. A világmindenséget betölti a gonosz-ság ellen tiltakozó tiszta lények, angyalok vagy oly emberek kiáltása, akik szenvednek a gonosz miatt.

A régiéknél a leánykérés már majdnem azonos volt a házassággal, oly komoly volt az, ha valaki egy leány iránt érdeklődött. E két fiatal ember bizo-

nypsan a tisztességes fiatalsághoz tartozott, mert nekik leány kellett és nem férfi, tehát a sodomitikus bűnébe nem estek. Még olyanok voltak, akik a házasságot szükségesnek tartották. Lót nem érdekelte meg Isten irgalmát, de Isten sokszor cselekedik irgalomból, anélkül, hogy megérdemelnék. Isten irgalma sokszor oly embereket ragad meg, akik arra egyáltalán nem érdemesek. Ha erre példát akarunk, gondoljunk saját magunkra. Lót történetében is látjuk Jung Stilling megállapításainak igazolását, amikor azt olvassuk, hogy a város elpusztításával járó hét tiszta angyal volt megbízva. A Paradicsom utját tiszta angyalok, kherubok állták el. Tehát a tiszta szellemi világot a bűnös mint ellenséget találja magával szemben. A tiszta szellemvilág tehát úgy tűnik fel az ember előtt, mint amitől félni kell. Ezért akik a tiszta szellemi világgal ninoseznek jó viszonyban. Életüket még nem rendezték el. Örömlük kellene, hogy Isten angyalai köztünk vannak és kívánunk kellene, hogy köztünk tartózkodjanak, mert bennük egy csodálatos örömteli láthatatlan világ vesz körül, amely mindennapi életünket betölti derűvel és boldogsággal. Ki kell békülnünk a tiszta szellemi világgal. Akik ezt nem kezdték el, azok minden olyan könyvet elutasítanak maguktól, amely a tiszta szellemi világról is beszél azzal, hogy ez spiritizmus, pedig ez csak bennük van félelem a szellemi világgal szemben. Az emberek többsége ninose tisztázott viszonyban az angyalok világával, ezért az ilyen könyveket nem jó szemmel nézik. Lót történetéből arról értesülünk, amit Jung Stilling könyve is világosan mond, hogy az ítélet a tiszta angyalok kezéből jön. A Jel.könyvében szó van a halálról és a halál birodalmáról. Mindkettő úgy van feltüntetve, mint tisztátalan. Pál úgy beszél a halálról, mint utolsó ellenségről. És mégis van egy olyan halál képzet is, amelyik tiszta angyalokra mutat és nem tisztátalanokra. Így a kherub a forgó pallossal csak nem tisztátalan angyal? A halált Isten kherubja hozza, de ugyan ő bisto-

sítja az élet folyamát is, mely Istentől árad ki. Ennek jelképe a tűz, amely melegít, életet sugároz. A hidegség a halál. Az élet szokszor válik a halál okozójává azoknál, akik az étellel visszaélnak. A pusztítás oka tehát a tiszta szellemvilágban keresendő. A tisztátalan szellemvilág nem elvágja az életet, hanem birtokba veszi azt, akit az élettől elváltak, mint a börtönőr. Ha tehát valaki meghal kármozat alatt, életét a tiszta nagylok vágják el, de odaát tisztátalan angyalok fogadják. Lázár lelket tiszta angyalok vitték Ábrahám kebelére, a gazdag emberét tisztátalan fogadták, de mindkettő életét tiszta angyalok metszették el. A sódombeliek életét is két tiszta angyal vágta el, hiszen Isten nem járt tisztátalan angyalokkal. Ugyancsak az angyalok megmentik Lótót és családját. Tehát életet és halált egyaránt osztanak. A betegség is jöhet Istentől, csak a Sátán csinálja. A Sátán angyalai a rabtartók, akik a betegség rabságában őriznek. A megpróbáltatásnak van egy Istentől meghatározott ideje. Isten akaratából maradhat pl. valaki benne a betegségben. Az a felfogás, hogy ha valaki beteg, csak imádkozni a kell és a betegség elmúlik, hamis, mert kérdés, mi Isten akaratát az illetővel szemben. Az az érzet, hogy a beteg ember magát a Sátán angyalai kezében érzi, helyes. Ha pedig tisztátalan szellemek kezében érzi magát, helyes ha szabadulni akar és a gyógyulásért imádkozik. De mivel Isten adta oda a tisztátalan szellemi hatalmak kezébe, azért, hogy megpróbálja, -automata rendszerrel, ré-imádkozással nem szabadul meg a betegségtől. Vagyis nem hívó imádkozásra múlik el a betegség, hanem csak akkor, ha Isten kitép bennünket a tisztátalan angyalok kezéből. A gyógyulás harc a tiszta és tisztátalan szellembilég között. A tiszta gyülekezetek tiszta vezetői dobják be magukat e harcba, amely a beteget a tisztátalan szellemek kezéből, kiragadja. De ha e harcot nem Isten, hanem emberek akarják, az ilyen vakmerő emberek a tisztátalan szellemek zsákmányai lesznek, amint azt Trudel Dorottya életrajzában olvassuk, hogy valaki imádkozott egy meg-

szállottért és nem az gyógyult meg, hanem az illető jutott megszűlés alá. Pál azt mondja: szűntelen imádkozzatok! Ha lelkünk állandóan Istennél időzik, tisztátalan érintésnél a lelkiismeret azonnal megszólal. Ez pedig az érzelmvilágon át szól nyugtalanítással és nem az értelmén át. Tehát az ilyen hamar megkapja a figyelmeztetést, hogy ne haladjon azon az úton tovább. De ha nem áll valaki ilyen összeköttetésben Istennel, csak akkor tudja meg, hogy rossz úton jár, amikor már megégette kezét a tűz. Kezdetben sokszor eltévedünk, de minél megszeteltebb az életünk, annál ritkább az eltévedés. Gyakorlat által élesednek szellemi érzekeink, szerveink. Valaki Istennel együtt jár, érzékszervei úgy élesednek, hogy előre megérzi, "erre ne közeledj, mert megégeted a kezéd". A Sátán hatalma alá születünk s ez alól kell Jézus örök királyságába által jutnunk. Ezáltal oly életbe jutunk bele, melyben folyton élesednek érzékszerveink annak megállapítására, hogy valami Istentől van-e, vagy a Sátántól? Sőt erre külön ajándékot is kap az ember: "Próbáljátok meg a szellemeket, vajon Istentől vannak-e?" S ha az ember egy társaságba lép, azonnal megcsapja vagy az élet, vagy a halál illata. Aki nek érzékszervei a világ érzékszerveivel azonosak, azok Jung Stillinget visszautasítják, akiknek érzékszervei pedig ki vannak finomítva a szellemi dolgok iránt azok megérzik, hogy ez az írás Istentől való lehet csak, mert a szentség árad belőle. Mennél szentebb életű valaki, annál jobban érzi, hogy a betegség tisztátalan hatalom és annál jobban gyötri a testi fájdalmat, hanem az, hogy a Sátán kezébe van adva és annál jobban próbál menekülni a Sátán kezéből, kivéve, ha oly kijelentést kap, mint Pál: "elég néked az én kegyelemem". Skévás pap esetéhez hasonló /Csel.19./ amikor egyesek u.n. ráimádkozással próbálnak gyógyítani. Az a nagy "Gesundbeterei", ami volt pár év előtt, igen sok lelkit, emberit tisztátalant

hordott magán. Ahhoz, hogy valaki a betegség hatalmával fel merje venni a harcot az kell, hogy megszentelt életet éljen és Isten kiküldött harcosa legyen. Tehát nem mindenki imádkozhat rá a betegre hogy meggyógyuljon, különben a tisztátalan szellemeket magára ingerli és az eredmény nemcsak felstülés, hanem lelki romlás is.

Miért mondta az angyal: "Mentsd meg a te életedet? Miköze volt ehhez annak, hogy "hátra ne tekints"? És a hegyre Küldte Lót. A hegyvidék mindig vadabb, a síkság a művelődésnek, kulturának a világa. A hegy vad, elhagyatott, a természet romboló erőinek, a pusztulásnak a helye. Szép a hegyvidék, de telve, veszéllyel, vadséggel. A kultur ember fél a vadtól. A két angyal azt mondta: "Meneküljetek a hegyre". Mögöttük Sodoma gazdagsága, biztonságot nyújtó falai, kényelme, szépsége, megzokottsága. "Mentsd meg magad"..ebben az van, hogy az embernek kívánnia kell, hogy Isten megmentse. Isten senkit sem ment meg akarata ellenére. Lót feleségében hiányzott az akarás arra, hogy megmeneküljön. Ha valaki egy öszeszajjvetelen van és lelke telve van a világ utáni vágygal és a pap azt kérdi: hiszel az Ur Jézusban? és ő szóban vagy kézfelemeléssel azt feleli: igen, de szívében ott a vágy a világ felé, akkor megkeményíti a szívét. Ahhoz, hogy az ember megmeneküljön egy belső átalakulásnak kell végbe mennie. A szótéria görög szó nemcsak a külső megmenekülést jelent. Belül egészségessé kell lenni. Mindent, ami hamis, ami ál, tettetett, ami önmagában gyönyörködő hazug, ami e világ nagyságához köti az embert, ki kell a szívből hajítani. Mentsd meg magad azt jelent: légy belül egészségessé, éppé, őszintévé és egész lényeddel kapaszkodjál bele a szabadító Istenbe. Hogy mikor lesz az ember éppé és akarata őszintévé, az nem oly dolog, amit az illető vagy a prédikátor intézhet. Ugyanez áll a gyógyulásra is. Ahhoz, hogy az ember meggyógyuljon az szükséges, hogy a betegség elvégezze munkáját az illetőben, mert Isten sokszor betegség által teszi a szív talaját alkalmassá arra, hogy benne az Ige kikel-

jen és növekedésnek induljon. Vannak gyógyulások
 pl. Eszékiás gyógyulása affigével, amelyek a beteg
 kérdésre vannak. Ráimádkozással gyógyítva sokszor
 ártunk a betegnek és nem használunk.
 Lót azt mondja, aki kegyelmet talált, az tovább-
 ra is kegyelmet fog kapni. Tehát ismerte a kegyel-
 met. Azonban a város falában látta biztonságot,
 éppúgy, mint Kain. Az emberek közösségtől nyuj-
 tott biztonságban reménykedett még akkor is, ha
 ezek az emberek gonoszak. A város falai közt bis-
 tonságban érzi magát és nem gondol arra, hogy es-
 a biztonság egyik napról a másikra elreptülhet,
 mint ahogy Chilában láttuk Lót azt hiszi, hogy az
 emberek nyújtotta biztonság megnyugtatóbb, mint
 az, amit Isten ad a hegyek közt. Isten szárnyai
 alatt nem érzi azt a biztonságot, mint az emberi
 emberi civilizáció falai közt. Manapság is, ha va-
 laki az Isten angyalaira bizza az életét úgy félt-
 jük, mint a tüstől. Mert az emberi civilizáció ut-
 ja ki van próbálva, de az Istenbe vetett hit újra
 nincs kipróbálva. Az emberek kapkodnak a civili-
 záció termékei után, de nem Isten segítsége után.
 Isten ebbe a hitetlenségbe bele akar nyulni és
 oda elvezetni, hogy az égiekkel jussunk kapcsolat-
 ba és jobban bizzunk Istenben, mint a civilizáci-
 óban. Ne Csodár/kicsiny/ falai közt keressünk bis-
 tonságot, hanem Isten keze alatt. Mikor Lót Csodár
 falait választotta, tulajdonképpen Isten kegyel-
 mét cserélte fel vele és nemsokára tovább kellett
 menekülnie, kimenni a vadonba, ahol csak Isten
 volt oltalmazója. Isten azt akarja, hogy nálunk
 Magyarországon is végre oly emberek legyenek, akik
 ben egyszerű hit van csak és akik által Isten
 csodálatos gyógyításokat is vihet véghez, mint
 annakidején Ciprian Vignes által. /Gyógyításait
 a Szerv Anna által fordított "Egyedül Istennel"
 című könyvben olvashatjuk. / Magyarországon Isten
 nagy képmutatást akar legyőzni, nagy hitetlenség-
 get, amikor szemlünkre veti, hogy az orvosokban bi-
 zunk, de Őbenne nem. El kell oda jutnunk, hogy
 bele avatkozzunk abba a szellemi harcba, amely a

tiszta és tisztátalan szellemek közt folyik az emberéért. Blauhart is belejutott egy ilyen harcba, noha nem akarta és ezzel az egész egyházzal jutott ellentétbe. Tehát Csoór vagy a vadon. Elyen nagy Isten kegyelme, mikor egy alacsonyabb uton nyújt segítséget és nem pusztítja el a várost, melybe Lót kíváncsított. És a város, Csoór a hegy lábánál feküdt és az űrlő láva, az égből hulló Szarvátok Lótot eltemette volna tehát szétne kell, nehogy utközből érje a vészedelem. Lót felesége mégis vészedelembe jutott. Hátra tekintett és sóbálványá változott. Vannak olyanok, akik a földi jólétet kívánják. Vigyázzunk, mert az utolsó pillanatban fogunk mindent elveszíteni, mint Lót felesége. Hagyon vigyázzunk hogy szívünk mivel van tele.

Abrahám kiment arra a helyre, ahol elvált az anyagtól és széjjelteltekintve látta a rettentő pusztulást. Még nem tudta Lót éle, vagy elpusztult? Pedig Isten kegyelme Abrahámért mentette meg Lótot és családját. Látjuk tehát mit jelent a hívő imádsága. Isten azt akarja, hogy belevegyünk magunkat abba a harcba, amely a szellemek közt folyik, hogy imádkozásunk győzedelmes legyen. Szabadá kell magunkat tenünk mindenféle hittől az emberi civilizációban. Lótot minden gyávasága, hitlensége ellenére megsebabította Abrahám imádsága.

Lót két leányában kétségbeesés és hitlenség volt. Volt ut, hogy férjét kapjanak, ott kellett volna hagyniok Sodomát és hittel megtérni a civilizációból a vadonba, Istenhez és találta volna maguknak egyszeri embert. De Lót és két leánya szeggyelt visszamenni Abrahámhoz. Amikor Abrahám Izsákra vonatkozólag hasonló helyzetben lesz és fiát kell kiházasítania, tudni fogja, hogy vannak istenfélő emberek ott, Damaskusson túl, Hárónban. Ott élnek az ő földjei is, onnan fog kapni hívő feleséget Izsáknak. De Lót egész élete alatt nem ezeket az üzeneteket épolta. Nem tudták a megsegélyemlést vállalni, mert visszatérni Abrahám-

hoz azt jelentette volna, hogy meg kell szegyenül-
niük. Készel voltak Ábrahámmal, de mégis egyedül.
Mindenki eljut a kétségbeesésbe, aki nem tud meg-
alázkodni. A lányok bűnös emberi uthoz folymadnak,
mert az egészséges utat megvetik. A civilizációj
ember a civilizálatlanhoz nem alázkodhatik le.
A nagyobbik lény vezette félre a kisebbiket is.
Moáb az atyától. Lót idősebb lánya azt a nevet ad-
ta a gyermeknek, hogy az atyánktól van, tehát jó
helyről való. Benammi népemnek fia, az én népemből
való. A két lény megtért a civilizáció nagy álmá-
ból és visszatértek a családi élet szűk körébe.
Menkvésüket látták abban, hogy Utódaik saját né-
pükből valók. Nekik a család kell mer, nem a nagy-
város, nem a tömeg, nem a sokaság. "Az apánktól,
a mi népünkől várjuk az áldást", de nem Istentől
várják. Jobb, mint a civilizáció reményeége, de
az Istenben való teljes hittől távol tartották
magukat. Azok, akik magasabb fokra járhattak volna,
leszállnak egy alacsonyabb fokra. Nem akarnak a
világgal együtt járni, de nem tudnak Istenhez fel-
emelkedni sem. Ebben az állapotban van a kegyesek
legnagyobb része. Ennek a gyümölcse az, hogy Moáb
és Ammon a legvadabb és leggonoszabb ellenségeivé
lesznek Isten népének. Utunk tehát, ha nem egész
szívvel állunk Isten mellé, mélyebbre visz, mint
a természeti vad népek utja. A családtól várjuk
az áldást és attól, smi emberi, ami saját lelkünk-
ből telik ki és ettől mindig az átok származhatik
csak. Ha valaki az istenit az emberivel cseréli
fel, attól átok születik. Így lett Moáb és Ammon
az átok népévé. Ábrahám sátrában istenfélő élet
várt volna rájuk, világ szerint alacsonyabb élet-
módban ugyan, de Isten angyalai közelségében.
Ez Lót története. Ebből az következik, hogy mene-
küljünk ki az emberi civilizáció sátáni, gonoss
szelleméből. Nem bűn a civilizáció áldásaiban való
részesedés, de Sodoma falai közt való lakozás Isten
megvetése és ez bűn. Nan isteni és sátáni civi-
lizáció is, de azt lassan félretolta az őrdögi civi-
lizáció, mely Isten helyébe az embert állította.

Es az Isten helyébe lépő emberi /Noáb, Benammi / volt az, ami a Sátáni kezébe adta át a civilizációt. A humanizmus nem más, mint Isten helyébe az ember állítása. Nem úgy tett, mint alkuin Nagy Károly idejében, hanem az embert tette Isten helyébe. De az ember gyenge, tehetetlen, ezért át kell adja a vezetést a Sátánnak. Ezt a pogánysághoz való visszatérést nevezte a világ reneszanszának. A humanizmus és a reneszansz nem volt más, mint az isteni civilizáció kicserélése sátáni civilizációval. A középkori világosságot felváltotta a sötétség, tehát éppen fordítva történt, mint ahogy a történelemben tanítják.

Gézárban, L.M. 20:1-18.

Ábrahám elköltözött Hebronból még délebbre, Beérseba kénykére, mely a filiszteus városokkal volt határos. Filiszteusok már akkor is voltak. Ezek krétai eredetű nép voltak, tehát nyugatról hajón költöztek be és foglalták el Palesztina déli partvidékeit. Általában a görög és görög fajú népek szívesen foglalták el a partvidékeket. Tehát a népfaj nyugatról költözött be és jafetita volt. Gézár város volt. Gáza, Askelon szintén városok voltak. Minden egyes városnak külön királya volt. Minden város külön államot képezett. Amikor az egyes városállamokat összefoglalták egy nagy birodalomban, az már a világbirodalmak kiépülését jelentette. És már istentelenséggel járt együtt, mert Isten akarata az volt, hogy az emberiség apró állami közösségekben éljen, melyek egymás jogait tiszteletben tartják. Nagy birodalmak léte sítése Isten akarata nem Abimélek-atyám a király. Minden filiszteus uralkodót Améleknek hívtak, mint ahogy Egyiptom minden uralkodója Faraó volt. Iméltődik az egyiptomi történet. Ábrahámnak Sátánnak általános megegyezése volt, hogy mindenkit úgy szerepelnek, hogy Sára a huga Ábrahámnak, mert vad, ismeretlen népek közt fordulnak meg, amelyek bizonyos törvényeket tiszteletben

tartanak, a férjtől a feleséget nem vessik el, de azt megteszik, hogy a férjet megölik, ha a feleség megdöbben nekik. Mivel Abimélek azt hitte, hogy Sára még szabad, elvitette, de Isten őriske Sárát és megakadályozta, hogy baja legyen. Abimélek magát értatlannak tekintti, de ez csak félig volt igaz, mert a szándék megszületett, csak abban volt igaz, hogy nem érintette és nem tudta, hogy Sára annak a felesége. Érdekes Isten és Abimélek viszonya. Hissen voltak külön filiszteus istenek, mint pl. Dágon, mégis tudnak oly Istenről is, aki a zsidóknak is istene és erről úgy beszélnek, mint "Az Isten." Tehát még keveredett az egy Isten tudat a több-isten tudattal. Nem igaz az, hogy a több-isten tudatból származott az egy Isten tudat, hanem fordítva. Helységek szerint másként magyarázták ugyanast az Istent a lassanként elfelejtődött, hogy egy Istenről van szó és más-más istent ünnepeltek. A bálványkép számított és nem a valóság, amely mögötte van. A babona és a papi érdek hosta létre, mert a papok érdeklődésben állt, hatalmasabbnak feltüntetni a saját istenüket, mint a szomszéd város istenét.

Isten úgy beszél Abimélekhez, mint aki szabályozza azt, hogy az ember egy bűnt elkövessen-e vagy sem. Isten benyúlt Abimélek életébe és megakadályozta, hogy vétkezzen Sárával. Ebből az következik, hogy ha mi több teret engedünk Istennek eszünkkel, hogy Isten Igéjével foglalkozunk, imádkozunk Istenhez, akaratunkkal határozottan Isten mellett állunk, Isten megnyerjük arra, hogy lelkünket távol tartsa a parászságtól és más bűnöktől. Mikor fiatalok és idősebbek panaszkodnak, hogy nem tudnak ellenállni a parászna kívánságoknak, ennek oka az, hogy túlságosan sokat foglalkoznak parászna képpekkel és keveset Istennel. Ha fordítva volna, Isten távol tartaná tőlük a kísértést. Tehát nem igaz, hogy az embernek okvetlenül vétkeznie kell. Azért vétkezünk, mert kívánjuk a bűnt és alkalmat keresünk arra, hogy vétkezünk.

Olyan helyekre járunk, olyan könyveket újságot olvasunk, olyan filmeket nézünk meg, melyek tisztá-
 talanok, Szebben gyönyörködünk és a végén előállunk
 assal, hogy Isten teremtett így és nem tudunk ellen-
 állni, hogy ne vétkezzünk. Pedig ez hazugság, mert
 az ember keresi az alkalmat, hogy ilyen kísértéssel
 legyenek. A házasságon belül is lehet paráználkod-
 ni. De Isten kiment a kísértésből, ha őssintén kér-
 jük tőle. Isten sokkal jobban belenyúl az emberi
 életbe, mint sokan gondolják. Látjuk, hogy az Isten-
 től távol levő pogány fejedelmek Isten távoltartja
 a bűntől, beszélget vele. Tehát Isten a világban
 levőkkel is beszél. Isten minden embert szeret és
 minden ember gondoskodása tárgyát képezi. Az un, k
 hívőknek semmi okuk sincs hogy a világ felé emel-
 jék magukat és úgy tekintsék, mintha mindenben ki-
 vételesettek és a világ felett levők volnának. Sőt
 Isten az ő bűneiket szigorubban veszi és keményeb-
 ben vonja őket felelősségre, mint a világ embereit.
 Mégis van valami különbség Ábrahám és Abimólek
 között.

Ábrahámról azt olvassuk, hogy próféta. A próféta
 jellemvonása, hogy "imádkozik teáérted", tehát
 Istenhez közelebb áll és közelebb jár. Isten dolgait
 tisztábban és világosabban látja, mint más ember.
 Isten a próféta imádságát jobban meghallgatja,
 mint másokét, mert az jobban odaadja magát Isten
 szolgálatára. Tehát a különbség abban van, hogy
 Isten a prófétára többet vis, mint a világban le-
 vőkre. S ha az Istentől kapott talentumot hűséges-
 sen kezeli, akkor Istennél kiváltságos jogokban rés-
 zesül. Nem minden hívő, hanem a próféta, nem minden
 tagja a gyülekezetnek, hanem a tanító. Nem a hely-
 set tesz bennünket különbekké, hanem a hűséges szol-
 gálat. És egyszer, a jutalom-osztáskor azt fogják
 megnézni, ki milyen hűséggel szolgált és nem azt,
 hogy abban az utcában tanított-e az Ur Jézus, amely-
 ben lakott. Mert eljön egy nap, amikor sokan azt
 mondják majd: "Urak, én is a Nap-utcai gyülekezet-
 ben jártam, tagja voltam ennek vagy annak a kü-
 ségnek, itt is urvassorát vettem, stb". Ennek sem-
 mi

mi haszna nem lesz. De ha valaki hűséges volt, annak Isten egyszer azt fogja mondani: "Jól vagyon jó és hű szolgám, menj be a te Uradnak örökébe". Ábrahámmal éber állapotában beszélt Isten, Abimélekkel csak álomban. Csak kivéltésges hivaival beszél szentől szembe. A világgal inkább álomban szól, álomban az ember érzékszervei le vannak fojtva, az ember akarata nem működik. Elfogulatlanul hallgatja a szavakat, nézi a történetet maga körül. Ahhoz, hogy valakivel nappal beszéljen az kell, hogy az illető akarata Isten akaratának alá legyen rendelve. Ezért igen fontos, hogy engedelmesek vagyunk-e Isten iránt. Mert aki engedelmes, sokkal nagyobb dolgokat ér meg, mint aki nem engedelmes. Vannak pillanatnyi engedelmisségek és az emberek általában csak azt szokták tekintésbe venni. De vannak folyamatosan elkövetett engedelmisségek is. Pl. bizonyos túrsaság, amelyhez tartoznak bizonyos hamis nézetek, melyekhez ragaszkodnak, bizonyos bűnös arányok, összeköttetések, bizonyos erkölcsök, pletykák, amelyekben benne él az ember és nem veszi észre, hogy engedetlenségben él és ezek veszedelmesebbek, mint a pillanatnyi engedetlenségek. Az ilyen megsokosított dolgokat ki kell vetni életünkéből. Akkor szentelődik meg az ember és kezdődik új élettapasztalat élete folyásában.

Ábrahámmal beszélve nem mond ilyen fenyegetést: "Halállal halasz meg. Tehát a világgal más hangon beszél, mint övével. Halállal fenyegeti meg, mert Abimélek állandó engedetlenségben él Istennel. Abimélek aláhívatta szolgálóit, vagyis a minisztereket és mindent elmondott nekik. Ábrahámnak szemrehányást tett, mely miniszterek által tették látványlag jogos volt, de Abimélek is olyan dolgot cselekedett, amit nem szabad. Elragadta az országába költözött családjából a nőt. De erről mélyen hallgat, csak az Ábrahám vétkeit adja elő. Ábrahám félve járt e helyeken. Nagy áldozat volt részéről Ur városa helyett itt járni, e vad népek közt, ahol istenfőlelem nem volt. Ezt meg-

mondta Abiméleknek is. A király teljes elégtételt ad Sárának. A régieknél, ha valaki egy nőt a szerjedelmére használt és azután kilökte házából, az a nő legdurvább meggyalázása volt. Ha pedig egy nővel szemben tévedésből elkövetett valmit és utána megtisztelte ajándékkal, az a nő igazolása volt. Ezt teszi a király Sárával. Isten ezután levesszi az asszonyokról a büntetést. Akkor ezután világ volt; mert féjt az, ha nem születtek gyermekek. Ma inkább azon örülnének, hogy Isten bezárja a nő méhét.

Különbség van a farao és Abimélek eljárása közt. A farao is megajándékozta Abrahámot, de ajtót mutatott neki. Abimélek pedig azt mondja: itt az ország tárvá előttetek. Nagy súlyt helyezett arra, hogy Abrahámmal jó viszonyban legyen.

Abrahám szövetsége Abimélekkel. I.M.21:22-34.

Ma, ha valakiről tudják, hogy istenfélő kilöki a hivatalából és szívesen löknék ki, ha lehetne, valamelyik szputnyikból valamelyik bolygóra, hogy ne legyen itt. Akkor pedig Abimélek király hadügyminiszterével együtt Abrahámhoz megy és azt mondja: mivel Isten veled van, országomnak érdeke, hogy jóba légy velünk. Sőt azt kívánja, hogy utódaira is terjedjen ki e jóviszony; mert egy istenfélő nép árnyékában élni menedék. Látjuk, micsoda csodálatos fejlődésen ment át az emberiség. A "haladás" abban áll, hogy megvetik és lenéznek Istent, hiszen mi "haladó emberek" vagyunk jelszóval.

Abrahám megdorgálta Abiméleket a kutért. Kut alatt vízmedenoót kell érteni, amelyben a nagy esőzések alkalmával összegyűjtik a vizet. Rend szerint a föld alatt voltak, sokszor egész termek egymás mellett, melyeket vízzel töltöttek meg. Mindenki épített ilyen kutat magának, hogy ha jön a száraz idő, legyen víze. Így tett Abrahám is, de a filiszteusok, akik többen voltak, elvették. Abimélek kijelentette, hogy nem tudja,

ki mivelte ezt a dolgot. Általában így szoktak ten-
ni. Ha valaki egy országgal szemben merényletet követ el
és kijelenti, hogy: nem tudtam róla, az illetőnek
ezt megbocsátják. Esután Ábrahám megajándékozta
Abimélek és mivel nem bízik egészen Abimélek diplo-
máciai őszinteségében, ezért hát állat külön aján-
dózkodásával dokumentálja, hogy a kut az övé. E
kut mellett esküt tettek egymásnak, ezért lett Be-
érseba a kut neve. Beér-kut, seba-eskü. Beérseba-
eskü kutja.

Es a történet megmutatja nekünk, hogy becsültek
meg akkor egy prófétát. Hogy becsüljük meg ma a
prófétákat és tanítókat? Az istentelen világi feje-
delem külön látogatást tesz a prófétáknál. Tényleg
"haladunk a világban, mindig távolabb és távolabb
Istentől. Ábrahám jól érezte magát a Filiszteusok
földjén és ezért sok ideig maradt ott.

Issák születése. /I.M. 21:1-13./

"Az Ur meglátogatta Sárát" vagyis megfogamzott a
gyermek "és akképpen cselekedék az Ur Sárával, ami-
képpen szólt vala". Tehát jelzi az Irás a kezdé-
tet és a véget. Az Urnak ez a tette szövetségkötés.
Szövetséget kötött Ábrahámmal és Sárával, hogy
gyermekük születik és ezt a szövetséget megőrizte.
A szövetséghez hozzátartozik az időpont is. Azt
is betartotta az Ur. Isten parancsára kellett Issák-
nak nevezni a gyereket. Sára nevetett, de leta-
gatta. Isten büntetésből nevetésnek neveztetette a
gyereket, aki születik. Emberi részről a szövet-
séghez tartozik az engedelmesség. Ahogy Isten, úgy
Ábrahám is megtartotta a szövetséget. A körülmé-
lést is Isten parancsolta és Ábrahám ennek is en-
gedelmelkedett.

E kis szakasz igen jelentős része a Szentírásnak,
mert a Bibliát testamentumnak, szövetségnek is ne-
vezik. Es azt jelenti, hogy a Biblia legfontosabb
tárgyai közé tartozik a szövetség Isten és az ember
között. Nekünk mindannyiunknak szövetségre kell
lépnünk Istennel. A megtérés nem más, mint szövet-
ségre lépés Istennel. Es kétoldalú.

Ime az Ur megtartotta amit ígért, az embernek is meg kell tartania, amit Isten parancsolt. Nevetéses volt, hogy a gyermek az Izsák nevet kapja. De Ábrahám ezt a büntetést magára vette és Sára szinte örült, hogy a fiu a vidámság nevével viselte. Nemcsak a bűnre emlékeztette őket, hanem az örömeire is, amely annyi évtized várakozását koronázza: az isteni ígéret megvalósulására. A szövetség Isten és ember közt általában vigaszt jelent. Ami a szövetségből születik, az öröm, kacagás. Tehát nem kell idegenkednünk attól, hogy Istennel szövetséget kössünk. A szövetség önkötelezés. Ha pedig valaki magát lakötelezi, nem szabad többé. Ezért az ígértetésben háttérbe szorul, nem sokat beszélnek róla. Mert nem szívesen kötik le magukat az emberek Istennek. Iaza viszonyt akarnak inkább, melyben az ember elfogadja az áldásokat, de nem köti le magát semmire se. Sőt dognákat találunk ki, hogy az Isten egyoldalúan köti le magát s aki megtért már birokában is van az üdvösségnek, az örök bűnbocsánatnak. Kitaláltak oly viszonyt, mely csak az Istent kötelezi, az embert nem. De itt látjuk, hogy a szerződésnek két oldala van. Ábrahámnak terhet jelentett a különös név viselése és a körülmetélés, mely egész életre szóló elkötelezés arra, hogy az ember elvágja magát a földi túltengő vágyakról és önmegtartóztató életet él. Az Istennel kötött szerződésben a körülmetélés gondolata, hogy t.i. Istennek odaszentelem magam és Isten nélkül semmit sem érintek, ez terhet jelent az embernek, körülköri elvágni magát a világtól. Ezért nem foglal el sok helyet sem az ígértetésben, sem a keresztyén életben. De, mint ahogy Sára és Ábrahám is utóbb belátták, hogy a nevetés bearanyozza az életet, ugy mindazok, akik oda tudják magukat adni Istennek ezen a földön, mindazok életébe e szerződéssel együtt bevonul valami oly öröm, melyet nem immer a világ, csak azok, akik ezt az önfegyelmet magukban megvalósítják. E szerződést úgy köti az ember, hogy odaadja magát

Istennek és akkor Isten ígéretei is valóssá válnak reá nézve. Isten ígéreteit nem lehet egyoldaluan igénybe venni. Az embernek oda kell állnia Isten elé és azt mondani: "Uram, én edádom magamat Neked!" E szerződést jó sokszor megismételni. Többekről olvassuk, hogy magukat Istennek eljegyezték/Oberlin lelkész, Jung Stilling - Megbocsátott bűnből szállt fel a' osodálatos illat, mely az embert megkapja e helyen. Isten megvalósítja ígétét. Ábrahám engedelmeskedik Istennek. Ime a szerződés a földi ember és Isten közt. A kilenc hónap elején mondta Sára: "Aki csak hallja, nevet rajta". Ha összehasonlítjuk Erzsébettel, Keresztelő-János anyjával, azt látjuk, hogy Erzsébet elrejtősködött arra az időre, míg kihordta Keresztelő Jánost. Sára pedig mint egy fedelelnő - mert neve azt jelenti kiállt és nem bujt el, büszke volt arra, hogy gyermeke lesz. Erzsébet lényében volt valami szerény, elhuzódó, Kettejük viselkedése az eredményben is különbözik: félrehozódó, szelíd Erzsébet fia Isten mennybemenő prófétája lett. Issák pedig félrehozódó lett, egész életében nem sok vizet zavart. Issák a szelíd öröm kifejezése.

A gyermek elválasztása abban az időben később történt, Issák már kis legényke volt. Ezt a napot Ábrahám örömnéppé rendeste. Elképzelhető, mily büszkeséggel nézett Sára Hégárra. Ez bánította Hégárt. Mint ahogy korábban Hágár viselkedése bánította Sárát. Hágár fia, Izmael már nagyobb volt, észrevette anyján a haragot és anyja mellé állva, csufolta a kis Issákot. Ezt meg Sára vette észre és ott volt a civakodás a két asszony közt. Sára azt követeli Ábrahámtól, tesse el a hástól Hégárt és gyermekét, mert nem akar tűrni senkit, aki az ő és gyermeke méltóságát sérti. De a gondolat, hogy Hégárt elküsse, nem akart Ábrahám szívében helyet foglalni. Részint mert Ábrahám lovas-gias férfi volt, részint mert szerette Izmaelt és gondoskodni akart róla. Szerette Hégárt is, akitől fia született és nem akart belenenni

ilyen kegyetlen eljárásba. Sára pedig nem akarta
tűrni, hogy gyermekére valaki kancsal szemmel néz-
zen. Ekkor történt, hogy Isten jelt ad: "ne legyen
a gondolat idáig, hadd menjen ki Hágár a pusztá-
ba én gondoskodni fogok róla, mert az ő gyermeke
a te gyermeked és érte fogom megáldani Ismaelt".
"Néppé tesszen". Mit jelent ez? Az emberek, ahogy e
világra születnek sokszor elkallóznak, még akkor
is, ha kisebb csoportokban éltek egyideig. Bele-
olvadnak más népekbe, közösségekbe. Nem lesz ne-
vük, nem lesz történetük, más népek alkotórészei-
vé szivódnak fel. Ezzel szemben vannak emberek,
akik a maguk bélyegét nyomják azokra, akik tőlük
származnak, sőt azokra is, akik a tőlük származó
nemzetbe beolvadnak és így egy népet alkotnak. E-
zeknek az összetartozása egy bizonyos csoportot
fejez ki, amelyet a Szentírás úgy nevez, hogy nép.
A nép nem olyanokból áll, akik rokonok egymással
és egy ősötől származtak le, hanem oly népcsoport,
melyben az alapító bélyegét rányomta a tőle szüle-
tőkre és amelyekbe beolvasztanak más embereket és
saját bélyegüket nyomják rájuk. Pl. a sváb Herczeg
Terencből lett az egyik legnagyobb magyar író.

Hágár és Ismael elűzetése. /I.M.21:14-21-/

Ábrahám kenyéret és egy tömlő vizet adott át Há-
gárnak és elbocsátotta őt és a gyermek Ismaelt.
Az akkori kenyér otthon sült, tartalmaz kegyér
volt, sokkal táplálóbb, mint a mostani pékkenyér.
Beérseba Hebrontól délre fekszik, tehát sok-sok
kilométert vándorolt Hágár. Utköszben inniok kellett
és a víz elfogyott. Hágár kétségbe esett és letet-
te a gyermeket egy pusztai bokor alá, mely éppen
csak árnyékot vet. Ómaga pedig jó messzire ment
tőle, mert nem volt szíve látni, hogy fog a fia
szomjan halni. Jellemző, hogy az Isten nélkül élő
ember akkor, amikor ily nagy nyomorúságba jut el-
veszti a reménységét, kétségbeesik és nem tud mást,
mint lemondani és sirni. Ez mutatja, hogy Hágár

nem tért meg Istenhez, de ebből nem következik, hogy Isten őt elfelejtette volna, Isten ebben a kétségbeesett állapotban is hozzá hajol és segít rajta. A gyermek szavát hallotta meg Isten, mert Ábrahám gyermeke volt. Milyen hü az Isten! Mikor tovább mentek, Isten új forrást nyitott és gondoskodott róluk. Sokszor tűnik úgy, mintha Isten elszárhóznék, de a kellő pillanatban a forrás megnyílik.

Párén a Sinai félszigeten van. Itt lakott Ismael. Hágér egyiptomi származású volt és est nem felejtette el soha. Mának egyiptomi lányt szerzett és elhosta. Egyiptom dicsőségének, gazdagságának, örömeinek minden kínosát. De Egyiptom nem tudott adni Istenbe vetett hitet. Minden áldás Istentől jön és Isten nélkül elveszünk. Az embernek állandóan kiáltani kell Istenhez, hogy Isten el ne ejtessen bennünket, az ő szent Kezéből, mert ha elejt, nem segít rajtunk senki sem.

Isten megígérte Ábrahámnak, hogy Hágér fiát is néppé teszi. Ismael tehát olyan emberfajta, akinek hivatása lesz e világban. Isten nem engedi elkallólni. Az 1000 éves uralkodás alatt élni fognak azok a népek, amelyek az Antikrisztus' alatt a földön éltek és bizonyos hivatást kapnak. A visszatérő Jézus alattvalóivá válnak, de népi jellegüket megtartják. Tehát a nemzeti érzület nem bűnös dolog, mint ahogy kozmopokita pietista kereszténynek gondolják és lemosolyogják a nemzeti érzéshez ragaszkodókat, hanem Isten akarata. Mindenkinek azt a hivatást, amelybe Isten helyszte be kell tölteni és azokat az ajándékokat, amiket Isten rábízott használnia saját népe és más népek javára. Sőt az új ég és új földön is népek fognak lakni, akik bevisszik a király dicsőségét és gyógyulni fognak az életfája leveleitől és hódolatukat beküldik a szent városba, tehát odaszentelik magukat teljesen a nagy királynak és a maguk különleges népi életét kifejtik a nagy király dicsőségére. Tehát Ismael nem vész el a népek tengerében, hanem ki-

lón-képművészetű néppé lett melyre feladat vár a nagy világfejlődésben. Milyen nép származott Ismaeltól? Az arab nép központi alkotó része ismaelita, de a mai arab nép nagyobb réteget ölel fel, mint csak Ismael utódait. Milyen sorsa lesz Ismaelnek az 1000 éves birodalomban? Vidám, boldog sorsa lesz, mert a nagy király előtt meghódol' és részt vesz az 1000 éves uralom boldogságában. Azok a sebek, amelyekkel Ismael elindult, a történelem folyamán meggyógyulnak. A nyers, szeretetlen bánásmód elvadulást okozott Ismael lelkében, ezért lett ijásszá, katonává. A mohamedánok ajánlatot tesznek a kereszténynek felé, hogy egyesüljenek egymással az istentelenség ellen. A történelem folyamán tehát az igazságtalanságok lassanként gyógyulnak. Az 1000 éves uralkodás alatt gyorsabban megy végbe a gyógyulás, de nem fejeződik be, mert az új ég és új földön is élnek még a népek szívében keserűségek, melyek gyógyulásra várnak. Isten nem csak az egyházzal törődik, hanem a világgal is és úgy vezeti az emberi történelmet, hogy az emberi lelkek meggyógyuljanak akkor is, ha nem tértek meg.

Izsák feláldozása. /I.M. 22.1-24./

Ez a fejezet a Bibliának legkeveset ismert fejezete közé tartozik. Míg számunkra a legmélyebb, legtöb-
bet jelentő fejezetek közé tartozik, addig a hitetlenek és a Biblia kijelentésiben kételkedők számára a műbotránkozás tárgya. Azt mondják, kegyetlen Isten az, aki az apától azt kívánja, hogy a fiát áldozza meg neki. Szerintük az ősi emberáldozat nyomait találjuk itt, amely a vad népeknél volt szokásban. A Bibliának oszkevényes részeként tekintik a fejezetet, mely a régi, vad korszakot tükrözi vissza. Ha Ábrahám életét egészen magunk elé állítjuk, azt kell mondanunk, hogy engedelmessége itt a csúcspontot éri el: Isten azért hívta ki Ur városából, hogy új hazát ad neki, mely az övé lesz. Ur városán lakott város volt Babiloni At-

hénként szerepelt, az irodalom, műveltség központja volt. Ott tehát lehetetlen volt új országot alapítani, ki kellett jönnie oly helyre, amely ha nem is úres, de üressé lesz. Oly népek közé vezetete, amelyek akkor még nem érték meg az ítéletre, de a roslás utján oly gyorsan haladtak, hogy számáraik szólni lehett azsal, hogy isteni ítélet el fogja pusztítani őket. A föld megürül és a kész városokat elfoglalhatja Ábrahám népe. Éppugy mint ahogy a magyarok is kész városokat találtak itt, amelyekbe beköltöztek. Így a hőbereket is később kész városok várták, amikor József vezetése alatt Kanaán földre költöztek. Isten ezt előre látva hívta ki Ábrahámot, aki először Háránba jutott, majd mikor Tharé meghalt, leköltözött Kanaán földre. Ahhoz azonban, hogy Ábrahám családja elfoglalja azt a földet az is kellett, hogy családja legyen. De legtovább késett a megígért fiu születése. Tudjuk, mennyi próbán ment át addig, míg valóra vált Izsák születése. Hányszor ígérte meg Isten neki, hogy mint az ég csillagai, olyan nagy lesz utódsi száma, de ebből az óriási tömegből egyetlen utód sem jelentkezett. Végre 99 éves korában Isten megjelent és azt mondta: egy éven belül Sárának fia lesz. Ez a jövendülés teljesült, Izsák megszületett. A különös nevet kellett viselnie: Izsák-nevetés. Minden elkészült arra, hogy végre annyi mellékut, családás, várakozás után Ábrahám ivadéka kiteljesedjék és a szaporodás utján meginduljon. Izsák közben nagyobb fiu lett és ekkor egyszerre Isten szava felhangzott és azt mondta: "Szedj arra a helyre, amelyet mutatok neked és öldsd fel fiadat". Isten e szava éles ellentétben állt a jövendölésekkel. Hiszen Isten azt ígérte, hogy arról a fiutól lesz származhatatlan Izrael népe. De egy percig sem habozott, hanem azonnal kész volt arra, hogy Isten megígérték kegyetlennek látzó parancsát teljesítse. Meg volt győződve amint azt a Biblia más helyébl tudjuk, hogy Isten még a halottak közül is visszahozhatja Izsákot. Most ez számára igen gyötrelmes nehéz próba, de Istenben kételkedni nem akart.

Engedelmeskedett v akon. Hite kifejlődésének ez a csúcspontja volt. S ha Isten a szidókhoz annyi észre-
szreden át hűséges volt, ennek okát Ábrahám hűsége-
ben kell keresnünk, aki Isten legképtelenebbnek lát-
tató kívánságát is teljesítette.

Mikor Ábrahám szívét ditaljárta a tör és szinte halálos sebbel hajlandó volt Izsákot feláldozni, a hit olyan fokát látjuk, amely szinte képtelennek tűnik előttünk. A názáreti Jézus Krisztus áldozatával szemben is értelmetlenül állnak azok az emberek, akik a történetet kritizálják és ugyanugy értelmetlenül állnak azokkal a szenvedésekkel szemben, amelyeket ma kell szenvednünk. Értelmetlenül állnak azért, mert nem ismerik a szenvedés igazi értelmét. Ugyanugy álltak Jób barátai a szenvedésekkel szemben s csak Jób vétkével tudták magyarázni, mert nem tudták elviselni a gondolatot, hogy a hívőnek magának kell a szenvedések ily mély-
ségébe kerülni és lesszállnia. Azok, akik felületesek vessik az életet és szeretetet alatt lágy megalkuvó és könnyen a felszínen átsikló légyságot értenek, azok állnak értetlenül ezzel a fejezettel szemben, de a Golgotha keresztjével szemben is. Ahogy Ábrahámot életében egyik csalódásnak a másikat éri, míg elérkezik élete legnagyobb csalódásához, melyet azonban nem akar elfogadni csalódásnak, mert nem akar Istenben kételkedni, éppugy áll előttünk az isteni áldozat, smint mindig mélyebb-
re hatolva a szenvedések mélységébe a Golgotha keresztjén láttatja velünk az egyszülött Fiút egyedül a rettentő sötétségben, nem találva meghallgatásra a kívánsága, hogy "muljék el tőlem e keserű pohár", hanem úgy kiáltson fel: "Én Istenem én Istenem miért hagytál el engemet?" Ábrahám életében ez a belső szenvedés előrevetett árnya annak a szenvedésnek, amely a mennyei Atya szívét hasítja át, mikor egyszülött Fiát odaadta a szenvedésre. Izsák megmenekült, mert az utolsó percben égi angyal jelent meg, de Jézusnak meg kellett halnia, hozzá nem jött el az angyal. Az isteni szeretetnek ez az utja sok alakban megjelent az Ó-szövetség-

ben, mielőtt Jézus a földre jött volna, de legelő-
többben itt áll előttünk. Nem a tény, az áldosat
ténye az, ami bennünket érdekel, hanem az a neve-
lés, amelyen Ábrahám keresztültant, amely időig el-
juttatta őt, mely az áldosatra est a lelkületét
kitermelte, beoltotta az emberiségbe, hogy akkor is
kitartsa Isten hűségében vetett hite mellett, ami-
kor minden elsötétedik, a lélek egyedül marad egé-
szén és sammi sem mutatja, hogy az Isten szeret.
Aki ez előtt az isteni út előtt a szívét besárta,
az soha meg sem is értette a Golgotha keresztjét.
Ahhoz, hogy valaki Istenhez igazán megtérjen, az
áldosó szeretetnek est az útját kell elfogadnia.
Csak aki kész esen az uton járni, csak az lesz egy
a Golgothán függő Jézussal, csak az fogja átélni
a halálközösség után az élet közösséget. Ábrahám
elkísérte Jézust a Golgotha szenvedéséig 2000 évvel
Jézus születése előtt, amikor Izsákot kész volt
megáldozni. Ez a történet igazi értelme.
Isten valamit beoltott az emberiségbe ezzel a tör-
ténettel, ami nélkül az emberiség soha meg nem ért-
heti Isten útját az emberrel. Az emberek ebben az
életben, ebben a világban akarnak boldogok lenni
és azt, hogy csak a testi halál után következnek az
igazi boldogság és öröm, azt befogadni nem képesek.
Isten szeretetét kicsinyes földi ajándékok adásá-
ban látják. Pedig a szeretet akkor boldog, ha meg-
tanult vérezni, a legdrágábbat odaadni. Pál arról
bessél, hogy betölti Jézus szenvedésének "marad-
ványát". Ez nem helyettesítő, hanem egyesítő áldo-
sat, olyan, mint a vérszerszódás volt az ósmagyarok
vezéreinél. Vagy amit Pál így fejez ki: "Szenvedé-
sek által teszi tökéletessé a megszenteltek".
Az I. Kéz. 22. e lelkéjén kívül vannak itt még érde-
kes részletek is. Pl. az, hogy az Isten nem mutatta
meg rögtön a helyet, ahol Izsák megáldoztatását ki-
vánta. Három napig kellett vándorolniuk, amíg elér-
téknek arra helyre, ahonnan megpillantotta Ábrahám
az Istentől kiválasztott helyet. Három napig nem
szólhatott és nem mondhatta meg senkinek sem, mi
úzi őt. Ez a három nap nemcsak képes ábrázolata an-
nak a három évnek, amit Jézus a bűnös emberek közt

a földön élt és annak a három napnak, amit a föld
gyomrában töltött, hanem ez a három nap fölt Áb-
rahám életében a próbának a kifejezése. Hirtelen
tettet az ember könnyebben végrehajt, mint olyat,
amit három napig kellett a szívében hordoznia, az-
sal a kísértéssel, hogy félre áll és nem teszi meg.
Harmadik nap, mikor felemelte szemét, látta meg
est a helyet, ahol nagyon érdekes találkozás ment
végbe, ahol Melkicidéekkel találkozott és ahol az
áldást kapta, ott volt a hely, ahol mindent oda
kellett adnia, Ábrahámnak ez a tette szentelte
meg est a helyet, a Mória hegyét, mely Jeruzsálem
keleti oldalán terült el Sion hegye felett. Ott
laktak a jebuseusok. Ennek a helynek éssak felé
a folytatása a Mória hegye, ennek folytatása volt
a későbbi Antónia erkőd, ahol Jézust megostorozták.
Ott, ahol később a véres áldozatot mutatták be,
ott épült az az oltár, melyet Ábrahám épített.
Az a hely lett később a templomi áldozat helye.
Megerzentelt hely, melyet egy szívből hozott igas
áldozat szentelt meg. Az a kos, amit Ábrahám á-
ldozott, csak egyszerű kos volt, de jelképe Isten
Báránynak, aki az ember helyébe oda állította a
maga áldozatát. Micsoda öröm volt Ábrahám számá-
ra, mikor Issák felszabadult és apja keblére bo-
rult; Micsoda találkozás volt az ősz apa és fia
közst. Mily megható és mélyen mély jelenetek
csoportosulnak e történetben. Ilyenek az egész
Bibliában keveset találunk.

Azok után, akik itt történtek, Ábrahám kellemes
hirt hallott az északi rokonokról, akik Urból
szintén elköltöztek, de megálltak Háránban.
Nékhórnak, Ábrahám testvérének gyermeke felesége,
Milha gyermekeket szült és Ábrahám örült, hogy
a család nagyobbodik. A család iránti szeretet
szívében maradt, ha el is költözött messze, mint
ahogy a keresztyén embernek sem kell megvetnie
a rokoni kapcsolatokat. Azért is örvendetes volt
e hír, mert Issáknak nem kellett feleséget venni
Kánaán földjéről, ahogyan Éssznak, sem Egyiptom-
ból, ahoman Issael házasodott, hanem Háránból

hozathatott feleséget, akit Issák nem is látott, hanem Isten jelölt ki, mutatván annak az utját, hogy hogyan kell keresztény embernek házasságot kötni. Ábrahám élete végén beragyogta az a meleg családi fény. Most már nem következik több áldozat, örülhetett annak, hogy Isten ígértét teljesítette. Ebben a békességben halt meg Sára és Ábrahám.

En a fejezet azt mutatta, hogy Istennek be kellett oltania az emberiségbe azt a lélekmenetet, mellyel a szenvedést magába bocsátja, mert a szenvedések képesek az embert alkalmassá tenni arra, hogy Isten szeretetét magába fogadja. Csak az a lélek, aki a szenvedéseket átélte, tudja befogadni azt a szeretetet, amely Jézust a keresztre vitte. /Vahve-jire-majd az Isten meglátja. Isten látása gondviselés is. A háberben a kettőt ugyanaz a szó fejezi ki. Amit Isten lát, az gondviselés./

Isten feleséggel ajándékozta meg Issáket.

I.M. 24:1-67./

Elérkezett az az idő, amikor Issáket meg kellett házasítani. Ábrahám a következőképpen gondolkodott róla. Két dolgot nem akart: 1/Issáknak nem szabad visszatérnie oda, ahonnan Isten őt kihívta. 2/Issák ne vegyen feleséget ama föld lakosai közül, akik közt lakik, mert azok az Istentől való eltávolodás útján haladnak. Ha Issák ezekkel rokonságba kerül, előbb-utóbb a romlásba jutnak Issák és utódai: az asszony rossz utra fogja csúgítani a férjét. Issáknak tehát Ábrahám elhagyott rokonai közül kell feleséget kapnia. Ezeket Ur városban hagyták, mikor Ábrahám Háránba költözött. De később Háránba mentek a rokonok és ott maradtak, mikor Ábrahám elment Háránból. Ábrahám tudását szerzett rokonai megsaporodásáról, tudta, mennyi nemzetsége él Háránban. Onnan kaphat fiának feleséget, csak Isten kell, hogy kiválassza. Ábrahám rokonai istenfélők voltak, bár Elóháznál és Kókhelnél már a bálványok feltűnnek. A therségek, a háni bálványok már náluk is találhatók voltak,

melyeket Ráchel ellopott és vitt magával, de Issák fia, Jákób később elpusztított. Ez a bálvány ismét bekérült egyszer a családba, de Bétuelnél ennek nyomát nem találják. A hársáni elég nagy területen olyan átmenő lakosság volt, nemzetek Galileája, vagyis nemzetek köre/ akik közt jelentős tisztelet tárgyát képezte Ábrahám rokonsága. A föld alól kiásott emlékeken oly neveket találtak, amelyek a héberek közt fordulhattak csak elő. Ugy látszik, volt oly város, amelyben főleg Ábrahám rokonai laktak. Mikor Eliéser felkutatatta Ábrahám rokonait, tudta, hová kell mennie, melyik városba. Góimnak éppen ezért nevesték e vidéket, mert ilyen rokonságból képezett családok éltek itt. Ábrahám Eliéser határosított utasítással küldte el. Mikor oda érkezett, várta Ábrahám rokonait, hogy velük megismerkedjék. Ahhoz, hogy ebből a nagy rokonságból kit vigyen magával, Isten választását kellett megismernie. Esért, mikor a város határához érkezett, a forrásnál leült és imádkozott, hogy a vízért kijövő lányok közül mutassa meg Isten azt, akit Issák számára kijelölt. Meg volt győződve arról, hogy Isten valamelyiket kijelölte. ~~megmutatgyászása~~ Issák feleségül. Eliéser Istenhez imádkozó, Istenben bizó ember volt, aki hitt az ima meghallgatásában és hogy Isten megmutatja övéinek azt, amire szükségük van. Eliéser Ábrahám rabszolgája volt, akit Hársánban vásárolt. Isten, mint gazdasági formát meghagyta a rabszolgaságot. Az urak felelősek voltak azért, hogy a szolgákkal hogy bannak. Itt még enyhébb alakja volt a szolgaságnak s mint József Potifár háza élén állott, ugy Eliéser is Ábrahám házában élén állott és intézte a gazdaságot. Amely szabadsága volt, mint egy jószágigazgatónak csak lehet. Ábrahám család-jához tartozott, mert a család és család ott igy ugyanas volt és nem volt oka, hogy megsejtkjék. Ábrahám nyugodtan elengedhette. Ábrahám nevét is Isten neve mellé, mert Ábrahámon keresztül ismer-te meg az Istent és ahhoz az Istenhez csatlakozott, akit Ábrahám révén megismert. Eliéser Ábrahám Istenben megtalálta a maga életének alapját és es

is ott tartotta Ábrahám mellett. Eliézer mindent Ábrahám Istenére épített. Nem hiszkedés volt ebben, mintha csak Ábrahámot át lehetne ezt az Istent megközelíteni, hanem benne volt Ábrahám lépései fontosságának teljes felismerése. Meg volt győződve, hogy Isten Ábrahámot keresztül valami nagyot akar művelni e világban és ebbe ő és családja bele fog tartozni, tehát a szolga is. Így Eliézer egész szívvel állt e mellett a küldetés mellett, amelyben Ábrahám megbízásából járt. Az isteni vezetés, mellyel Ábrahámot kihívta, volt a csatlakozás oka. Nekünk Istent nem arra kell használnunk, hogy hiúságainkat teljesítse, hanem el kell jönnie életünkbe annak a korszaknak, amikor egy nagy, isteni terv véghezvitelére má is be vagyunk foglalva és testvéreinkkel együtt dolgozunk és annak eszkösei vagyunk. Tehát egy közösséget nem a pillanatnyi szükségünkben segítő Istenre kell alapítani, hanem mint Isten gondolatainak, céljainak eszközt. Így volt Eliézer beállítva Ábrahám nagy életművébe és így kell nekünk is beállítva lennünk egy életműbe, melyet Isten ránk bízott és megvalósítását tőlünk várja. Itt oly testvéri egység áll előttünk, mely elé Isten nagy, szent célt tűzött és annak volt alárendelve minden. A cél nem az volt, hogy Izáknak feleséget szerezzenek, hanem, hogy Izsák és felesége az isteni cél szolgálataiban munkálkodjanak Ábrahám és Eliézer családjával együtt. Amíg mindenki a maga külön életét éli, addig testvéri egységről szó sem lehet. Mindenki a maga gondolatai megvalósítására akarja Istent használni és ez Isten előtt utálatos. Fel kell ismerünk a célt, amelyet Isten eléük tűzött és annak alávetni magunkat. Hogy a célt elérjék, Izsák nem vehetett magának feleséget a kanániták közül és ki kellett jönnie Háránból a jövőbeni feleségnek és el kellett jutnia Kánaán földére Izsák mellé. A cél t. i. az volt, hogy Isten testi választott népet kapjon, amely nem keveredik más népekkel. Eliézer azért megy, hogy a Kánaán földén élő Isten népé-

nek a felépítésére megtegye az első lépést. Izsáknak feleséget kell kapnia, hogy felépüljön Isten népe Kánaán földén.

A feladat oly fontos volt, hogy a legmegbízhatóbb embert kellett kiválasztani, aki a messze idegenben ugyan olyan hűséggel figyelte Isten vezetését, mint figyelte volna Ábrahám, aki azonban már olyan öreg volt, hogy nem mehetett a rokonai közsé. Azt küldte, akire mindene rá volt bízva. Igaz, hogy Egyiptomban durva rabszolgaság uralkodott ekkor, de Ábrahám társasága ettől a durva kényszertől mentes volt. Ábrahám kortársának, Hamurabinak a történetéből tudjuk, hogy Babylonban is olyan törvények voltak a rabszolgákra, amelyek emberiesek voltak, csak Egyiptomban, amely a világ képviselője volt, alakult ki a rabszolgaságnak az a durva, kegyetlen formája, amely csak azt nézte, hogyan tudja kihasználni a maga számára a rabszolgát. Az Istentől való elfordulásnak, a bűnnek a fogalmát jelentette már akkor Egyiptom.

Mezopotániát említi, mely óriási terület volt. Az északi részt, mely sokkal nagyobb volt, mint a déli: Babylon, ölelte fel azt a területet, amit Háránnak neveztek. Hárán tehát Mezopotániának is része volt.

Ábrahám neve van a központban, de nem azért, mert szolgálja tisztelője, hanem, mert Isten terve Ábrahámmal van összekötve. Ábrahám hite és az a kapcsolat, amelybe hit által jutott Istennek képezi az alapját annak a szent közösségnek, amely ezeket az embereket Istennel összeköti. Ekor Eliezer Isten segítségét kéri, imádsága abban áll, hogy Isten mutassa meg, ki az a lány, akit az 6 ura számára kiválasztott. És Istennek egészen sajátos módot ír elő. Ide a forrásos ki fognak jönni a város lányai, ezek közül kell választani. Ha egy leánytól vizet kér és az oly gondos, hogy nemcsak őt itatja meg, hanem magától észbe jut, hogy a tevék is szomjasak és azokat is megitatja, az a lány lesz az, akit Isten kijelölt.

Es az isteni segítség oly pontos, hogy az első lány, aki kijön, éppen az, akit Isten kiválasztott, tehát Eliséerack nem kell várakoznia. Az első, aki megjelenik, vállán a vizes edényvel Rebeka, névvel: Mária.

A 24:15 nem a férfi, hanem az asszony nevét említi, Milkhét. Ez mutatja, hogy Milkha rendkívül, Istenben en bizó asszony lehetett, aki nagy hatással volt családjára és adta meg az utat az utat Rebeka életében is. Mikor tehát a nők látszólag háttérbe szorulnak a Bibliában és kevesebb joguk van, mindinkább kitűnik az, hogy az Istenben bizó nő feladatot, hatáskört kap, melyet hűséggel kell elvégeznie. A nő Isten sokszor a férfi előtt használja fel, de nem szabad kilpnia abból a körből, amelyben Isten használni akarja.

Nem minden forrás jön fel a felszínre, hanem mélyebben van és lpcsőkön kell lenni. A lépcsőkön szelagált föl a alá Rebeka mindaddig, míg mint a tis tevét megittatta. Rebeka egy napi munka után nem hivatkozott arra, hogy milyen fáradt, hanem teljes kedvvel állott Eliséer szolgálatára. Rebeka jelleme tele van valósággal, nem képzelt jellel, tényleg ilyen volt. Nekünk is ilyeneknek, nem pedig öszö embereknek kell lennünk. Aki egész napi fáradtság után ilyen munkára vállalkozik, azt érdemes felelősséggel venni. Rebeka nem sokat beszélt, hanem cselekedett. Vannak nagyhangú nők, akik sok mindent csinálnak szájjal, de késsel annál kevesebbet.

Eliséer meglepetve nézi, hogy itt mi történik. De nem hamarkodta el a dolgot, hanem várt. Nem tudhatta, Rebeka nem mennyasszonya-e valakinek és nem tudhatta, késs lass-e otthagyni családját és elmenni az idegenbe. Ez a nyugalom, amivel várt, mutatta, hogy nem Ábrahám keresetül hitt, hanem közvetlenül hitt az Istenben. Mindasok, akik körül voltak metélve, a reményesség várományosai voltak. Eliséer is részt akart venni e csodálatos járvendóban. Nekünk nemcsak Isten kell meglátunk, hanem az ígéreteit is és ezekre tá kell építenünk

az életünket. Fontos, hogy az ember, mikor jó sora van, el ne bisakodjék, hanem kutassa Isten ígéretait és ne építse életét az enhi-inni valóra, jóvedelemre, mozira és más hasonló dolgokra. Rebaka megmondja: "Béthuél leánya vagyok." Hogy hathatott Eliézerre az a kijelentés? Hissen Ábrahám legközelebbi rokonáról volt szó. Őelik belőle a hála és est Rebaka mind hallgatja és megindul a szíve és est mondja: ezek azok az emberek, akikre nekem szüksége van. Mikor másnap megkérdik, kész-e elmenni az idegenbe, határozottan mondja: "Elmegyek". Eliézer isádsága hatolt be Rebaka lelkébe, ezért tudott oly határozott lenni. Anyja hátsában mondja el a dolgokat, a női lakosztályban, anyjának mondja el a szótán mennek a férfiakhoz. Így tudja meg Rebaka testvére Lábán. Mikor megpillantja a függőket és az aranyat, megnézi, ki ez az idegen. Rebakának választania kellett Lábán és Eliézer közt és ő Eliésert választja. Látjuk, hogy Lábán jó üzletember volt, de a kánaáni nyelvet ő is tudja. "Véjj be Istennek áldott embere"-mondja. De emellett jó gasda és szíves vendéglátó is volt, kivált, ha olyan volt a vendég, akiért érdemes volt valamit tenni. Először az állatekről gondoskodik, aszután az emberekről. Iszandó lábuk megnosása az első, hogy így kényelmesen érezzék magukat és bevehessenek a sátorba, ahol a kiterített bőrökön tiszta lábbal kellett mosogni, mert ezen aludtak is éjszaka. De a megnosott láb jelentette a kényelmet, pihenést is, mert a szabaddá tett porusok kellemes érzést jelentettek. Blébe tárják az annivalót, ráradt, éhes, de nem essik addig, míg a rábizott feladatot el nem végzi. "Ábrahám szolgálja vagyok".. Ezzel egyszerre ott-hon van a családban, hiszen ők tudták, ki az Ábrahám. Rebaka és Milkha arra voltak kíváncsiak, Istemben mekkora része van Ábrahámnak, a férfiak pedig arra, mekkora a vagyon. Béthuél már olyan öreg volt, hogy Lábán bessél és határoz helyette. Itt is látjuk az anyjalek szerepét az emberek

életében. Isten angyalai készítették el, hogy az első, aki megjelenik, Rebeka legyen. Isten angyalai a mi életünkben is ozelekvő lények. Eliezer a férfiaknak is elmondja az első dolgokat, tehát nem lehet mondani, hogy a férfiak az isteni dolgokra nem tekintettek volna, de gazdagok voltak és a külső dolgokat is fontosnak vélték. De azért Béthuél és Lámán is biztosat akart tudni afelől, hogy ez Isten akarata.

Eliezer elmondja a megterített asztalnál, mi történt lelkében kint a forrásnál. Eliezer megjegyeste, hogy Rebeka hogy "sietett", Rebeka pedig azt veszi észre, hogy Eliezer nem siet, de imádkozik. Az igazi nő azt nézi, hogyan segítsen és hogy tegye boldoggá a környezetében lévőket. Az igazi férfi pedig az, akiből buzog az Isten iránti hűsége, akinek szíve tele van Isten iránti hálával. Mikor Rebeka visszamegy, a nők házába megy. Milkha ott található. Tehát nem férfias, nem uralkodó és mégis a család központja, feje. Rebeka minden bizalma felé irányul, neki megy jelenteni, mi történt. Az igazi ki tudja fejteni az Istentől kapott hatást a környezetére anélkül, hogy az isteni korlátokat áthágná. Nem kell kívülről uralkodni ahhoz, hogy irányító hatásúvá legyenek. De a nők ~~hú~~ külső uralmat kívánnak maguknak, tekintélyt és nem hatáskört, pedig a nők uralma hatáskör és nem külső tekintély. Ha nem adják oda Rebekát, nem nyul az ételhez, hanem megy tovább. Nem nyugszik addig, míg meg nem találja az ura számára kijelölt mennyessont. Ez az igazi, hű szolga jellege. "Az Úrtól van a dolog"-állapítják meg, tehát ők is hívő emberek, de mégis a nők képviselik az Istenhez való tartozást a családban. Eliezer megint nem szégyelt imádkozni. Élete tele van imádsággal, hódoló, hálaadó imádsággal. Mikor megadják a beleegyezést egyszerre elkezd enni. Majd lefeküdt és aludtak. Az éjszaka egy részét imádkozással töltötte. Ez alatt átgondolta, hogy itt nincs több dolga.

Esért reggel elbussuszik, mert ő nem magáért él, hanem azokért, akik szolgálatukba állították. Először az igazi szolga példaképe. Ebből a megdöbbent szolga alakból emelkedik ki az igazi szolga, aki minden szolga példája lett a Golgothán. A mai embernek is es kell, hogy olya legyen: szolgálni másoknak! Most megkérde Rebekát akar-e Izzák felesége lenni? Ma pedig a szülők nélkül házasodnak a fiatalok. "Elmegyek"! Ez dönti el a dolgot. Rögtön megadja a választ. Allegorikus magyarázók szerint Rebekka az egyház, Izzák Jézus Krisztus. Először a Szentssellem jelképe. A Szentssellem eljött, hogy a véglegnynek, Jézus Krisztusnak előbe állítsa az egyházat.

Sára temetése. /I.M.23:1-20.

Ábrahám nem mondta el távolabbi környezetének Istennel való társalkodását, ezért úgy szerepelt, mint idegen, pedig ő volt az igazi tulajdonos. Az ember az Istennel való beleó titkait nem felesei ki a világnak. Akik belső életükről felesegnak és est úgy nevezik, hogy bizonysgátétel azok nem Ábrahám módján járnak el. Ábrahám; amit Istennel beszélt, nem közölte a világgal. Az embernek a világ fiaival est kell közölnie, amivel segítségükre lehet. Istenről beszélnék, de azt, hogy mi milyen viszonyban vagyunk Istennel, arról nem beszélünk. "Ilyen vagy olyan boldog vagyok, est taláitom"-est Ábrahám nem tette. Amikor Ábrahám est mondja: "Jövevény vagyok" a khetiták megszólalnak: "Istentől való fejedelm vagy!" Est nem Ábrahám mondja, ők állapítják meg. Ábrahám meghajtotta magát az ország fia elött, megköszönte az elismerést. Érdekes a khetiták és Ábrahám viselkedése közt párhuzamot vonni. Egymás mellett létünk két különböző fogalmat: etikett és etiké. Etiké és az emberektől kitalált illem. A khetiták illem szerint viselkednek, ebbe Ábrahám is belemegy bizonyos fokig. Elfogadja az illem szabálya-

it, de az erkölcs vezet. Mi az illeten? Az erkölcs helyettesítője. Jó modorral váltja fel az ember az erkölcsöt. Szépeket mondunk egymásnak, de gonoszul gondolkodunk és cselekszünk. Ugyarint assan beszélünk, de nem hozunk áldozatot a másikért. A khetiták elledelmesen viselkednek, Ábrahám pedig az erkölcs szerint cselekszik, de nem dobja el az illetet mindaddig, amíg az az erkölccsel nem ellenkezik. Az illetben sok a szolgaság, vigyázzunk, hogy illedelmesen, de ne szolgailag viselkedjünk. Mikor azt mondják a khetiták: "Te nagy fejedelem vagy Isten szerint" ezt nem az ethika mondatja velük, hanem az illem. Miért mondják, hogy fejedelem? Mert látták, hogyan győzte le Kádorlaomer és társai seregét, hogy szabadította ki Lótót, hogy tisztelte meg Jeruzsálem királya. Látták, hogyan kormányozza családját és a szolgákat s mindebből meglátták, hogy fejedelem. Született tekintély volt, akinak önként, szívesen engedelmeskédtek a rabszolgák.

A halott eltemetése szent kötelesség volt. Ezért érv volt, hogy mostmár fölfire van szüksége, mert halottja van. Efronnak, az egyik kheritának volt Hebron mellett volt birtoka és azon egy kétfős barlang. Akkor szívesen tetektek barlangokba. Ha a barlangot meg akarja venni, a telket is meg kell vásárolnia hozzá. Az általános illemszabályokon túlmenő magunkat nem keresztényen cseleget. A kapuban volt a tanácskozás és mindazok, akik akkor ott voltak, tanui voltak annak, ami végbe ment. Az ott lévők emlékezte és nem írás örítse meg a vásárt. Efron ajánlkozási szándékát nem kell komolyan vennünk, mert esse égában sem volt Ábrahámnak adni, csak illemforma volt. Ábrahám visszautasítja az ajánlatot, mert ugys tudja, hogy nem kelely. Abban az időben esüstből készítettek sulyokat, amelyeket égms gyanánt fogadtak el. Ugyanast a sulyt adták, mint ami az esüstértéke volt. E sulyok bizonyos alakra voltak öntve. A 17.-ik versből azt látjuk, hogy a fák milyen értéket képviseltek. Két olajfa elég volt, hogy egy kis család megéljen belőle.

Izsák és Rebeka találkozásai/I.M.24:61-67/.

Átrepül az elbeszélő Háránból Kánán legdélibb részbe, ahol Izsák tartózkodott, sőt még délebbre, egészen a sivatagba, ahol valamikor Hágár járt a gyermekével, amikor Ábrahám őt elküldte, ahhoz a forráshoz, amelyhez később ragasszkodik Ekhai-rói forrásához. Lakhai Péi-as élő /t.i.Isten/ aki lát engem, Izsák lement oda, mert kereste a magányt, mint ahogy az Úr is sokszor felment a hegyre, hogy egyedül legyen és imádkozzék. Izsák imádkozott azért, akit várt, az ismeretlen felelőségért. Egyszerre csak tevéket lát jönni a szivében valami megmozdul, nem ők-e azok? A tevéken kívül is meglátták és Rebeka megkérdezte: "Vajon nem ez-e az én urem?" Nekünk is kell időt-szakítanunk arra, hogy elmélkedjünk, egyedül legyünk Istennel. Valami belső megérzés leszállította Rebekát a tevéről. Rendbe akarta magát hozni, öltözetén akart változtatni. Lefedte magát. Amivel elfedte magát nem féltől volt, hanem kendő, mely leért derékig, köröskörül és elől bezáródott úgy, hogy csak a szem látszott ki. Mert nem illik, hogy a férfi az arcába lásson. A felső test idomit sem lehetett látni, a melleket is fedte a kendő, nemcsak az arcot. Semmilyen kacérság nem jelentkezhetett. Pedig a férjének volt rendelve, de idő előtt ő sem láthatta. Izsák nem nyújtja ki kezét Rebeka után, A nő lakóhelye akkor el volt különítve a férfiakétól, Sára lakóhelye üres volt és Izsák bevezeti a nem használt üres lakosztályba.

Izsák még mindig gyászolta anyját, de Rebeka jelenléte vigasztalóan hatott rá. Izsák egyik legkedvesebb alakja a bibliai történeteknek, pedig keveset tudunk róla.

Ábrahám utolsó napjai.I.M.25:1-11-

Izsáktól Ábrahám egy kicsit elszakad, mert Izsák társat talált. Ábrahám egyedül marad.

Dehát ki sajnálja tőle; hogy feleséget vessz és nem akar egyedül lenni. Sába királynője Ábrahám lezámasotója volt, tehát Köturahvól való házasságát is megáldotta Isten. Mindamellett Ábrahám nem felejtette el az isteni elhívást és tudta, hogy Issák más értelemben gyermeke, mint a többiek és ezért messze elküldte a gyermekeit, hogy Issák magva más magvakkal ne keveredjék. 38 évig élt együtt Köturahval Ábrahám.

"És takarították az ő népéhez" nem temetést jelent hanem eltakarni, hogy óva, rejtve maradjon. Isten biztos helyre rejti az ővéit, akik meghaltak. Ahol népe tartózkodott: Séth, Noé, Héber, Hákhor stb. azokhoz helyezte el. Nem a sírba ment, hanem népéhez.

Imael apja halálára megjelenik. Volt szeretet benne szülője iránt. Azért ha valaki a világhoz tartozik nem azt jelenti, hogy vele ez összekötötést meg kell szakítani.

Ábrahám nemcsak a zsidóknak atyja, hanem a nemzeteknek is. Testi népnek, de szellemi népnek is, a hívőknek. Ez utóbbit a Köturahval való házassága által fejezte ki Isten.

Ábrahám életének csúcspontja Issák feláldozása volt. Ami ezután következett, boldog idill és pihenés. Mória hegye az utolsó hely, ahol Ábrahám a küzdelmet megvívja. Több küzdelem nincs már Ábrahám életében.

Izsák és Imael, I. I. M. 25. 7-34. /

7-11. v. Nem "kimulék", hanem "elfogyatkozék" azaz az életéről elfogyott belőle. Az foglalkoztat engem hogy Issák és Imael testvéri egyetértésben temetik el Ábrahámot. Tehát Imael is szerette atyját, Ábrahámot. Ábrahám egyénisége olyan volt, hogy az elűzött Hágár fia is megőrizte iránta a megbecsülést és a szeretetet. A két testvér, kiknek utódai egymás ellenségei voltak, milyen egyetértésben vannak a megindulásukkor. Ezt az egyetértést azonban nem Imaelnek, hanem Issáknak kell

tulajdonitanunk. Izsák lényében volt valami rendkívüli kedvesség, szelidség, amellyel előbe ment a másoknak s azt kibékítette. Mert Ismaelnek volt oka haragudni. Hiszen anyját meggyalánzó módon üzentte el Sára. De Sára régen halott s a halott emléke kiengesztelődik valahogy. Izsák csak szeretetet mutatott Ismael iránt s ez neki jól esett. Izsákban volt valami vonzódás Ismaelhez. Azt mondják az ellentétek vonzzák egymást. Ismael heves, vad ~~Izsákban~~ Izsák szelid békés. Izsákban valami hiányzott, ami Ismaelben megvolt. Izsák a Lakhai-Roi forrásnál ütötte fel sátorát. Hol volt ez? Ott, ahova az elűzött Hágár menekült és a víz hiánya miatt kétségbeesve leült, a fiát magára hagyva, mert nem akarta látni halálát. És ekkor egy angyal jelent meg neki s figyelmeztette, hogy ott forrás van. Isten tehát Ábrahámnak s vad fiát sem hagyta el. Akkor tette Hágár azt a kijelentést, hogy ott a hely, ahol az Élővel találkozott, Aki őt látja, mert Lakhai-Roi azt jelenti "Annak, Aki él és lát engemet" volt szentelve az a hely. Felfedezte Hágár, hogy Isten élő Isten, aki az eltaszítottat is megkeresi. E rövid szóban ez mind benne van: Roi:Az, aki engemet lát. Ez nagy felfedezés volt Hágár életében. És Izsákról azt olvassuk, hogy ez a hely tetszett neki, mert itt lakott, ezt választotta lakóhelyévé. A forrást nagyon meg kellett becsülni. Érdekes, hogy nem Ismael telepedett meg ott, hanem Izsák. Ez mutatja, hogy Ismael sorsa iránt Izsák milyen melegen érdeklődött. Ismael és Izsák egymás iránti szeretete volt a kiindulópont. Aztán, mint látni fogjuk, Ismael szemben állt összes testvéreivel; elvadult. De a kezdet az egység volt a szeretet. És ez a szeretet, amiből kiindultak, ott áll az emberi történelem kezdetén s előre világít a jövőre, mert Jézus Krisztus az Élő, Aki halott volt, ránk tekint, visszatér hozzánk áthatja az egész földi életet, a népet szeretettel tölti meg egymás iránt és Ismael és Izsák utódai, a népek újra egyesülni fognak oly szeretetben mely Izsákokat és Ismaelt egykor összekapcsolta. Izsák

nem legyezgette Ismael vétkeit, ezért volt, hogy
azután elszakadtak egymástól. Fájdalmas elszaka-
dás volt Issákra nézve, aki szerette Ismaelt,
Ismaelt Issáktól távol úgy halt meg, hogy a halál-
ban a kettő nem egyesült. Tehát a történelem szo-
morúvá változik de a legvége Jézus és ragyogó új-
ra. A szomorúságot öröme a Golgátán kihullott
vér változtatja.

Issáknak Ismaelhez való ragaszkodásban azonban
van valami, ami nem helyes. Ismael délre vándo-
rolt és itt telepedett le. A későbbi arabok ősei
részben az ismaeliták. Azért csak részben, mert
az arab éppen olyan kevert nép, mint pl, a magyar.
Ismaeliták adták el Józsefet, ami nem valami jó
fényt vet szereplésükre. Így találjuk meg Ismael
utódait a későbbi időben. Issákban valami hiány-
zott, ami megvolt Ismaelben. Ami a másikban meg-
van és belőlem hiányzik, az mindig bizonyos te-
kintetben a vágy tárgyát képezi. A belőle hiány-
zó elevenséget látta Ismaelben meg nyilvánulni
és annak az elevenségnek a kedvéért elnötte benne
azt, ami kifogásolni való volt. Ami Ismaelben
~~megvolt és ami hiányzott~~ volt, ugyanaz volt
Ézsauban, aki Issák kedvence volt, pedig Jákóbot
szerette, aki hozzá hasonló volt, hanem a hozzá
nem hasonló Ézsaut. Ez okozta már Ézsau előtt
benne az Ismael iránti érdeklődést, Issákban volt
valami gyönyörködés abban is, ami Isten előtt
kifogás alá esett. Ez olyan volt, mint a paprika,
bors az ételben. Ami belőle hiányzott, abban
gyönyörködött és ez vontta maga után a bajt. Mert
Ismael iránti szeretet még jobban belebitte Is-
maelt a vadságba. Isten elfogulatlan, de mert
elfogulatlan, azért ha szerti is azokat, akik
tőle elidegenednek, mint Ismael és Ézsau, de ab-
ban nem gyönyörködik, ami bennük gonosz. Olyan
ez, mint mikor valaki a moziban szívesen néz oly
dolgokat, is, amik bűnösek, de valami ok miatt nál-
nál érdeklődést keltenek fel. Ez a megezen-
tetlen gyönyörködés, ami természetünkhez hozzá
tartozik, igen sokszor kaput nyit olyan szellemi

hatásnak, melyek bennünket becsenyésnek és bepiszkolnak. Ezért válik a mosi, színház, televízió méreggá, mert az érdekes mellett a bűnt is beviszi az emberi lélekbe. Ábrahám életét úgy lehet megérteni, ha az ember megérti azt a szellemi fejlődést, mely az emberiség életében a háttérben ment végbe. Ez a világ bele van tisztázva és tisztátalan angyalokkal. Akkor, amikor az ember valamit kíván, kedvel, ami tisztátalan, előtte az ajtó félrehozódik, amely a lelkünkbe vezet és ezen az esetleg csak egészen kicsiny részen át a gonosz behatol a szívbe és ott tanyát üt. Ilyen ajtónyílás volt Issák lelkében Ismael, felé és Éssau felé. Az eredmény az volt, hogy Issák igen szerette azt az ételt, amit Éssau készített. Issák vágyott az Éssautól elejtett vadak után. Ebben magában nincs semmi különbség és bűnös, de aki belül valahol megkötösződik, rab lesz és ez az a kicsiny megkötöttségen át jönnek a nagyobb megkötöttségek. Az ember foglya lesz egy szellemi hatásnak. Így lett Issák bizonyos mértékig rabja Éssau szellemének, mert előtte rabja volt Ismael szellemének. Még van valami fontos e szellemi háttérben. Ekor Zakariás felesége Erzsébet fogadja Máriát, mint Mária belé, Erzsébet méhében erős megfogódás támad; a benne levő magzat, Keresztelő János teste repes a felé a gyermek felé, akit Mária hordozott méhében. Hogyan jut ahhoz a méhmagzat, hogy ilyen szellemi hatást megérezzen? Egyszerű a magyarázat azoknak, akik a szellemi világ létében hisznek. A méhmagzat mellett, mint ahogy minden ember mellett ott volt Isten kiküldött angyala. Már a méhmagzat is Isten angyalának a befolyása alatt áll. Keresztelő János testében az angyal hatása mutatkozik, aki felismeri a hozzá közeledő Isten Fiának a lényét Mária testében és egyszerre megindul az angyal és a hatása alatt álló János teste repes Erzsébet testében. Így lett es már akkor is? Rebeka méhében szellemek csatáztak egymással és nem gyermekek. Nem a két

gyermek vitatkozott ott a nőben, mikor a nagy
benedék megijesztette Rebekát úgy, hogy fut
és megkérdezi Istent, hogy "mi ez én bennem?"
Oly erős volt a mozgás, hogy Rebeka megrémült tő-
le. Azok az angyalok álltak egyedül szemben, a-
kik a két gyermek mellett voltak. Mert akkor, a-
mikor Izsák szívében föltört a fájdalom egy kicsit az
ajtó és beengedett valamit Izsák lényéből szívó-
be, utat nyitott egy tisztátalan szellemi hatá-
nak, mely aztán tovább folytatódott és Izsák fia-
iban nyilvánult meg. Azt mondják öröklés van.
Honnan örökölte Izsák a természetét? Anyjától, apjától
nem, mert ezek más természetűek voltak. Ab-
ból a titkos vágyból, amely Izsákban elrejtve ére-
deklődött Izsákkal, majd Izsák természete itánt.
Vannak titkos öröklődések bennünk, melyek a go-
noss előtt nyitják meg az ajtót és ezen át vonul
be a Sátán hatalma. Az ember nem is veszi észre,
hol kap tisztátalan hatást. Izsák örökölt és pe-
dig az apjától, noha az apa ellentéte volt. De az
a titkos öröklődés, mely jelentkezik benne Izsá-
kkal szemben, az nyitotta meg az ajtót és így
történt, hogy a két gyermek ellentétes természet-
ből született. Minket tisztátalan szellemi hatá-
sok vesznek körül és ha nem vigyázunk, rajtuk
urakká lesznek, foglyul ejtenek, belénk költöznek
és öröklődnek. Van öröklés de nem a testen át,
nem a géneken keresztül, hanem a szellemvilágon
keresztül, amely bennünket körülvesz és amelyben
benne élünk. Izsák szeretete Izsákkal szemben
valahol becsenyesedett és ezen a szennyesdedésen
keresztül vonult be Izsák és Rebeka életébe a
tisztátalan szellemhatás.

18-18 v. Egyiptom volt akkor a világ legműveltebb
országja, de Istentől teljesen elfordult. A kultu-
ra, civilizáció sok mindent befestett egy bizo-
nyos mással, de ez alatt istentelenség, tántáság
volt: csupa testi vágy, de ugyanakkor a szépség
iránti vágy is. Ennek a kornak Egyiptoma a szép-
ségkultúrájának is tárgya volt, de a csuf, vilá-
gi, testi életnek is. Mégér hosta magával a szé-

peér és az itánta való vágyódás Ábrahám lelkére ugyanolyan vessélyt jelentett; mint Issák életében az Izmael iránti szeretet. De Ábrahám annak ellene állott, mert bámmennyire szerette is Hágárt, engedelmekedett Istennek és letépte a szivéről. Nagy küszömet és fájdalmat élt át, de győzött a harcban. Hágár keserűséggel telt meg, de nem Ábrahám iránt, hanem Sára iránt és ez általment gyermekeibe, Izmaelbe úgy, hogy Izmaelben két gonosz szellemiség egyesült: az egyiptomi szépség és világiasság és a bosszúság és elégedetlenség.

A halál után Ábrahám újra találkozott Izmaellel. Oda temették, ahol Ábrahám volt. Vonzódott Egyiptom felé, de a vadságtól fűtve a pusztát kereste. Oly helyet választott, mely Egyiptomhoz közel volt, de kimaradt Egyiptom rendjéből, békés életéből, mert vad volt. "Minden atyafival szemben esett az ő lakása." Tehát szembe került az atyafiaival. Mint vad, pusztalakó nem tudott a testvéreivel élni.

18-20 v. Szir ugyanaz, mint aram. Az aram a szir egyik fajtája. Innen házasodott Issák. Ábrahám t testvérei tehát szirekké lettek. Érdekes, hogy Sára is magtalan volt, meg Rebeka is. Hágár pedig termékeny volt. Minden ami nemesebb, ritkább, nehezebben szaporodó. Mintha Isten nehezebben adná azt, ami nemes. Abból, ami kívánsó, mindig kevesebb van, mint abból, ami hitvány. Egy kerthen sokkal könnyebben szaporodik a hitvány növény, mint a nemes növény. És az emberek közt is így van. Mikor Sára magtalan volt, Ábrahám úgy akart segíteni, hogy Hágárt vette feleségül. Issák pedig úgy, hogy imádkozik Istenhez. Issák tehát helyesebben cselekszik; de Issákkal Isten Ábrahámért tessz jót, mint később látjuk. Issák helyesebben cselekszik, de Ábrahám élete, lényé mégis többet jelent, mert Ábrahám kiharcolta azt, amit Issák cselekedett. Issák Ábrahám nyomdokaiba lépett be. Tehát Issák helyzete könnyebb volt. Ábrahámnak ki kellett harcolnia, de Isten többre becsülte Ábrahám küszölmét

De Issáket is meg kell becsülnünk, mert engedelmese volt. Husz éves együttlét után gyermeke születik Rebekának. "Tusakodnak a fiúk", nem az értelmetlen magzatok, hanem két szellemi hatás, az egyik Éssau, a másik Jákób mellett. Rebeka elment, hogy megkérdezze az Urat, Mennyivel helyesebben jár el, mint Sára. Sára tanácsot ad: "Vedd el Hógárt" Rebeka pedig megkérdi az Urat. A régi nyomdokán járni könnyebb. Azért kell nagyon megbecsülnünk Kálvint, Luthert és nem könnyen pálcát törni felettük, mert bizonyos dolgokban tévedtek. Nekik oly harcot kellett megvívniok, amit mi nem ismerünk. Az uttörők munkája mindig nehéz.

21-34 v. A két szellemvilág harcol egymással. Mi látszik ebből? A szellemvilág előre látja mi lesz Éssauból és Jákóbból és a két szellemvilág már előre ott áll, hogy mindegyik a maga emberét kézben tartsa. Ea is így sorakozik fel a szellemvilág és elfoglalja előre azt az őrhelyet, amely számára ki van szemelve. Még mielőtt belőlünk valami lesz, a szellemvilág már kezébe vessz minket: a tisztátalan is, a tiszta is. A vadabbnak külseje is vadabb: még a test kialakítására is hatott a szellemvilág. Szellemi hatás idézte elő azt a mozdulatot is, amellyel Jákób Éssau sarkába fogódzott. Jákób sarok után kapkodó; vagyis nem egyenes, mert hátulról közelíti meg a vetélytársát. A névben tehát benne van az álnokság is mert nem szembe száll, hanem hátulról igyekszik elgnáncsolni. Két különböző szellemi hatás alatt fejlődik ki a két gyermek. Amit Jákób csinál álnokság, de amit Éssau csinál, az még csunyább dolog. Jákób hitvány érért óriási értéket követel. De ezzel az elsőszülöttségi joggal eddig Éssau nem törődött semmit és könnyen odamondja most "legyen a tied". "Mit jelent nekem, mikor napról napra halni járok a mezőre". És ez, hogy az Istentől kapott elsőszülöttséget nem becsüli meg, mutatja, az a szellemiség, amely körülveszi a lelket, nem tiszta, mert Istent nem veszi komolyan.

Ha Jákób ravasz volt is, de azt kereste, ami Isteni. Az a prédikáció, amit egy református lelkész tartott a napokban a rádióban nem volt igazságos, amikor élesen elítélte azt, amit Jákób csinált. Mert, bár Jákób csalárd volt, Essau azonban könnyen elcöbta magától azt, ami Jákóbnak drága volt. És ahogy Essau lemondott az első szülöttségről ez az eljárás egészen más helyzetbe hozta Jákóbot. Nem bitorló volt, mint ahogy sokan nézik, mert joga volt ahhoz, hogy magának megszerezze az elsőszülöttséget. Mikor Izsák előtt újabb csalással ki-rószakolja az apai áldást, azt sem tekinthetjük úgy mint teljesen jogtalan eljárást, mert megkapta ígéretben, meggyezésben a jogot, hogy így ennek helyeskedjék Essauval. Essauban és Jákóbnak két keverék ember áll előttünk. Nem tiszta típusok. Azért vesztette el az elsőszülöttséget, mert megvetette. Isten ítélete volt és nem Jákób családja. Már akkor előre csoportosult a két szellemisség a két gyermek mellett.

I. Mózes 26. fejezet.

1-11 v. Izsák életéről olvasunk bizonyos összehasonlításban Ábrahám életével és utalással Ábrahámra magára. Ez az összehasonlítás igen érdekes azért, mert itt olyan élményre kerül sor, amelyet Ábrahámnál is majdnem úgy megtalálunk. T. i. Izsák éppúgy letagadta, hogy Rebeke a felesége, mint ahogy Ábrahám tette Sárával és ugyanolyan magrovás érte az uralkodó részéről, mint Ábrahámot. De jelentős különbség is van, mint látni fogjuk. Egyelőre arról van szó, hogy újra éhínség támad Palesztinában. Időnként oly szárazság támadt e területen, hogy elszáradt a termés és ilyenkor rendszerint Egyiptomba mentek gabonát vásárolni. Ott ugyanis nem az időjárástól függött a termés, hanem a Nilus duzzadásától. Az annivaló hiánya miatt ugyanúgy, mint Ábrahám idején éhínség támadt, és Izsák Egyiptom felé megy. Gerár vidéket is jelent, nemcsak várost; sokkal délebbre fekszik, mint azok a városok, amelyekben később a filisz-

teusok laktak. Ebből az következik, hogy a filiszteusok délebbre laktak Abrahám idejében és lassan költöztek észak felé, a témékný tengerparti síkság felé. Ide, Egyiptom közvetlen köznyezetébe telepettek le először a filiszteusok. Ez eléggé kopár terület volt, de részben vizes, mert a Vörös tenger arrafelé kisebb tavakba folytatódtott, melyeken át később a Szuezi csatornát ásták, de már az ókorban is készítették egy összekötő csatornát. Tehát nem a Szuezi csatorna az első, amely a Vörös tengert a Földközi tengerrel összekötötte. A filiszteusok Kréta szigetéről jöttek ide; katonás nép voltak, Izráel királyi testőrségében is voltak kérétiék és plétiék. A katonák szivesen szarolnak és élnek a másébból. A Szuezi csatorna királyok neve mindig farao-nagy ház volt. A török szultánoké: "fényes kapu", a filiszteusok királyainak mind Abimélek volt a neve apám a király. Ilyen uralkodóval lépett kapcsolatba Izsák is. Izsákra jellemző, hogy egy hamis lépéstől Isten megkímélte egy paranccsal, hogy t. i. ne menjen Egyiptomba, hanem maradjon azon a földön, amit Ő mutat. Magára vállalta tehát az Izsákról való gondoskodást. Izsák élte ezzel, hogy szót fogadott Istennek, meg volt könnyebbitve. De nem tudta visszatartani egy olyan csóbitástól, mely Abrahám életében jelentkezett először Izsák is ahhoz a csaláshoz folyamodott, melyhez Abrahám, mikor feleségét testvérenek mondta. Tehát a rossz példa hat. Ez a botránkoztatás, amely nem abban áll, hogy az ember elkezd jajveszékélni és szörnyilködni, mert az ilyennel nem kell sokat törödni, hiszen az illetők számára a pletyka édes dolog és jól esik. A bibliai botránkoztatás abban áll, hogy tetteinkkel kelpcét állítunk másoknak úgy, hogy azok könnyen beleesnek abba a bünbe, amelybe mi estünk bele. Másnak könnyívé tenni a vétket rossz példával; ez a botránkoztatás. Abrahám büne úgy hatott mint egy verem, amelybe Izsák beleesett. De ahogy Isten kegyelme megállította Górárnál úgy, most is sokkal egyszerűbben oldódott meg Izsák életé-

ben a dolog, mint Ábrahám életében, mert Rebekát nem vitték el. Abimélek idejében észrevette Isten gondoskodásából, hogy Issák milyen viszonyban van Rebekával és látta, hogy úgy viselkednek, mint ahogy házastársnak szoktak. Magához hívatta Issákot és beszélt vele és ezzel el volt a dolog intézve. Egyik ember életét Isten könnyebbé teszi, mint a másik ember életét. Vannak Istennek gyermekei, akiket nehezen próbál meg és vannak, akik könnyebben ennek keresztül a kísértéseken és szenvedéseken. Akinek az életében nehezebb isteni vezetés van, az sokszor keserűséggel gondol Istenre. Aki őt különösen sujtja. De éppen itt találunk olyan megjegyzést, amely arra mutat, hogy akinek életébe Isten nagyobb szenvedést állít be, azok által Isten többet tud tenni, mint azokon keresztül, akiknek az élete könnyebb. Hissen Isten miért adja meg Issákot? "Mivelhogy hallgata Ábrahám az én szavamra". Tehát Ábrahám engedelmsége volt az ok, és nem Issák engedelmsége. És a tény arra enged következtetni, hogy Issák és Ábrahám Istennel való viszonya egymással össze volt kötve éppúgy, mint Jákób, Issák, Ábrahám, sőt az egész zsidó népnek Istennel való viszonya. A zsidó azért lett kiválasztott nép, mert Ábrahám kiment Ur-ból, majd Háránból és idegenek közt lakott, lemondott a városi élet kényelméről és vándorként tartózkodott ellenséges Földön. Issáknak is azt parancsot adja Isten, hogy jövevényként tartózkodjék Gerárban. Ha azt az egységet, amelyben a zsidó nép az ősapákkal, az élen Ábrahámmal, mint egységes egész jelenik meg, összehasonlítjuk az Új-testamentumi választott néppel, fontos különbségre jutunk. Itt soha sem olvassuk azt, hogy Isten másként bánik veled, mint másokkal, mert apád engedelmes volt. Soha ily megokolást nem olvassunk, mert minden egyes embernek saját magának kell Isten iránt engedelmesnek lennie és nem hivatkozhatik arra, hogy a másik engedelmes volt. Minden egyesnek magának kell megtérnie, megszentelődni, közvetlen összeköttetésbe jutnia Istennel. Jézus azt az érvelést: "Nem a mi utóainkba

tanítottól e?"...nem fogja elfogadni, m'kor itél-
ni fog. Nem hivatkozhatok arra, hogy én is ott vol-
tam az üzenetjövételén, tagja voltam annak, vagy az-
nak az egyháznak. Egyes egyedül az ér valamit, ha
mi magunk közvetlen kapcsolatban voltunk Krisztus-
sal. Tehát igaz az, hogy Istennek különböző háta-
társai vannak. A mostani időkben nem lehet arra hi-
vatkozni, hogy ilyen vagy olyan kör társaságos,
néphez hozzá tartozunk, mert Isten azt nézi, hogy
mi magunk élő kapcsolatban vagyunk e Krisztussal,
Izsáknál nem est látjuk. Helyzete könnyebbé lett,
mert apja, Ábrahám engedelmes volt. Látszólag Izsák
élete engedelmesebb volt, mint Ábrahámé, mégis az,
akire Isten hordozó kegyelme épül nem Izsák, hanem
Ábrahám; aki a nagyobb terhet hordozta, az hordozza
a nagyobb áldást is. Soha ne zúgódjunk tehát, ha
nagyobb a teher, melyet hordunk, mert annál nagyobb
lesz az áldás is rajtunk és rajtunk keresztül mások-
kon. Igaza volt e Abiméleknek, hogy Izsákot szidta?
/9.v./ teljesen, mert a durvaság, erőszakosság, mely
lyel fenyegetve voltak a nők, e kornak szintén sa-
játsága volt és est nem menti az, hogy Izsák elta-
karta Rebekával való házasság viszonyát. Tehát ugyan-
as a helyzet, mint az egyiptomi farao esetében,
t.i.két dolog áll egymással szemben: a félelem és
az erőszakosság. Tényleg megvolt a veszély, hogy
Ábrahámot, ill.Izsákot megölik szép feleségükért,
másképpen azonban, ha valaki Isten gyermeke, annak
jobban kell bíznia Istenben, minthogy csak az ilyen
veszélytől kormányoztassa tetteit. Mikor Izsákot
Isten inti, hogy ne menjen Egyiptomba, Istenbe ve-
tett hitét kelti fel. Tehát biztatást kapott, hogy
bizzék Istenben. Ez az isteni biztatás, hogy "bize-
szél, ne félj" Izsák életét könnyebbé tette, mint v
volt Ábrahám-élete, aki csak utólag kapta az isteni
vigasztalást. Megfigyelhetjük Izsáknál, hogy könnyeb-
ben nyugodott meg az Istenbe vetett bizalomban,
mint Ábrahám. Vannak jellemek, melyek hajlamosab-
bak arra, hogy Istenre rábizzák magukat. Ábrahám
harcos egyéniség volt, nem oly nyugodt, mint Izsák-
kék Izsák. Ha valakinek a jellege olyan, mint Izsák-

ké, Istenne jobban rá tudja bízni magát, élete könnyebb lesz, mint azé, aki nem könnyen bízna rá magát Isten vezetésére. Issák életéből tanuljuk meg azt a nyugalmat, amellyel rábízhatjuk magunkat Isten vezetésére.

11-33. v. Issák nyugalmához tartozott az életmód megváltozása. Ábrahám pásztor volt, Issák pedig egy helyen telepedett le és földművelő lett. Az ottani föld sajátossága az az ériási termés, hogy százezreket termelt, mint amit elvetett. Hatalmassá lett, de azért részben megmaradt atyja foglalkozása mellett, mert a föld hasznát barmok vásárlására és rabszolgák vételére fordította úgy, hogy irigykedtek rá a filiszteusok és ciszternáit betölték. Az irigység elveszi az észet és ily gonoszteretkekre tesszük képtessé. Abimélek akkor mondta, hogy menjen el, amikor alattvalói körében már kifejlődött a gyűlölet Issák iránt. A népe mellé állt és kerekén megmondta: menj odébb, ne lakjál velünk, mert a te gazdagságod bánt bennünket; vagyis félték tőle. Gerár völgyét az esővíz csinálta; időszakos folyó medrében ment Issák lakni. Ahelyett, hogy bosszút állna, kiásatja a beugrott kutakat, Ériekes, hogy neve volt a medencéknek, ami valóságos ólményre mutat; az Istennel való találkozást őrizték meg; pl Lakhai-Boi, vagy Jahve-Jire. Mi is életünkben kellene, hogy ily emlékeztető jeleket helyezsünk el, melyek Istenre emlékeztetnek, akár falirondókként, akár emlékkönyvbe vagy naplóba, amelyek asz után újra meg újra Istenhez vezetnek bennünket. Forrára találtak Issák szolgái. Észek-civakodás. Issák ment esziden tovább megy, a katona természetű, civódó filiszteusokkal szemben. Szitna ugyanaz a szó, mint Sátán. Magyar jelentés: tagadás, rágalomzás. Tehát a filiszteusok gonoszsága fokozódik. Az első esetben még csak durva katona-természetből folyó civakodásról volt szó, a második esetben a hazugságot is belekeverik, tehát sátáni jellege lesz. Vagyis ha valaki a gonosz uton elindul, Sátán megközelíti és ha nem tér meg,

Sátán beleköltözik az életébe. A sátni vonások átöröklődnek az utódokra. A sátni megkötözöttségek öröklődnek. Ha valaki elveszi a másikat, hasugul megrágalmazza, sátni megkötözöttségek lépnek fel, melyek a gyermekekre is átmennek és életüket sátni megkötözöttségekkel telítik meg. Ilyenek mérgezik meg az életünket. Rehabilitációs. Nincsen többé, aki utunkat állja, korlátozza; ez az igazi szabadság. Izsák látásólag a vesztés; lemond a testi javakról és akkor egy nagy isteni áldást kap. A testiek helyét isteniek, égi javak pótolják. Isten megjelenik és Izsák látja, hogy itt Isten áldása van; megtelepszik. Hire megy e híkot Abimelek meghallja, megemlékszik benne: nekünk az ilyen emberre van szükségünk, ez hiányzik nekünk. Izsák vendégséget csinált a ezzel kifejezte, hogy szövetséget köt. Megenyhült és megbocsátott tehát. Beérsebában esküdtek meg; beérkut, seba-eskü. Az esküről nevesték el a kutat. 34-35 v. Pogányok köztül szerzett feleséget, akik viselkedésükkel, megbizhatatlanságukkal, erkölcsatlanságukkal állandó gyötrelmet okostak Izsáknak és Rebekának. Látjuk azt, hogy Ézsau viselkedése mégsem oly nemes, mint amilyenek sokan fél szeretik tüntetni; mert Jákób simulékony, engedelmesség viselkedése szüleinek nem okozott gyötrelmet, de Ézsau a maga világiasságával, azzal, hogy az Istenit megvetette, szüleinek gyötrelmet jelentett. Tehát ne álljunk azok mellé, akik csak Jákóbot hibáztatják, mert több a hibáztatni való Ézsauban, mint Jákóbban. Izsák életéből megtanuljuk, hogy a szelidség, engedelkenység másik javára való lemondás, a per, civakodás elkerülése oly áldásokat hoz az ember életébe, amilyen áldásokat csak ilyen uton lehet megkapni: szelidséggel, lemondással. Izsák egészen más jellem volt, mint Ábrahám. Isten könnyebbé tette az életet számára, de élete nem volt hiábavaló, mert lemondásával, békességkeresésével oly bizonyoságot tett Isten mellett, mely messze világított és Abimelek a vele való szövetségkötésre indította. A keresztyének nem egyformák, de mindegyik a maga

formájában Istent tudja szolgálni. Nem niába neveztek el nevetésnek, mosolygásnak; olyan nagy nyugvás, megnyugulás a harcra Ábrahám és Jákób élete közt a csendes, szelíd, engedékeny Izsák élete.

I. Mózes 27. fejezet. 1-40 v.

1-4 v. Izsák nagyon öreg lett. Az elmúlt alkalommal elmondtuk Izsák erőseit; most rákerül a sor a hátrányokra. Elmondtuk, milyen csendes nyugodt életet élt. De az ilyen életben veszély van; az ember élvezetkeresővé lesz. Altalában a keresztyénekben erősen megvan a veszély, hogy élvezetet keresnek. Sokszor azért mennek biblia órára, mert az szórakoztató számukra. Nem moziba mennek szórakozni, hanem Biblia órákra és az ember oly keresztyénné lesz, mint Assisi Szent Ferenc, a saját szemében, de nem Isten szemében. Mert a keresztyénség áldozat; Krisztus követése osolekedet. Ha valaki élvezetekben látja, összejövetelek hallgatásában, abban, hogy tag egy gyülekezetben, ahol fecseghet, kibeszélheti magát a másikkal, miben különbözik akkor a világtól?! Izsák is abban a veszélyben volt, hogy ellustoljon. Csendességében, engedékenységében, kitartó, hi várakozásában volt az ereje, de a veszedelme is. Kifejlődött nála egy bizonyos élvezetvágy. Élvezte az életet. És amikor Ézsau feleségei majdnem halálra gyötörték Rebekát, Izsák hagyta, had gyötörjék és élvezte fia ételét. Mert fia vadászni járt és sokszor tért haza vadakkal, melyek elkészítéshez igen jól értett és mikor megkínálta Izsákot, Izsák nagyon jól érezte magát. Mindamellett Izsák próféta volt, vagyis oly összeköttetésben volt Istennel, hogy Isten Szelleme időnként rázállt és akkor Isten kharatának a közvetítője volt. Sajátságos összetétel alakult ilymódon ki. Élvezte a kitünő ételket, melyeket Ézsau főzött, szerette is a fiút, mert vadása mellett is volt bizonyos lovaság, kézség benne, hogy másnak örömet okoz-

son, miért édesapjának meg kellett szeretnie a kevésbé élvezte a lányosabb, az asszonyok társaságát kereső Jákóbot. Másfelől azonban imádkozott is és Istennel való kapcsolatát nem veszítette el. E két tulajdonság párosult benne. És amikor eljött az az idő, hogy Isten azt mondta, hogy az apától kapott áldást adja tovább gyermekeinek, abban látta az ünnepélyességet, hogy egy lakomával vesette be. És ahelyett, hogy büjtölve keresték volna Isten színt, kiküldte Ézsaut, hogy löjjön vadat és küssítse el úgy, ahogy ő szereti. Ilymódon Ézsau a testi ízlésen át jutott volna az isteni áldáshoz. Tehát ha az ember Isten színe elé akar járulni, ne a testi eledellel kezdje a dolgot, hanem kezdje ezzel, hogy elforaul a testi dolgoktól. Tehát a kezdet elhibászott volt, de ez nem válgostat azon, hogy Izsák Isten prófétája volt. Isten áldását ad, és ránk bis bizonyos feladatokat és azokban megáld bennünket, az nem jelenti azt, hogy helyes uton járunk. Mikor az ember Isten nyilvánvaló segítségében részesül, akkor is járhat hamis uton. A tévedés és az igazság egyideig együtt járhatnak. Éppen ez az oka annak, hogy a keresztény egyházban az isteni utról való lecsuszásról olvasunk a Jel. 2. fejezetében, az Efésusi gyülekezetnek írt levélben. Istenért fárad az efésusi gyülekezet a gonoszt nem állhatja, kitartó és Isten mégis megfenyegeti, hogy mászlábát kimosdítja, mert elhagyta az első szeretetet. Ha ezt Izsákra átfordítjuk, azt kell mondanunk, hogy az Istenhez való szellemi szeretet feloszlott a testi élet szeretetével. Nem cserélte fel teljesen, de ott volt a kísértés. Először a testi élet élvezete odalépődzik a szellemi dolgok mellé, majd lassanként nagyobb tért hódít és kiszorítja a szellemi dolgok utáni szeretetet. A testi vakság tükre volt életének, hogy t.i. a prófétai szeme is kezdett elhomályosulni. És az elhomályosulás éppen a mai történetben abban fog egy tragikus

ponthos elérkezni, hogy Izsákon nagy félelem vees erőt, mert észreveszi, hogy eltévedt. Valamit megsejt, de alapjában nem fog történni az életében semmi. Majdn egy nagy félelem, de ez őt nem változtatja meg. Izsák tehát eltévedt akkor, amikor az Isten színe előtt való megjelenést összekötötte az élvezettel.

5-9 v. Ábrahámnál és Izsáknál is látjuk, hogy a nyáj nem volt egészen közel a lakóutornhoz. De tulajdosan messze nem lehetett, mert nem kellett nagyon félni attól, hogy Ézsau visszatérése előtt ne készüljenek el mindennel. Még így is kockásatos volt amit Rebeka elkezdett.

10-19 v. "Hogy megáldjon engem a te lelked". Nem szellemről, lélekről van szó; az igen-fontos. A mi lelkihez az ut a gyomor. Ez az ut hamis. A lelket ahhoz, hogy az isteni áldást megértse, elmondja, nem testi étellel kell felkészíteni, hanem szellemi eledellel. Nem a testen, hanem a szellemen át kell a lélekhez fordulni. A lélek úgy van alkotva, hogy mindkettő iránt érdeklődjék. Sajnos a szellemi összeköttetések elsorvadtak, a testiek megnagyobbodtak. Izsáknál látjuk, hogy a testi, hogy válik hatalmasná a szellemi felett a lélekben, vagyis az emberben. A szellem elsorvadt, helyébe lép a test, mert a lélek a test felé fordul, a testet kívánja. Rebeka meghallja, hogy Izsák elküldte Ézsaut, hogy készítse elő a szent alkalmat, amikor Isten örök áldását átadja fiának. És ekkor Rebeka elhatározza, hogy megosolja a férjét. Elkészíti az Izsák izlése szerinti ételt és kisebbik fiát küldi be azzal a hangsúllyal, hogy Ézsau és hogy ne jöjjön rá a hazugságra, Jákób testét is átalakítja azzal, hogy a megölt két gödlyék bőrét Jákób kezére és nyakára cseszvarja, hogy ha megtapintja, Ézsau szőrös testét érezze és ne Jákób sima testét. Ézsau drága ruhája hájába is felöltözteti. Ez a ruha ugyanis mivel Ézsau sokat tartózkodik kint a mezőn, nem az emberi társaság romlott természetét, hanem a me-

ső illatát leheli magából. Ami nálunk az erdő az Palesztinában a mező. Mikor Jákób megcsóválta, Issák azonnal észrevette, hogy a hang Jákóbé, de mikor ruháját megcsóválta, elszólt a kétség belőle. Tehát gyanút fogott, de Issák vakúsága csak egyik tünete volt annak, hogy érzékszervei gyengültek. Egyébként is gyöngült. Könnyen rájuthatott volna pedig a csalásra.

Rebeka határozott segítséget kapott valahonnan arra, hogy színhékát keresztülvigye. Isten volt az, aki mellé állt, vagy Sátán vezetése volt? Rebeka a gyermekek megszületése előtt Isteni kijelentést kapott arra vonatkozólag, hogy a kisebbik örökölje az áldást. Rebeka tudta ezt és amikort elhatározta, hogy a férjét megcsalja, határozott, isteni kijelentésből indult ki. Meg akarta menteni férjét attól, hogy hamis úton induljon el. Márpedig látta, hogy hamis úton indult el, amikor a testi élvezet kérdése döntötte el az áldás kérdését. Issák nem vette tekintetbe az isteni akaratot. Az isteni kijelentést Rebeka kapta ugyan, nem Issák, de elképzelhetetlen, hogy férjével ne beszélt volna meg a kijelentést. Issák tehát tudta a kijelentést, de ellnállt annak és ebben segítségére volt az a testi jó érzés, amely megelőzte az áldást. Issák komoly vesszeleiben volt és Rebekának meg kellett őt mentenie. A család csak eszköz volt arra, hogy férjét az igazi útra elvezesse. Felmerül a kérdés; ahhoz, hogy az ember jót tegyen, szabad e hamis úton indulni el; hazudni? Amit Rebeka tett, Isten nem vetette el; igazolta Rebeka tettét; nem úgy mint Ismael esetében, ahol más utat jelölt ki. Akkor, amikor Éva a tiltott fáról evett és e fa gyümölcséből Ádámnak is adott, egy hazugságból indultak ki, hogy t. i. Isten féltékenységből tiltotta el a jó és rossz ismeretének ifjúról való evést, hogy megakadályozza, hogy olyan legyen az ember, mint azok közül egy akiktől Isten beszélt. Tehát a kiindulás a hazugság volt. Ebből a hazugságból egy egész sor hazugság következett.

Ádámnak és Évának azonnal büntés végére témadt és
 ami addig egyensúlyban volt, felborult és a tes-
 ti kísértés hirtelen megnőtt és meggyelni kezd-
 ték magukat, hogy mesitelének. Eddig a szellem
 rendben tartotta a testi kívánságokat. Most hir-
 telen a testi kívánságok felszabadultak s hogy
 védekezzenek, függőlevelekkel takarták el testü-
 ket és elrejtőztek, mert mesitelének. Tehát Istenre
 háritották azt, amitők csináltak. Testi meg-
 gyűlölet megevésén keresztül akarták a szellemi
 kínosét elérni. És minden varázslás őse. Az ősa-
 hasugság éppen olyan, mint az a tan, hogy az ur-
 vaoszerai kenyér és bor által lesz az ember szel-
 lemi emberré. Ebből az őshasugságból indult ki
 az emberi élet. És azóta áthatja az emberi életet
 egy nagy hazugság, amit nem Isten, hanem a kígyó
 hozott és az ember a kígyónak engedelmesskedett.
 Akkor, amikor Isten az embert igen sokszor bizo-
 nyos csellel kudarcot vallani engedi, és amikor
 Isten alkalmazza e történetben a cselt, árteti
 az emberrel azt, hogy a hazugság hozzá viszi
 az embert. Mert akkor, amikor Jézus a példázatok
 értelmét elrejtí az emberek nagy része előtt,
 csáltal, hogy elrejtí, az embert tévedésben
 hagyja. Tehát a csel alkalmazása folyik abból az
 utból, amit az ember választott. A csel alkalma-
 sása azokkal szemben, akik hazugságban élnek
 nem büntés, ha arra használom fel a cselt, hogy
 megőrizzem a gonoszról embertársamat és nem ar-
 ra, hogy ártsak vele neki. Rebeka akkor, amikor
 megtagadta a férjének a kiváltságát, az őse-
 akkor megtagadta a férjének a kiváltságát.
 a cselt alkalmazta, igen öreg volt már és hossz-
 szu évtizedeken át hagyta a férjét menni egy ha-
 mis úton, mikor megtagadta Jzsau utjának a kivál-
 sáiban és csak akkot ébredt fel, mikor már csak-
 nem késő volt. Ha hamarabb vette volna komolyan
 a dolgot és többet imádkozott volna és szembe
 szállt volna a férjével, erre a cselre szükség
 nem lett volna. Ha az ember idejében fellép a

hamis ut ellen, elkerülheti a cseles utat. A hazugság mindig annak a következménye, hogy az ember megalkusszik. Az ember életében együtt marad meg a hamisságok utja és az isteni ut és a kettő keveredik egymással. Miyea azonban a cél, amely felé igyekszünk szent, Isten tekintetbe vesszi, hogy az ember jót célon és ezáltal azt is tudomásul vesszi, hogy az ember mentő szándékból a másikat bizonyos dolgokban megtéveszti azért, mert máskép nem tud rá hatni. Abban a világban, melyet az ember hazuggá tett, nem található meg mindjárt a helyes ut; ezért van az, hogy Isten sokszor meghallgatja az olyan imádságot, mikor valaki Márián, vagy a szenteken át küld imát Istenhez, noha mindkétféle ut hazug és hamis. Ha tehát valaki mindig meghallgatást kap Istentől, az nem igazolása annak, hogy az ut, amelyen jár, helyes, ilyen volt Rebeka tette; valósággal bűnös, mert hazugság, de Isten szentnek fogadja el, mert máskép nem tudta férjét visszatartani egy helyrehozhatatlan tévedéstől. Sokás Jákóbot Essauval szemben alábecsülni; de azt, hogy Jákóbot választotta ki Isten, nemcsak Issák tudta, hanem Jákób és Essau is. Essau fitymálta az elsőszülöttségi jogot, amikor egy tél lenoséért lemondott róla. De elhanyagolták az imádságot. És legtöbbször ez az oka annak, hogy osehhez kell folyamodni az embernek, hogy elhanyagolja az imádkosást. Allan-dó imaélettel kikerülhetjük a hazugságot. A könnyebb időt mi arra használjuk fel, hogy éljünk a világnak és élvezzük a világot és amikor jön a veszedelem rákényszerülünk a hamisságra. Issák érzi az étel jó illatát, ezért a vizsgálatot felületesen végsi; vágyik enni, gyorsan elintézi a dolgot. Ez a testi élet szeretésének a következménye, az ember felületes lesz a szellemi dolgok megítélésével szemben, mert a világot szereti és könnyen enged a látszatnak, mert a testi-ség huzza, vonja magához az embert. 20-29 v. Anyagi javak, uralom, védelem az áldás részei. Nincs semmi szellemi az áldásban. Itt